

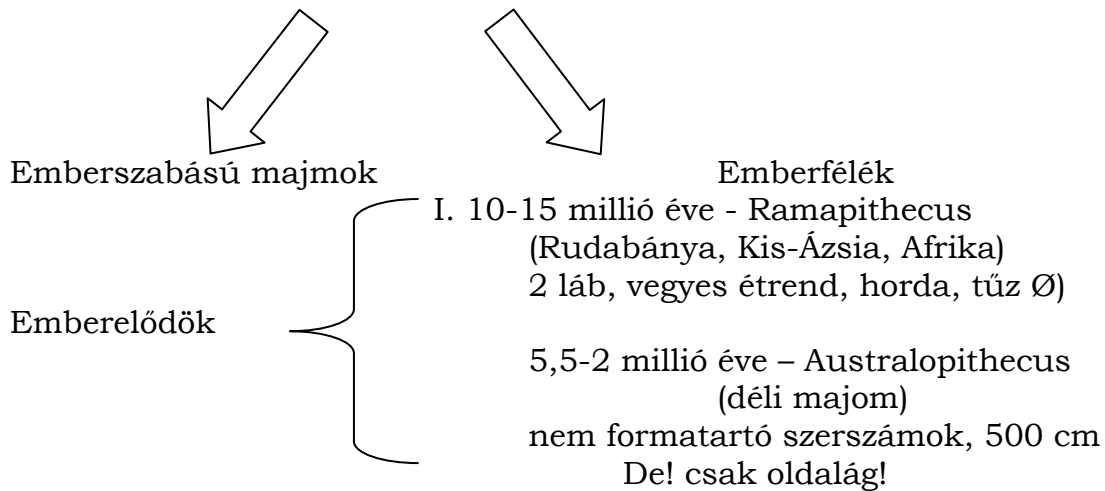
Az emberré válás és az őskőkor

1. A majmok és az ember közös ősei:

70 millió éve – kis mókusszerű rágcsáló

30 millió éve – egyiptomi majom

17-14 millió éve – Proconsul

P
A
L
E
O
L
I
T

Előemberek

II. 2,5 millió éve – Homo habilis
formatartó szerszámok, tűz, 750 cm

III. 1,5 millió éve – Homo erectus
(Jáva, Vértesszőlős,
szakóca, lándzsa, a beszéd kezd
kialakulni
1300 cm

IV. 150 000 éve Homo sapiens
(Neander völgy, Tata, Érd, Subalyuk)
lándzsa, gerely, penge és csonteszközök
1350 cm

V. 30 000 éve Homo sapiens sapiens
(Cro-magnon,

Az újkőkor

Az őskor korszakolása:

2,5 millió év – i.e.10 000: Paleolit

i.e.10 000 – i.e. 8000 : Mezolit

i.e.8000 – i.e.4000: Neolit

Paleolit
Szerszámok:
 pattintott kőszerszámok

Mezolit
 átmenet

Neolit
 csiszolt kőszerszámok

Hiedelemvilág:
 Totemizmus,

termékenységekultusz

Fetiszizmus

Életmód:
 Gyűjtögetés, halászat,
 vadászat

i.e. 10 000 éghajlatváltozás
 =a nagy méretű állatok
 északra vándoroltak
 „arató népek időszaka”

Élelemtermelés

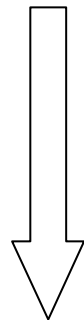
növénytermesztés
 (ásóbot, faeke)

állattenyésztés
 (domesztikáció)

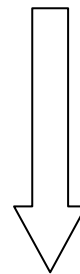

kutya,
 kecske, juh,
 marha,
 sertés

fazekasság
 fonás, szövés
 kereskedelem

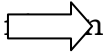
Letelepedés,
 faluközösség
 kialakulása

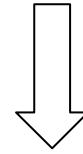
Demográfiai robbanás
 Szétvándorlás

Az ókori keleti államok

1. Sumerok (i.e. IV.é.e.)

A tigris és az Eufrátesz közének déli földművelés

öntözéses

csatornák, gátak építése

fejlettebb szerszámok
i.e. 4000 - réz
i.e. 3000 - bronz
i.e. 2000 - vas

termelés megszervezése =
(hivatalnokok)

templomgazdaságok + kisparaszti birtokok
(a föld az állam vagy a templom tulajdona
közrendű szabadok dolgoznak + kézművesek)

terményt

adót

szerszámokat

raktár

(zárt önellátó rendszer)

i.e. 3000 városállamok kialakulása:

a városok legfontosabb funkciói: - védelem
- gazdaság irányítása
- földszerző harcok

központosítás
(ékirás, despotizmus)

Vallás: - politeizmus
- jóslás

i.e. 2500 körül a térséget (Mezopotámiát) a sémi nyelvcsaládhoz tartozó népek elfoglalják, kultúrájukat átveszik (akkádok, qutik, amoriták, asszírok, kassuk)

különböző államok alakulnak, ezek közül kiemelkedik az

Óbabilóni Birodalom

- amoriták
- Babilon a legfontosabb
- Hammurapi (i.e.XVIII.sz.)

2. Asszíria:

- a Tigris középső folyásánál (Assur, Ninive)
- öntözés nélküli földművelés
- fa, fémek (ólom)

kis-Ázsiába

DE! amikor ott is ólomlelőhelyeket fedeztek fel Ø

Hódításokba kezdtek

Katonaállam.

I. Király

II. Katonai vezető réteg

III. Parasztság = lovas és gyalogos katonák

Haditechnika = harci szekerek, lovasság, ostromgépek, vasfegyverek!

Cél: - zsákmányszerzés

- emberek elhurcolása

munkaerő

meghódítottak féken tartása

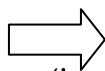
i.e.X.sz. – Mezopotámia, Fönícia, Palesztina, Egyiptom
(legnagyobb kiterjedés, Assurbanipal idején)

i.e.VII.sz. – a médek megdöntötték az asszír birodalmat

3. Egyiptom:

= a Nílus ajándéka

- elszigetelt, száraz

öntözés

(i.e.IV.é.e.)

2 állam alakult ki:

-Alsó-Egyiptom

(i.e.2900 Ménész egyesítette)

- Felső-Egyiptom

Társadalom:

I. Fáraó (korlátlan hatalom, isten fia, az ország a tulajdona)

II. Arisztokrácia, Papság (hivatalnokok)

III. Közrendű szabadok

+ házi rabszolgaság

Korszakolás:

Óbirodalom (i.e.2700-2200)

Középbirodalom (i.e.2060-1780)

Újbirodalom (i.e.1550-1000)

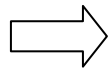
igazi nagyhatalom (II.Ramszesz)

Palesztina, Mezopotámia is

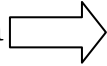
DE! i.e.XII.sz. a tengeri népek támadása Ø

Kultúra:

Túlvilági élet

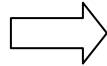
mumifikálás = orvosi ismeretek
piramis = mértani, számtani ismeretek

Áradás meghatározása

csillagászati ismeretek = naptár

Szervezés

Írás = hieroglifák

Hatti, Palesztina, Fönícia**1. Hatti:**

i.e.II.é.e. elején – Kis-Ázsiában a hettiták

(indoeurópai nyelv)

- öntözés nélküli földművelés
- fémek (réz, ón, ólom, vas !)

Olcsó + Ló = i.e.XVI.sz. Babilont is elfoglalják
i.e.XIV.sz. a fénykor (I. Supiluliumas)
i.e.XII.sz. a tengeri népek támadása

Társadalom:

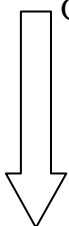
- I. Király (DE! nem despota)
- II. Fegyveres arisztokrácia
- III. Közrendű szabadok

2. Palesztina:

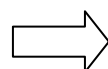
- öntözés nélküli földművelés

i.e.XII.sz. zsidó törzsek bevándorlása (12 héber törzs)

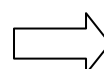
Ótestamentum = Ábrahám Úr városából vándorolt be (XV-XIV.sz.)

Izsák

Jákob + 12 fia

Egyiptom

Mózes vezeti vissza (i.e.XIII-XII.sz.)

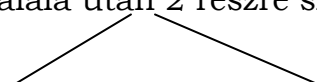
A kánaáni lakosságot legyőzik
+ harcok a filiszteusokkal
állam

a harcok miatt szerveződik meg az

i.e.XI.sz. Saul az északi törzseket
i.e.X.sz. Dávid a déli törzseket fogja
össze = az ország egyesítése

i.e.X.sz. Salamon = despotikus hatalmat
DE! halála után 2 részre szakad

Izrael

Judea

6.

- romló életkörülmények
 - a vezető réteg távolodása Jahvétól
- ⇒ prófétai mozgalom

i.e.722 Asszíria elfoglalja Izraelt

Judea meghódol, adót fizet

- a vezető réteg kiegyezett a prófétákkal (monoteizmus)

i.e.587 Újbabilóni Birodalom elfoglalja Júdeát

(„babiloni fogság”)

3. Fönícia:

- öntözés nélküli földművelés (szőlő, olajfa, füge)
- értékes fák (cédrus, tölgy)

hajók
szövetek, üvegáru, fémeszközök

⇒ Kereskedelem

+ kereskedelmi útvonalak csomópontja is
(Kis-Ázsia, Mezopotámia, Palesztina)

Városállamok (Türösz, Búblosz, Szidon)

- egységes állam Ø
(nagy birodalmak része)

királyok ⇔ gazdag kalmárok
despotizmus Ø

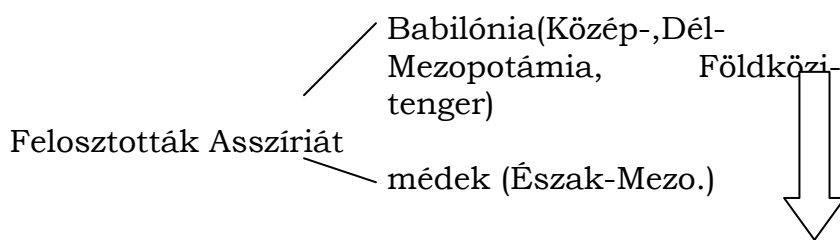
Kultúra:

-hangjelölő írás (22 mássalhangzó) + később a görögök magánhangzók hozzáadásával kiegészítették, tőlük átvették az etruszok, tőlük a latinok = latin ABC

Az Újbabilóni és a Perzsa Birodalom

1. Az Újbabilóni Birodalom:

Asszíria ⇔ Arámiak (Nabukodonozor)
⇔ médek = i.e.612 elfoglalták Ninivét

DE! Egyiptomot már nem tudta i.e.538 a perzsák Föníciát, Palesztinát is (i.e.587)

2. Az Óperzsa Birodalom:

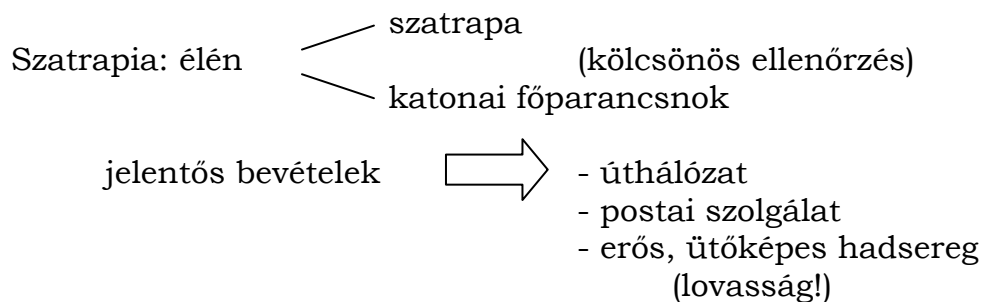
Perzsák = -indoeurópai nyelv
- állattenyésztő, lovas nép

i.e.VII.sz. méd fennhatóság alatt i.e.VI.sz. meghódították a méd birodalmat

Kürosz (méd birodalom, Mezopotámia, Fönícia, Palesztina)
Kambüszész (i.e.525 Egyiptom)
I.Dareiosz (Európa, India felé)

Új típusú berendezkedés:

- deportálás Ø
- a tisztviselők a helyükön maradtak
- vallási türelem
- tartományokra (szatrapriákra, 20 db) osztott birodalom

Kultúra:

- vallási dualizmus (Ahuramazda ↔ Ahriman)

3. A sztyepp övezete:

(Kínától a Kárpát-medencéig)

Nomadizálás (nagyállattartás – vándorlás)

Különböző törzsek – ha egy tehetséges vezető összefogta őket = hódítás

Kínától északra (Góbi-sivatag) = hunok

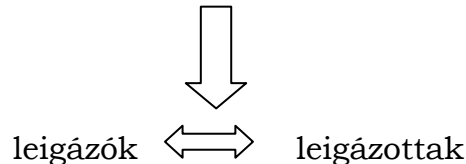
Kaukázustól északra = szkíták ↔ I.Dareiosz

India, Kína

1. India:

- földrajzilag nem egységes
- a csapadék az év egy rövid időszakában öntözés

i.e.III.é.e. Indus-völgyi civilizáció
(dravidák, Mohendzsodaro, Harappa) i.e.1500 árja törzsek
leigázzák

Kasztrendszer:

(casta = tiszta)
portugál szó

(varna = bőrszín)
hindu szó

I. Brahmanok

II. Ksatriák

III. Vaisják

IV. Sudrák

Árják (világosabb bőrűek)

V. Páriák

(szétszóródott őslakók, megbocsáthatatlan bűnt
elkövetők, tisztátalan foglalkozásúak, sötétebb
bőrűek)

Kultúra:

Vallás:

I. Brahmanizmus (örök törvények, lélekvándorlás, körforgás)
papi oszt. Ø – guruk = tanítók
egységes tanítás Ø – állandóan alakul („dzsungel”)
330 millió isten

Brahma – Visnu - Síva

Védák = himnuszok, imák

Ahimsza = erőszakmentesség (jainizmus – még a szájukat is)
A Föld 13%-a (1990-ben 700 millió ember)

II. Buddhizmus (kastrendszer Ø, lemondás nirvána
i.e. VI.sz. Sziddhárta Gautama

(fehér elefántként lépett bele az anyja méhében, 29
évesen 6 évet guruk között Buddhává vált („felébredt,
megvilágosodott”)

- 4 nemes igazság:
1. a lét tele van szenvedésekkel
 2. ezek a vágyakból fakadnak
 3. de véget lehet vetni a szenvedéseknek
 4. a buddhizmus tudja is, hogy hogyan (8 soros út)

i.e. III. é.e. bronzkori civilizáció
 i.e. II.é.e. városállamok DE! i.e. 1700 elpusztultak, majd Knósszosz vezetésével újjáépültek
 i.e. 1400 akháj támadás – i.e. 1300-ra Ø

2. A mükénei kultúra (i.e. XVI-XIII.sz.):

i.e. II.é.e. eleje: görög betelepülés + pelaszgok = görög nép
 (akhájok, iónok, aiolok, stb.)

A hadi vállalkozások miatt szerveződtek meg az államok

Társ.: I. Király

II. Fegyveres arisztokrácia_____ külön részt kaptak a közös Földekből, közrendűek művelték

III. Közrendű szabadok

IV. Rabszolgák (kevés)

Háztartási gazdálkodás = uralkodói háztartás

DE! kevés a föld áll. zsákmány- és földszerző harcok kimerítették az államokat

i.e.XIII.sz. Ø

végző ok: a dórok délre vándorlása

A polisz születése

A mükénei kor (i.e. XVI-XIII.sz.) pusztulása

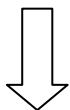
- uralkodói háztartások Ø
- termelés színvonala Ø
- hadsereg Ø

Új rend kialakulása: - a földművelők a sajátjuknak tekintették a földet

- a közös ügyeket kis közösségek intézték

(a közösség teljes jogú tagja, aki földdel rendelkezik)

- a tulajdonos érdeke minél többet termelni

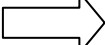
Polisz = városállam

Társ.:

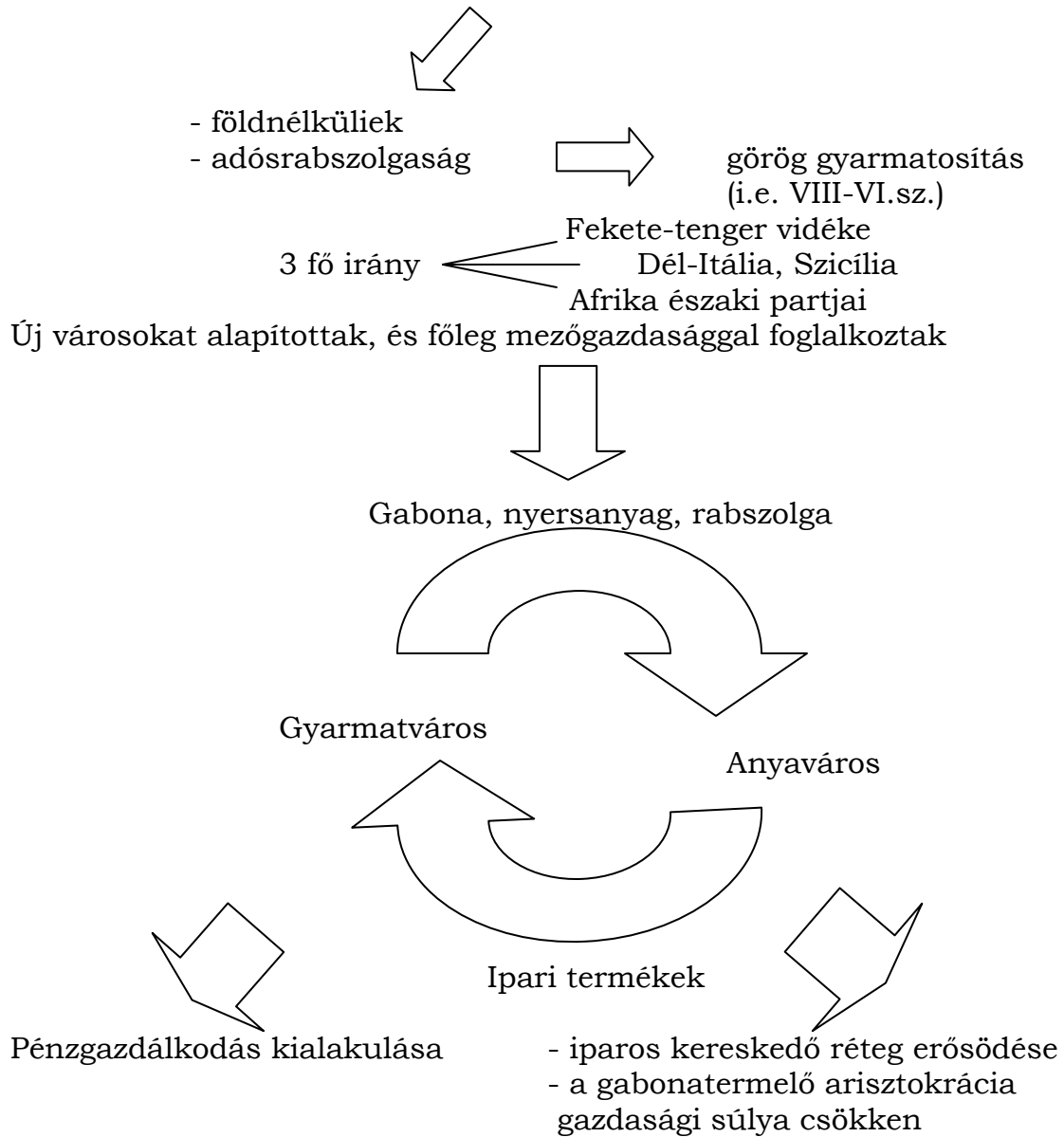
I. Arisztokrácia (gazdagabb birtokosok) ---- politikai jogok

II. Démosz (kézművesek, parasztok)

Államforma: arisztokratikus köztársaság (9 arkhón)

DE! kevés a föld túlnépesedés

+ az arisztokrácia igyekezett a parasztok földjeit is megszerezni

Az arisztokrácia és a démosz küzdelme Athénban

Görög gyarmatosítás ⇒ az iparos kereskedő réteg erősödött ⇔ arisztokrácia ⇔ parasztok

↓

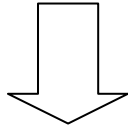
A démosz politikai jogokért való harca:

I. i.e.621.Drakón arkhón: - írásba foglalta a törvényeket
(ezzel határt szabott az arisztokrácia önkényének)

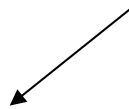
II. i.e.594.Szolón arkhón: - eltörölte az adósrabszolgaságot

- elengedte az adósságokat
- a legszegényebbeket is bevonta politikába
- a politikai jogokat a jövedelem alapján határozta meg

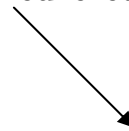
(ötszázmérősök, lovagok, ökörfogatosok, napszámosok)

A démosz gazdagabb rétegeinek kedvezett

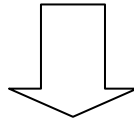

Az arisztokraták úgy érezték,
Elvesztették vezető helyzetüket.
(gazdasági súlyuk csökkent,
politikai hatalmuk még jelentős)

A démosz vezetői kevesellették
a megszerzett jogokat.
(gazdasági erjük növekedett,
politikai befolyásuk még csekély)

Egyensúlyi helyzet alakult ki

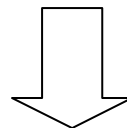

Egyes politikusok felrúgva a törvényeket, egyeduralmat vezettek be
(tűrannis, vezetője a türannosz)

III. i.e.560-527. Peiszisztratosz türannisza:

- a szegényebb rétegeket támogatta
- az ellenálló arisztokrácia földjeit szétosztotta
- bevezette a vidékre kiszálló bíróságok intézményét
- jelentős építkezéseket indított
- évente adót szedett \implies hadsereg fenntartása
- támogatta a kereskedelmet

Intézkedései a démoszt támogattág \implies a démosz helyzete megerősödött, és már nem volt szüksége a türannoszra

i.e.510. Peiszisztratosz fiait elűzik, ill. megölik

IV. i.e.508. Kleiszthenész szervezi újjá az államot

A politikai jogokat területi alapon határozza meg (Attikát 10 phülére osztotta, minden phüle 3 részből állt :

- városi = iparosok
- tengerparti = kereskedők
- szárazföldi = arisztokrácia túlsúlya jellemzi)

Politikai berendezkedés:**Ötszázak tanácsa**

(phülénként 50-50

- javaslatot tesz, hogy mit tárgyaljon a népgyűlés
- kisebb kérdésekben dönt
- felügyeli a kikötőket, raktárakat, kereskedelmet, és a hajóhadat

Népgyűlés

- minden 20. évét betöltött athéni férfi
- törvényt hoz
- háború és béke kérdésében dönt
- a legfőbb törvényszék is
- szabályozza a közellátást
- ellenőrzi a számadásokat

Areioszpagos

(volt arkhónok tanácsa

- a tisztviselőket ellenőrzi

9 arkhón

- feladatuk a végrehajtás
- papi teendők
- bírói ügyek előkészítése

10 sztratégosz

(hadvezérek

Spárta**1. Peloponnészosz:**

A betelepülő dórok leigázták az akhájokat.

Társadalom:

- I. Spártai polgárok
- II. Helóták (mg.)
- III. Perioikoszok (ipar)

DE! Tízszer annyi helóta volt mint spártai polgár

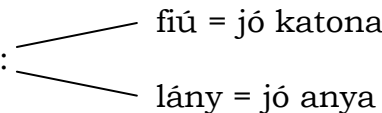
fő feladat =
katonáskodás

- + a belső egységüket is meg kellett őrizniük
 - egyenlő nagyságú földbirtokok (a helótákkal együtt, az állam tulajdona, eladni Ø)
 - vaspénz
 - a kétkezi munkát lenézték
 - politikai jogok

Helóta = az állam tulajdona, de nem rabszolga
(termésüknek csak a felét kellett leadniuk, ingóságait örökíthették)

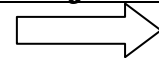
Az állam:

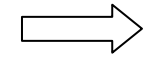
Vének tanácsa	+ 2 király	+ 5 ephorosz	+ Népgyűlés
- előkészít	- hadvezérek	- bíráskodás	- igen, nem
- feloszlathatja	- vallási vezetők	- rendőri felügyelet	
- 60		- tisztviselők ell.	
		- külpolitika	
		- 30	

Nevelés: fiú = jó katona
lány = jó anya

A görög – perzsa háborúk

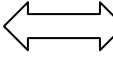
1. A perzsa terjeszkedés:

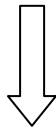
(I.Dareiosz) kis-ázsiai görög városok
Athén támogatta a felkeléseiket

 i.e. 492 Athén ellen indultak Thrákiát, Makedóniát
DE! vihar

i.e. 490 Marathón

11 000	20-25 000	
(veszteség: 200)	(4-5 000)	
falanx	lovas, íjász	görög győzelem
Miltiádész	Hippiász	DE! a perzsák támadni fognak

Athén: Themisztoklész Ariszteidész
- hajóhad - hoplita haderő
(keresk., kézműves) (arisztokrácia, parasztság)

15.

200 hajóból álló flotta
i.e.480 Xerxész 200 000 katona, 650 hajó
Thermopülai szoros (Leonidász) feladták Boiótiát, Attikát
(6 nap, 300 spártai + néhány ezer szövetséges)

Attika lakosságát Szalamisz szigetére
i.e.480 Szalamisz tengeri győzelem Xerxész visszatért Ázsiába
i.e.479 Plataia szárazföldi győzelem
+ tengeri győzelem (Mükalé)

görög égei-tengeri fölény

A háborút folytatni akarók szövetséget hoztak létre = i.e.478 déloszi szövetség

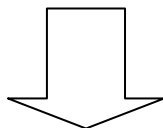
i.e.449 Szalamisz
i.e.448 béke

Az athéni demokrácia fénykora és bukása

1. Az athéni demokrácia virágkora (i.e.V.sz.):

Gazdasági alap:

- a metoikoszok és a felszabadított rabszolgák adói
- a kereskedelemről, a laurióni ezüsbányákból befolyó haszon
- a déloszi szövetség adói
- a klasszikus árutermelő rabszolgaságnak köszönhető bevételek

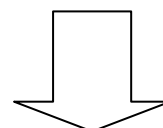
Megvalósult a polgárok jogi egyenlősége

- i.e.461 az Areioszpagosz hatalma csökkent (a népgyűlés lett a legfőbb hatalom)
- napidíj rendszer (minden teljes jogú polgár részt vehetett a politikában)

Vezető politikus: Periklész (15 évig sztratégosz)

DE! a vagyoni különbségek egyre nőttek

Periklész a vagyonosokra többlet kiadásokat rótt ki

Egy-két nemzedék idejére tényleges demokrácia jött létre

2. Az ellentétek kialakulása:

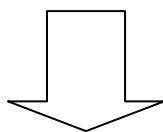
I. Athén ↔ déloszi szövetség
- áll. adók miatt

II. Kereskedő poliszok ↔ Kereskedő poliszok
- a belső piac telítettsége miatt

III. Spárta ↔ Athén
- politikai berendezkedésük miatt

3. A peloponnészoszi háború (i.e.431-404):

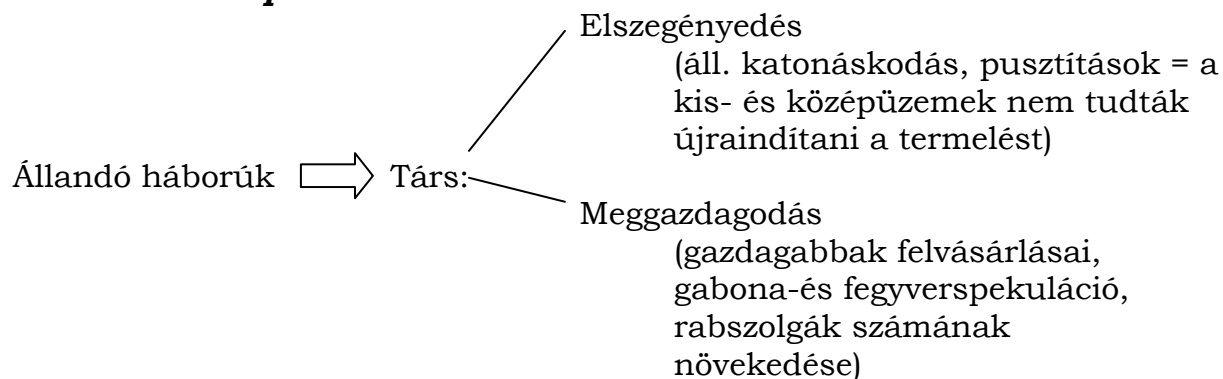
déloszi szövetség ↔ peloponnészoszi szövetség

Athén teljes veresége

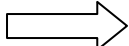
4. A poliszrendszer válsága:

I. Ellentétek a poliszon belül

Vagyoni különbségek növekedése → a demokrácia névlegessé vált
(pont a demokrácia támaszát jelentő rétegek szegényedtek el, és az állam juttatásaiból kezdtek élni)

Rabszolgatartó nagyüzemek
(nem érdekeltek a termelésben – az csak erőszakkal biztosítható)

Elszegényedés = nem tudják magukat felfegyverezni zsoldos
 (nem a városukért) hadseregek
 harcolnak)

II. Ellentét a poliszok között:

Rabszolgatartó nagyüzemek = egyre többet termeltek
 Elszegényedés = leszűkült a piac

Harc a piacokért
 Egy nagyobb egységre van szükség, amely összefogja poliszok erejét!

A görög vallás

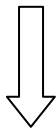
Egységes Görögország Ø

A görögöket összekötő kapocs : - közös nyelv
 - hitvilág

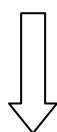
Vallás: - politeista

- antropomorf istenek (ami megkülönbözteti: halhatatlanság)
 kialakulásuk hosszú folyamat

akhájok + pelasgok

Zeusz = az ég istene,
 aki mindenké fölötte őröködik

Gaia = termékenység istennő

- totemizmus emléke (gyakran állat alakjában jelennek meg)
 (Zeusz = bika, Pallasz Athéné = bagoly)
- funkcióistenek

Mitoszok = az istenekről szóló elbeszélések
 (mitológia = ezek összessége)

Egységes papság Ø (a szertartásokat választott tisztségviselők végezték)
 áll. papság csak a szentélyekben (jóslás, gyógyítás)
 pl. Dodona (Zeusz), Delphoi (Apollón)

Istenek iránti hódolat kifejezése:

- Versenyek: - minden szabad görög polgár (összetartozás tudat)
 - az istenek szent ligeteiben
 Apollón - Delphoi
 Pallasz Athéné - Athén
 Zeusz - Olümpia
 - 4 évente, béke

i.e.776 az első feljegyzett olimpia = a görög időszámítás kezdete

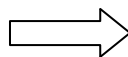
Az egységes Hellász – Nagy Sándor

1 Makedónia:

makedónok = görögök rokonai

II.Philipposz

- a kor legütőképesebb hadseregét (makedón falanx)
- gazdasági reformok (aranypénz)

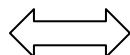

erős állam

+ kihasználta a görög poliszok egymás elleni harcait

Athén:

Iszokratész

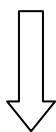

Démoszthenész

- Perzsa Birodalom meghódítása
- görög egység makedón vezetéssel
- a zsákmány majd jólétet teremt
- + a meghódított területek piaccá válnak

- poliszok függetlensége
- demokrácia védelme

II.Philipposz a görögök egyesült seregét i.e.338-ban Khairóneiánál szétverte

Görögo. egységét megteremtette, DE! merénylet áldozata lett

2. Nagy Sándor (i.e.336-323):

- jó nevelés (Arisztotelész)

Megszilárdítja hatalmát – fő célja: birodalom építése (határtalan becsvágy)

i.e.334-ben indult a perzsák ellen, átkelt a Hellészpontoszon

i.e.334 Granikosz = Nagy Sándor kis-ázsiai perzsák

i.e.333 Isszosz = Nagy Sándor III.Dareiosz
(családja fogságba)

Délre fordult: elfoglalta Föníciát, Palesztinát, Egyiptomot

i.e.331 Gaugaméla = Nagy Sándor III.Dareiosz
- elmenekül, de Baktria
satrapája megölette

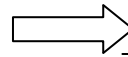

Perzsa Birodalom Ø
- Nagy Sándor felvette a perzsa királyi címet
(Közép-Ázsia felé terjeszkedett)

i.e.326 átkelt az Induson – DE! a katonák megtagadták a további harcot

DE! a birodalmat csak a hadsereg tartja össze!

Nagy Sándor célja: birodalom építése

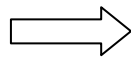
- keleti despotává vált
- átvette a perzsa közigazgatást
(csak a vezető réteget cserélte ki)
- szűszai mennyegző

DE! korai halála Ø

A hellenizmus

1. Nagy Sándor halála után:

Diadokhoszok harca

3 utódállam:

- Egyiptom
- Ázsia
- Makedónia

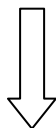
Hellenizmus: i.e.III.-I.sz.

A görög és a keleti kultúra összeolvadása

Gazdasági fellendülés:

- árutermelés
- városiasodás (görög városok)
- államok élén despoták

Tudomány: Kelet = felhalmozott tudása + Görög = tudományos gondolkodás

elkülönülő tudományágak

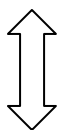
(a műveltség központjai a keleti nagyvárosok lettek)

2. A görög filozófia:

- i.e.VI.sz. **Milétosz**: a legfőbb kérdés a világ keletkezése
 - egy-egy őselemre vezették vissza a világ eredetét

Az anyag elsődlegességét hirdető irányzat = **materializmus**

- **szofisták** (vándorló tanítók)
 - utazásaik tapasztalatai: „Mindennek mértéke az ember.” = minden viszonylagos
 - Nincsenek tőlünk független igazságok

Szókratész (V.sz.) = vannak örök érvényű értékek

A dolgok változnak, de a fogalmak állandóak
(pl. jóság, erény)

cél: ezek megismerése, mert csak így lehet példás életet élni = csak ez biztosítja a boldogságot

Platón:

- csak a fogalmak állandóak, és ezek valóságosan is léteznek az ideák világában!
- a mi világunk ennek csak az árnyképe – a fogalmi világ az igazán létező

Az ideák elsődlegességét hirdető irányzat = **idealizmus**

Arisztotelész:

Az anyagi és a szellemi világ is valósan létező, de a szellemi a magasabbrendű!

3. A hellenisztikus filozófia:

Poliszrendszer	Despotizmus
- átlátható, irányítható az ember sorsa	- az emberek úgy érezték, a sors, a végzet játékszereivé váltak = eltávolodtak a politikai élettől és a családi élet felé fordultak (fő kérdés: hogyan lehet boldogan élni?)

Sztoicizmus:

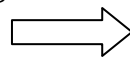
Zénon : a szenvedélyekről való lemondás

Epikureizmus:

Epikurosz: a félelmektől való távolmaradás (pl. Isten – Halál – Természet) = zavartalan lelkiállapot = kellemes, szép élet (hedoné)

DE! a filozófia a művelt rétegekre hatott csak igazán.

A tömegek elvesztették a hitüket a régi istenekben

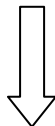

Misztériumvallások
- biztonság
- túlvilági boldogság ígérete
a beavatottaknak

Róma történelmének kezdetei

1. Földrajzi adottságok:

- kedvező fekvés (központi hely az ókor fő közlekedési és kereskedelmi útján, DE! kevés sziget, a partvidéke kevésbé tagolt, nyugat felé nyitott)
- hegységei nem átjárhatatlanok
- termékeny medencék (Etrúria, Latium, Campania)
- kedvező éghajlat

földművelés, legeltető állattartás

2. Bevándorlás:

i.e.IIé.e. vége – italikus népek (latin, szabin, szamnisz) Latium
(indoeurópai nyelvcsalád)

i.e.X.sz. – etruszkok Etrúria

i.e.VIII-VI.sz. – görögök Dél-Itália

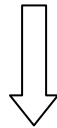
A latinok Alba Longát alapították – DE! túlnépesedés e.753 Róma
alapítása
(latin - szabin szövetség)

- i.e.VII.sz. Róma etruszk fennhatóság alá került
 (a római hagyomány 7 királyából az utolsó 3 etruszk)
- eredet?
 - fejlett városi kultúra – építkezések a királyok az iparos kereskedő rétegre támaszkodtak
 - virágzó földművelés
 - jelentős kulturális hatás (latin ABC)

A földbirtokos arisztokrácia ezek meg-
erősödését akarja megakadályozni

i.e.510 elűzik az utolsó etruszk királyt: Tarquinius Superbus

Arisztokratikus köztársaság

3. Társadalom:

I. Földbirtokos patríciusok (a Rómát alapító 300 nemzetség leszármazottai)

- földjeiket az állami földekből kapták
- a senatus és a hadsereg tagjai

II. Cliensek = elszegényedett patríciusok

- támogatásért cserében szolgálták a patríciusokat

III. Plebejusok = a nemzetségekhez nem tartozók és a bevándorlók

- polgárjoguk Ø
- parasztok, kereskedők, kézművesek

DE! a szerepük egyre nőtt (olcsó vasfegyverek miatt a katonai jelentőségük nőtt)

A köztársasági Róma

1. Államszervezet:

I. Senatus:

- legfontosabb szerv
- 100, majd 300 tagú
- csak patríciusok
- bel., külpolitika, pénzügyek, törvények

II. Népgyűlés:

- háromféle (nemzetség, vagyon, lakóhely szerinti)

- hivatalnokokat választ
- a nemzetségeket érintő ügyek

III. Magistratusok: - egy évre választják
- collegialitás

consul: - az állam élén, a legfőbb polgári hatalom
- háborúban a hadsereg vezetése
- helyetteseik a **praetorok** (városi rend fenntartása, bíráskodás)

dictator: - rendkívüli veszély esetén
- 1/2 évre
- felelősségre vonni, elszámoltatni Ø

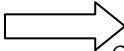
quaestor: - a pénzügyekért felelős magistratus

ensor, néptribunus: lásd lejjebb

2. Patrícusok és plebejusok harca:

Állandó földszerző harcok plebejusok szerepe nőtt
(nehézség)

Fő céljuk a római polgárjog elnyerése
i.e.494 – kivonulás a Szent-hegyre - néptribunusi tisztség
- 2 majd 10
- személyük szent és sérthetetlen
- vétőjoguk

i.e.451-450 – a törvények írásba foglalása = XII. táblás törvények
- származás szerinti jogi különbség Ø
(kivétel a házasság)
- vagyoni megkülönböztetés
- magántulajdon védelme!
- talio-elv
- család szerepe!

A politikai jogok gyakorlásának az alapja a származás helyett a vagyon lett!

Tulliusi alkotmány: 5 vagyoni osztályba sorolta Róma lakosságát
(DE! az első vagyoni osztály több csoporttal képviseltette magát mint a következő négy)

ez a beosztás határozta meg a politikai jogokat és a katonai szolgálatot
(az osztályok centuriákra (századokra) oszlottak)

A vagyoni osztályokba sorolást a censorok végezték (csak patríciusok lehettek)

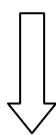
+ a senatus névsorát is ők állították össze

i.e.367 –a licinius-féle földtörvény (500 jugerum = 230 hold)

+ sorra nyíltak meg a különböző hivatalok a plebejusok előtt
(utolsónak a papi hivatal i.e.300-ban)

i.e.326 – az adórszolgálat eltörlése

i.e.287 – a népgyűlési határozatok senatusi jóváhagyását is Ø

Jogi különbség Ø

DE! új osztály született: patríciusok + gazdag plebejusok = nobilitas

3. Itália meghódítása:

I. i.e.IV.sz. – Etrúria elfoglalása

II. i.e.IV-III.sz. – harc a samniszokkal Campania birtoklásáért

III. i.e.III.sz. – Dél-Itália meghódítása = harc a görögökkel

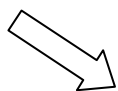
Divide et impera! ----- szövetségi rendszer kiépítése

A pun háborúk

1. Karthágó:

Fönícia kereskedelmi támaszpontokat létesített a Földközi-tengeren.

DE!

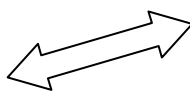

Fönícia hanyatlása
tenger nyugati

Karthágó szerezte meg a földközi-

medencéje feletti ellenőrzést

Róma terjeszkedése

2. Az első pun háború (i.e.264-241):

cél: Szicília birtoklása

Róma
(a szárazföldi hadviselésben)

Kárhágó
(a tengeri hadviselésben
járatos)

DE! csapóhíd !

Római győzelem : -Szicília megszerzése
- hatalmas hadisarc (83 tonna)

Szicília = provincia
- tartomány
- évi adó
- élén római helytartó (proconsul)
- területén idegen katonaság

+ Róma ezek után megszerezte Szardíniát és Korzikát is, + a gallok leverése

3. A második pun háború (i.e.218-201):

Karthágó Hispánia felé terjeszkedett

Cél: revans

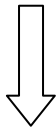
Hannibál terve: - meglepetés (északról)
- gallok felkelése
- szövetségesek felkelése

DE! az Alpokon való átkelés megtizedelte a sereget – a meglepetés miatt mégis siker

i.e.216 Cannae

Róma most már tehetséges hadvezért állított

Cornelius Scipio
- átkelt Afrikába --- Hannibál utána
i.e.202 Záma
- Karthágó összes Afrikán kívüli birtokát Ø
- flottáját elvették
- óriási hadisarc (262 tonna)
- csak Róma engedélyével viselhetett háborút

Róma a Földközi-tenger nyugati medencéjének az ura lett

4. A harmadik pun háború (i.e.149-146):

Karthágó engedély nélkül háborúzott

Róma földig rombolta
(elátkozta a területet)

Következő cél: a földközi-tenger keleti medencéjének a megszerzése

Makedónia (i.e.148)
 Illyricum provinciává szervezése
 Achaia (i.e.146)

A köztársaság válsága

I. A hódítások következményei:

1. A provinciák jövedelmei : - főként a kereskedőket gazdagítják (növekvő forgalom)
 - adók behajtása (adóberlet = az erre vállalkozók egy összegben kifizették az államnak, aztán a többszörösét hajtották be. De ! akik adóberlettel és szállítással foglalkoztak, azok nem viselhetek hivatalt = egyre gazdagabbak lettek, de a politikai életben közvetlenül nem vehettek részt, így egy új réteg alakult ki: a lovagrend.)

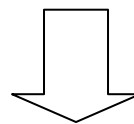
2. A társadalom átalakulása:

- I. Senatori rend = nagybirtokos arisztokrácia
 - ők adják a főhivatalnokokat
 - latifundiumokat birtokolnak
- II. Cliensek
- III. Lovagrend = kereskedelemmel, szállítással, adóberlettel foglalkozók
- IV. Kisbirtokos parasztok, kézművesek
- V. Rabszolgák

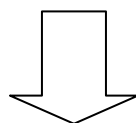
3. A tulajdonviszonyok megváltozása:

Nagybirtokok kialakulása
 - rabszolgák nagy számban állnak rendelkezésükre
 - belterjes gazdálkodást folytathatnak (a gabonát a provinciák termelik)

Parasztok tönkremenetele
 - az állandó hadviselés miatt
 - a gazdasági versenyben is lemaradtak

Kialakult egy új réteg:
 Az antik proletariátus:
 - a városokba költöznek
 - politikai jogukat bocsátják áruba
 - alkalmi munkákat vállalnak
 „Panem et circenses !”

A birodalom határai egyre nagyobbak lettek, ugyanakkor egyre kevesebb katonával rendelkezett. (csak az köteles harcolni akinek földje van)

4. Létrejött egy birodalom, de a politikai szervei csak egy városállam irányítására alkalmas szervek maradtak.

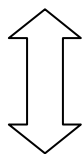
5. Róma és a szövetségesek eltérő jogállása is feszültséget keltett !

II. A válság megoldásának kísérletei:

1. Tiberius Gracchus néptribunus:

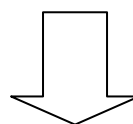
- i.e.133. felújította a Licinius-féle földtörvényt

az így megszerzett földeket kisbirtokonként akarta kiosztani, melyeket eladni nem lehet

Senatori rend

T.G., hogy a reformokat végrehajthassa, a következő évben is néptribunus akart lenni.

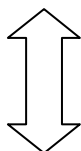
300 hívével együtt megölték

2. Caius Gracchus néptribunus

- i.e.123. folytatta a reformokat

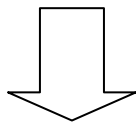
De ! szélesebb rétegek támogatását kívánta elnyerni:

- a provinciákban a visszaélések kivizsgálását lovagokból álló bíróságokra bízta
- leszállította a gabona árát
- a nincsteleneknek földet ajánlott Karthágóban
- az itáliai szövetségesek egy részének római polgárjogot ígért

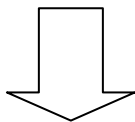

Ellenfelei:

- Itáliában ajánlottak földet
- istenkáromlással vádolták (mert Karthágó területe elátkozott föld volt)

Támogatói elfordultak tőle (több ezer hívét megölték)
i.e.122. öngyilkos lett

Polgárháborús helyzet alakult ki:
(senatori rend ↔ lovagok)

Két politikai csoportosulás jön létre:

Optimáták

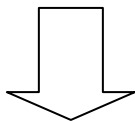
Néppárt

- a régi köztársasági rend hívei

- a nép érdekeit hangoztatók

3. Marius:

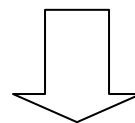
- létrehozta a zsoldos hadsereget , a vagyontalan római polgárokból
(16 év szolgálat után veteránként földet kaptak, rendszeres kiképzés,
egységes fegyverzet, mozgékonyabb légiók)

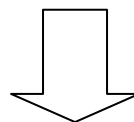
Győzelmeket arat Numídiában és Észak-Itáliában a kimberek és a teutonok
ellen

4. Livius Drusus néptribunus

- i.e.91. római polgárjogot kért a szövetségeseknek is →
meggyilkolták

Szövetséges háború (i.e.91-89)

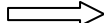
A szövetségesek is megkapták a polgárjogot = egységes

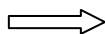
Itália

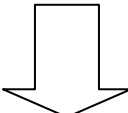

De ! Keleten Pontus veszélyezteti Róma érdekeit.

(egy nap alatt 80 000 rómaint gyilkoltak le)

VI.Mithridatész ↔ a senatusi párt Sullát küldi ellene

De! a néppártiak leváltatják és helyette Mariust küldik 29.
Rómára támad Sulla

 Marius elmenkül
Sulla vérfürdőt rendez, a néptribunusok jogait megnyirbálja, majd keleten
legyőzi VI.Mithridatészt Közben Marius visszatér (ő is vérfürdőt)

-
i.e.83. Sulla hazatér
- korlátlan időre diktátorrá választatja magát
 - ellenfeleivel leszámol (proscriptió) 90 senator, 2600 lovag
 - veteránjait egy helyen telepíti le
 - 10 000 rabszolgát felszabadít = hű támogatói
 - a szenatust saját híveivel tölti fel (300 600)

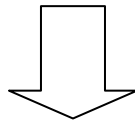
Fő célja a köztársaság védelme, de ezt erőszakos eszközökkel nem lehet elérni!
Sőt! Példát mutatott arra, hogy egy hadvezér hogyan szerezheti meg a hatalmat.

Az egyeduralom létrejötte

1. Rabszolgafelkelések:

Hódító hadjáratok

számuk nő, helyzetük romlik

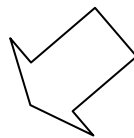

Felkelések: Szicília i.e.136
i.e.104

Itália i.e.73-71 Spartacus vezetésével

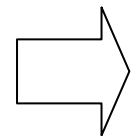
Pompeius és Crassus (Sulla volt hadvezérei)
számolja fel

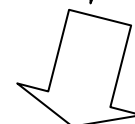
Tekintélyük növekszik

2. Az első triumvirátus:

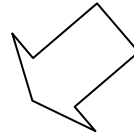
Külpol.: - Keleten VI.Mithridatészt kellett legyőzni
- a tengeren a kalózkodat kellett legyőzni

Pompeius
oldja meg

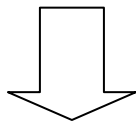

Befolyása növekedett
Ez a senatusban félelmet keltett

Nem adtak földet a veteránjainak = Pompeius a néppárthoz közeledik

Julius Caesar is néppárti elveket hirdet
(DE! célja a hatalom megszerzése)
Ehhez azonban még nem elég erős

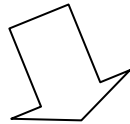

Létrehozta az első triumvirátust

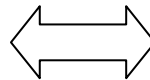
i.e.60 Pompeius + Caesar + Crassus

- titkos megállapodás
- a következő évben Caesar consul lesz
- földet ad Pompeius veteránjainak
- felosztják a hatalmat = Caesar - Gallia
Pompeius - Hispania
Crassus - Syria

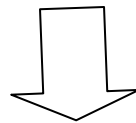
DE! Crassus váratlanul meghalt

Pompeius kibékült a senatussal
(hazarendelik Caesart)

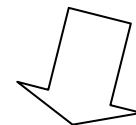
Caesar
i.e.49 sereggel tért haza (Rubico)

polgárháború

Pompeius Görögországba menekült
Caesar Hispániában verte szét Pompeius seregét

majd
i.e.48 Pharszalosz

P. Egyiptomba menekült

3. Caesar egyeduralma:

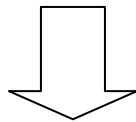
Caesar elfoglalta Egyiptomot

majd Kis-Ázsiában hódít

Hazatért: - örökös diktátorrá választotta magát (+ az összes többi tisztséget is)

Reformokat hajtott végre: - földosztás
 - értékálló aranypénz
 - provinciabelieknek polgárjogot
 - senatus létszámát 600-ról 900-ra (provinciabelieket is)
 - Julián-naptár

A köztársasági hagyományokat semmibe vette

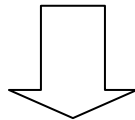

i.e.44.márc.15-én Brutus és Cassius vezetésével megölték

4. A második triumvirátus:

A köztársaságiaknak konkrét elképzelése Ø

Újra a hadvezéreké lesz a döntő szó, de erőegyensúly van köztük is

ezért szövetkeztek

i.e.43 második triumvirátus

Antonius + Lepidus + Octavianus

i.e.42 Philippinél – Octavianus + Antonius ↔ Brutus + Cassius

Felosztották a birodalmat: - Octavianus = Ny
 - Antonius = Kelet
 - Lepidus= Afrika

5 Octavianus hatalomra jutása:

Lepidust hamarosan lemondatták

Antonius ↔ Octavianus

- keleten terjeszkedett - propaganda
 - Kleopátra szerelme

i.e.31 Actium

Egyiptom Octavianus saját provinciája
 (Róma gabonaellátása)

6. A principatus:

- az egyeduralmat igyekezett leplezni
 - a „köztársaság megmentője” ⇒ Augustus

- a dictator címet nem vette fel (DE! consul, néptribunus, censor, pontifex maximus)
- princeps = a senatus első embere
- támogatta a régi erkölcsöket és szokásokat
- csak tőle függő hivatalok + testőrgárda
- Pax Romana

Külpolitika:

- keleten lemondott a hódításokról (Eufrátesz a határ) = természetes határok
- északon meghódította Pannóniát (Duna a határ)

A császárság

1. Császárság:

Augustus rendszere közel 300 évig állt fenn

A császárok hatalmának alapja:

- a senatussal együtt kormányoznak (a III.sz-tól szerepe megszűnt)
- kijelölt utód
- császári hivatalok
- praetorianus gárda = császári testőrség
- provinciák szerepének növekedése (romanizálódás)
- gazdasági alap = klasszikus árutertermelő rabszolgaság

2. Császári dinasztiák:

Augustus alius-Claudius dinasztia (Nero – első keresztényüldözések)

- Flaviusok
- Antoninusok (belső nyugalom, a legnagyobb kiterjedés – Traianus – Dacia provincia megszerzése, DE! nemsokára a védekezés lesz a döntő

limes kiépítése

- északon germán betörések
- keleten Újperzsa Birodalom létrejötte
- Severusok (polgárháború után, 212 római polgárjogot)

3. A III.sz. válsága:

Külpol.: külső támadások (É- germánok, K – perzsák)

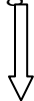
- Aurelianus:
- visszaveri a támadásokat
 - a limes újra a Duna lesz (Daciát kiűrti)

- Róma védelmi rendszerét kiépíti

erős hadsereg

Gazdaság:

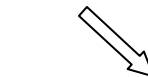
- I. és II.sz. virágzott a mezőgazdaság (főleg a provinciák fejlődtek)
- belterjes gazdálkodás terjedése = egyre kevesebb a gabona = a városokat egyre nehezebben tudták ellátni
- a rabszolgák száma csökkent – áruk nőtt (minőségi munkára amúgy sem alkalmasak)

colonusok alkalmazása + házas rabszolgák (szabad bérlő)

= enyhítette a munkaerőhiányt, de a colonus jóval többet fogyaszt mint a rabszolga

kevesebb áru került a piacra

a városok élelemellátása egyre nehezebb

Külkereskedelem:

- luxuscikkek behozatala DE! az ipari termelés visszaszorult = Róma nem tud cserébe árut adni

gazdaságából

arannyal fizet = kiszívja a nemesfémeket a birodalom

kereskedelem és a városok hanyatlása (provinciák fejlődése)

- csökkennek az adóbevételek (a császárok adóemeléssel próbálkoztak)

A birtokosok nagy része önellátásra rendezkedett be

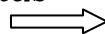
4. A dominatus:

A birodalomnak erős hadseregére van szüksége \implies növelni kell a bevételeket

De! ez a korábbi módon már nem lehetséges = erősebb császári hatalomra van szükség

Diocletianus – nyílt egyeduralmat = dominatus

- tetrarchia = négyes uralom

a központi hatalom mindenütt jelen volt

(maga mellé társzászárokat)

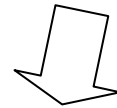
- a provinciák területét csökkentették, Itáliát is provinciákra = 101 közig. egys.
- a hadsereg létszámát növelték (a birodalom belsejébe összpontosították)
- mindenkire érvényes fej- és földadót \Rightarrow hogy ezt állandóan biztosítsa, igyekezett a lakosságot helyhez kötni

csak átmenetileg orvosolta a bajokat, a gazdaság hanyatlását felgyorsította

5. A vallás válsága:

- életszínvonal csökkent, létbiztonság \emptyset
- diktatórikus irányítás \Rightarrow a régi vallás már nem nyújt vigaszt
- pestis

A biztonságot nyújtó keleti kultuszok felé fordultak (misztériumvallások)

A kereszténység születése

1 Palesztina:

- Egyistenhívő zsidóság: farizeusok esszénusok
- hagyomány
 - Messiás
 - közös szegénység

- Szétszóródás \Rightarrow diaszpórák
- egyistenhitüket megőrizték
 - a szigorú előírásoktól eltávolodtak
 - a hellenisztikus világ is megismerte tanításaikat

2. Krisztus:

- Felfokozott messiásvárás
- Keresztelő Szent János – Kr. Közeli eljövételét hirdette \Leftrightarrow Heródes kivégezteti

- Krisztus - életéről szóló adatok: evangéliumok
- Máté
 - Márk
 - Lukács
 - János

Hít – Remény - Szeretet

Hívei száma egyre növekedett \longleftrightarrow Pontius Pilatus kivégezteti

3. Krisztus tanítványai:

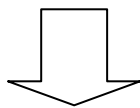
Péter – kis közösséget szervez

- Kr. Második eljövetelet várják

Pál – nincs közeli végítélet, a megváltás már megtörtént

- kibékült az állammal, társadalmi különbségekkel

- be kell rendezkedni ezen a világon (vagyonközösség \implies szegények gyámolítása)

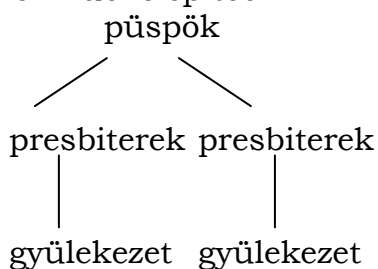

Aki hisz Jézusban, elnyerheti a megváltást \implies gyors terjedés

4. Az egyház kialakulása:

Hierarchikus felépítés

állandósuló szertartásrend

A provinciák püspökei zsinatokat tartottak.

5. A kereszténység győzelme

Kr hívők \longleftrightarrow császárkultusz \implies - keresztényüldözés (Diocletianus)

DE! épp ellenkező hatást ért el

Constantinus – 313 biztosította a szabad vallásgyakorlatot (milanói edictum)

DE! dogmatikus ellentétek

Athanasius \longleftrightarrow Arius (arianusok)
 - Szentháromság - Kr. Isten fia

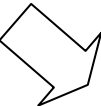
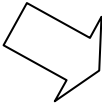
325 Nicea – első egyetemes zsinat

- az ariánusokat eretnekeknek

391 Theodosius a kereszténységet államvallássá tette

A Római Birodalom szétesése

1. Területi különbségek:

Nyugat	Kelet
- rabszolgamunka Ø - kereskedelem Ø - colonus rendszer	- fejlettebb, városiasodottabb - a kereskedelem fennmaradt a kelettel
 Városok hanyatlása	 A válság kevésbé érintette

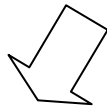
Constantinus új fővárost építtetett: Constantinopolis

2. A társadalom változásai:

Növekvő kiadások-

Constantinus emelte az adókat

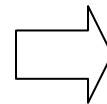
Hogy állandóan és biztosan be tudja szedni = helyhez és foglalkozáshoz kötés

új alávetett réteg alakult ki
(helyhez kötött, terményszolgáltatásra kényszerített)

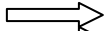
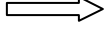
A nagybirtokosok vidéki birtokaikra vonultak ki

- önellátásra rendezkedtek be
- saját védelmüket is ők látták el

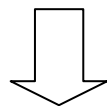
a szabad kisbirtokosok a védelmük alá helyezkedtek, cserébe felajánlották a földjeiket = függésbe kerültek (patrocinium)

3. A népvándorlás:

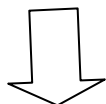
I. É D
 II. K NY

germánok
nomád népek

i.sz.370-es évek – a hunok előretörése (- éghajlatváltozás, kínai támadás)

nomád népek sorát hajtják maguk előtt
 A nyugati gótok betelepültek a birodalomba
 (Róma szövetségesei lettek, saját királyságot alakíthattak =föderált királyság)

Róma már nem képes megvédeni a területét
A hatékonyabb védekezés érdekében

395-ben Theodosius a birodalmat két részre osztotta

Nyugatrómai
Birodalom

Keletrómai
Birodalom

Sorozatos betelepülések:

- frankok (a Rajna torkolatvidékére)
- angolok (Britanniába)
- burgundok (Rhône vidékére) fokozatos összeolvadás a helyi lakossággal
- vizigótok (Hispaniába)
- vandálok (Afrikába)

4. A hunok támadása:

A császár hatalma már csak Itáliára terjedt ki

A birodalom területén új germán királyságok – a császár igyekezett jó viszonyt kialakítani velük (= egyre nagyobb hatalomra tettek szert)

A hunok az V.sz. óta a Kárpát-medencében (a keleti gótok katonai szövetségesei)

451 Catalaunum - döntetlen

453 Attila Ø

DE! 455-ben a vandálok dúlják fel

Rómát

A császári hatalom már csak névleges

476 Odoaker germán vezér letaszítja trónjáról Romulus Augustulust = a Nyugatrómai Birod. Ø

Új királyságok

1. A gótok:

A keleti gótok (a Fekete-tenger vidékén csatlakoztak a hunokhoz) a hun birodalom szétesése után Pannóniában maradtak, majd Itáliára támadtak

Theodorik létrehozta a Keleti Gót királyságot (Ravenna)

- csak a földek 1/3-át

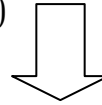
- ariánusok

Célja: - béke

- a római birod. feltámasztása

Keletrómai birodalom egyesítési kísérlete
(Justinianus)
 (535-553)

a Keleti Gót Királyság megsemmisült

DE! 568-ban a longobárdok megsemmisítették Justinianus államát

A nyugati gótok = Galliából a frankok úzték őket Hispániába (507)

DE! az ottani államukat az arabok megsemmisítették 711-ben

2. A frankok:

V.sz. Gallia északi része

- bomló törzsi szervezet (katonai vezetők, szabad harcosok)
- zsákmány = társadalmi különbségek
- összeolvadás

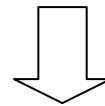
állam kialakulása

Klodvig legyőzte a többi törzsfőt + a nyugati gótokat

- felvette a kereszténységet

DE! utódai (Merovingok) alatt a királyi hatalom meggyengült

- az udvarnagyk szerepe növekedett a tisztség a Karolingok kezén öröklődővé vált (majordomus)

Martell Károly:

- megszilárdította a központi hatalmat
- híveinek földet ajándékozott
- 732 Poitiers

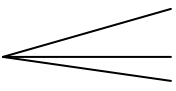
Kis Pippin:

- letaszította trónjáról az utolsó Merovingot
- a pápát megmentette a longobárdoktól
 + területeket adományozott neki (Róma és Ravenna környékét) = Pápai Állam
- a pápa királlyá koronázta

Nagy Károly:

- hódítások (szászok, bajorok, longobárdok, arabok, avarok)
- 800-ban császárrá koronázták
- fő célja: birodalomépítés (központja: Aachen)
 grófságok (élén a gróf, a király nevében irányít, de a király küldöttei ellenőrzik, a bevételek 1/3-át kapja)
 határörgrófságok (élén a határörgróf, az összes bevételt megkapta)

DE! már Nagy Károly unokái alatt széthullott

843 verduni szerződés A későbbi Fro. (Kopasz Károly)
A későbbi No. (Német Lajos)
Itália, Burgundia, Lotharingia (Lothar)

A pápaság létrejötte

1. A nyugati és a keleti kereszténység:

Római Birodalom idején az egyház felett császárok

Több felső központ alakult ki:

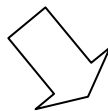
- Róma
 - Konstantinápoly
 - Alexandria
 - Antiochia
 - Jeruzsálem
- (élükön patriarchák)

395 Keletrómai Birodalom = a császár a pápa fölött
Nyugatrómai Birodalom = 476 a világi hatalom Ø

VII.sz. az arabok elfoglalták Alexandriát, Antiochiát és Jeruzsálemet

V-X.sz. Róma térítő munkája = germánok, dánok, csehek, lengyelek magyarok

Nagy Szent Gergely

A nyugati egyház megerősödése

2. Szerzetesek:

először magányos remeteként

majd szerzetesi közösségek

- istenhez méltó élet
- fogadalmak
- munka (könyvek másolása, térítés)

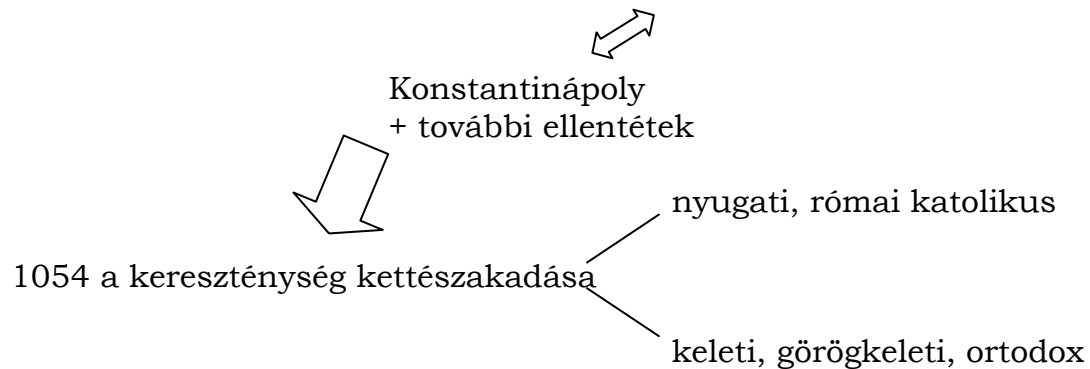
529 Nursiai Szent Benedek – bencés rend

3. A Pápai Állam kialakulása:

A gót állam összeomlása után Rómában világi hatalom Ø

A pápa védekezésre kényszerült longobárdok
- a frankoktól kért segítséget

Kis Pippin a visszafoglalt területeket a pápának adta = 756 Pápai Állam
(itt a pápa mint világi uralkodó)

4. Kalandozások:

normannok, arabok, magyarok

vikingek, varégok = dán, svéd, norvég
túlnépesedés ⇒ rablóhadjáratok (Anglia, Hispánia, Kelet-Európa, Amerika)

Arabok ⇒ Szicília, Dél-Itália, Gallia déli része

Magyarok ⇒ Itália, Németország, Franciaország, Balkán

A keleti frankok állítják meg

I. (Madarász) Henrik – 933 Merseburg

I. Ottó 955 Augsburg

- meghódította az Elba és az Odera vidékét

- meghódította Észak-Itáliát

962 Német-római Császárság

5. Anglia:

római provincia kelták
 / britek
 \ belgák
 (Arthur)

VI.sz. germán betelepülés: angolok, szászok, jütök ⇒ a peremvidékre szorították a keltákat

7 királyság jött létre

dán, normann támadások egységes ország
(Nagy Alfréd)

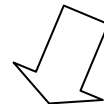
A korai középkor **(V-X.sz.)**

1. Önellátó természeti gazdálkodás:

A Római Birodalom utolsó századában = az árutermelés visszaszorult

városok szerepe csökkent + pestis
+ barbár betörések

önellátó nagybirtokok = uradalmak
létrejött
- gazdasági, igazgatási, katonai funkciókat is =

a hatalom alapja a föld !

nyugat-európai feudalizmus = bomló antik + bomló germán társadalmi,
gazdasági formák összeolvadása

2. A feudalizmus kialakulása:

törzsfők harca \implies legerősebb = király (legyőzöttek birtokai)
- fegyveres kísérete jutalma : birtokok adományozása =
beneficium

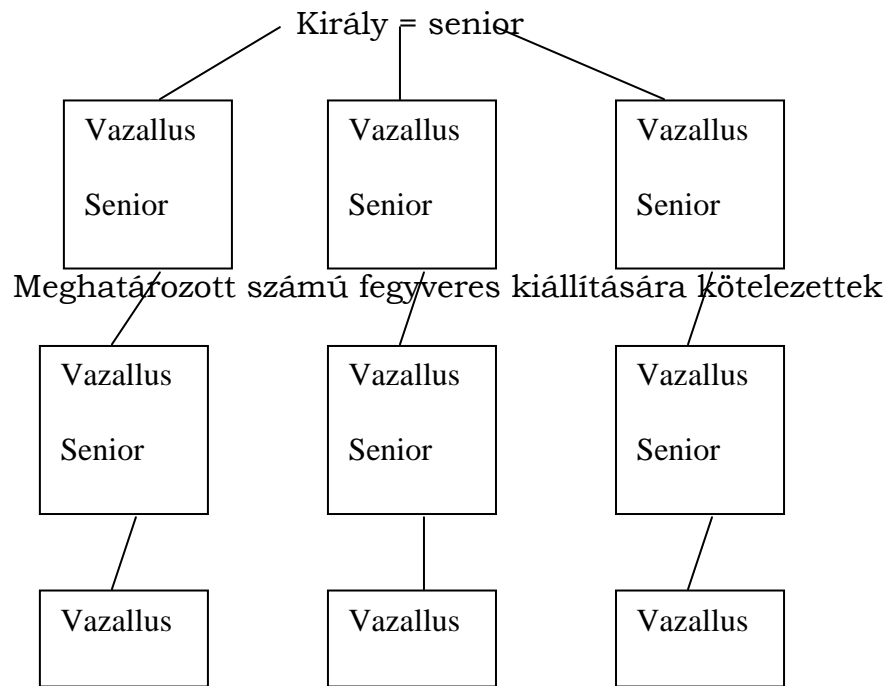
A királyok igyekeztek szorosabban magukhoz láncolni a fegyvereseket – az adománybirtokokat szolgálathoz kötötték = feudum

Hűbértok \implies - feudalizmus
- hűbériség

Hűbérúr (senior)
|
- hűbéri eskü
Hűbéres (vazallus)

Hűbéri lánc:

A király hatalma az ország egészére nem terjed ki, de a hűbéresei által képviselteti magát.

3. A jobbágyság kialakulása:

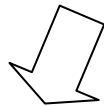
rabszolgák
 colonusok
 germán parasztok

} jobbágyság

Feudális földbirtoklás:

Kettős birtoklás = birtokjog
 (aki használja a földet)

tulajdonjog
 (akié a föld)

cserébe szolgáltatásokkal tartozik

termeléshez kapcsolódó szolgáltatások

- munka (robot) az allódiumban
- terményadó
- pénzadó

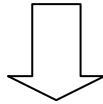
gazdaságon kívüli kényszer

- röghöz kötés
- „első éjszaka joga”
- pályaválasztás
- úriszék

Kelet-Európa

1. A Keletrómai Birodalom és Perzsia:

- megőrizte ókori fejlettségi szintjét
 (fennmaradt a pénzgazdálkodás = a földművesek el tudták adni a termékeiket \implies az állami adókat be lehetett szedni \implies ebből fenn tudták tartani a hadsereget, a hivatalnokokat = akik így vásárlóerőt jelentettek a földműveseknek és a kézműveseknek + világkereskedelem)

A császárság fennmaradt
 Justinianus egyesítési kísérlete \emptyset

Újperzsa Birodalom
 Arabok

támadásai = sikerült visszaverni
 A XIII.sz-ig Bizánc nagyhatalom

2. Szlávok:

Őshaza = a Kárpátoktól északra, az Oderától a Dnyeperig
 - a germánok elvándorlása után költöznek be a helyükre

568 az avarok betelepülése a Kárpát-medencébe \implies dél felé vándorlás = fejlődésük szétválik

nyugati szlávok (morvák, csehek, lengyelek)
 keleti szlávok (bolgárok, horvátok)
 déli szlávok (későbbi orosz népek)

Az iszlám

1. Kialakulása:

Arábia: - 1%-a művelhető

- nagyobb része félsivatag

nomád ló- és tevetenyésztő
 beduinok

(tej, datolya, gyereket \emptyset)

Áll. harcok

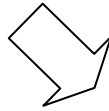
Kereskedelem

- közvetítő kereskedelem

- a karavánutak mentén jelentős települések (Mekka)

Mohamed: - tevehajcsárból lett kereskedő

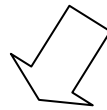
- megismerte a zsidó és a keresztény vallást
- Gábriel arkangyal --- Allah
- elvetette az uzorát
- szegények gyámolítása
- törzsi ellentétek megszüntetése

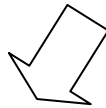
= gyors terjedés a szegények között

Ellentét a mekkai kereskedőkkel
(saját nemzetségével is)

622 Mohamed futása = hidzsra
(Mekkából Medinába)
- mohamedán időszámítás kezdete
= harc Mekka és Medina között

Megegyezés (a Kába-kő tisztelete)

2. A tanok:

- Mohamed Allah prófétája (Ábrahám – Salamon – Mózes – Jézus)
DE! rájuk nem hallgattak, őt viszont karddal küldte Allah

- **Korán** = az iszlám szent könyve
Szerzője Allah, Mohamed közvetítésével a tanítványai jegyezték le.

- **Az iszlám öt pillére** =
 - I. Allah az egyetlen isten és Mohamed az ő prófétája
 - II. Napi 5 ima
 - III. Zakat
 - IV. Ramadan havi böjt
 - V. Zarándoklat Mekkába

- + 3 törvény:
 - dzsihád (a beduin törzsek egyesítése)
 - testvériség hirdetése
 - vallás és állam egysége

+ a hagyomány (sertéshús Ø, alkohol Ø, 4 feleség)

A papságnak nincs fontos szerepe

Kalifa = állami és egyházi vezető

Ulemák = hittudósok

Kádik = bírák

3. Hódítások:

Az egymással harcoló arab törzsek egyesítése \implies külső ellenség ellen irányítás

VI.sz. Bizánc \longleftrightarrow Perzsia
 Ezt használják ki a kalifák és a VII. századig az Indusig jutnak
 (Szíria, Palesztina, Mezopotámia, Egyiptom)

711 megjelennek Hispániában – DE! 732 Poitiers (Martell Károly)
 740 Kis-Ázsia (Bizánc)

4. Berendezkedés:

Kalifa = despotikus uralkodó

Katonai vezetőréteg = földbirtokos arisztokrácia
 DE! szolgálati birtokrendszer = hűbéri lánc \emptyset
 - szabadok és rabszolgák művelik
 - egységes jobbágyság \emptyset

Gazdaság: - fejlett kereskedelem
 - fejlett kézműipar

Hellenisztikus műveltségátvétele
 - csillagászat, kémia, matematika, földrajz

Többször részeire szakad a birodalom – X.sz. újra támadnak, DE! Európa visszaveri

A magyar őstörténet

1. A nép:

- közös nyelv
- közös hagyományok
- közös eredet tudata (azonosságtudat)

2. A kutatás nehézségei:

- írott források \emptyset
- nyelv története \longleftrightarrow nép története
 (nyelvcsere) Állandó viták
(őshaza területe, finnugor vagy
törtök eredet)
- nyelvészet \longleftrightarrow régészet
- sztepp övezet = népek keveredése

A nyelv finnugor eredetű
A magyarság többgyökerű nép

3. Nyelvcsaládok:

I. Uráli nyelvcsalád = Finnugor + Szamojéd

- Ural – Ob i.e.IV.é.e. szamojédok elvándorlása
- pattintott kőszerszámok
- halász-vadász életmód

II. Finnugor nyelvcsalád = Finn-permi + Ugor

- csiszolt kőszerszámok i.e.II.é.e. finnek elvándorlása
(Volga és a Káma vidékére)

III. Ugor nyelvcsalád = Obi ugor + Magyar

- Tobol, Irtisz, Iszim i.e.1000-500 közül az ugorok egy része északra
- fémszerszámok
- földművelés, állattenyésztés
i.e.500 a magyarok délre
a „népek országútjára” – nomád állattartás
iráni és török népek szomszédsága

Vándorlás a pusztán

1. A sztyepp:

- A népek országútja – dominó elv (vége a Kárpát-medence)
- 370-es évek: hunok
 - 568 : avarok
bolgár-törökök
 - 670: kazárok (Don-Volga = Kazárország)
- kettős fejedelemség

2. A magyarok vándorlása:

I. Baskíria: i.e.500 – i.sz.500 – átvándorlás Európába

- Volga - Ural
- törtök népek szomszédsága
- iráni alánok szomszédsága
- XIII. sz. Julianus barát megtalálja

II. Levédia: VIII. sz.

- Volga - Don
- kazár fennhatóság alatt
- kettős fejedelemség (küндü, gyula)
- földművelés
- kazár rovásírás

III. Etelköz: IX. sz.

- Duna - Dnyeper
- elszakadás a kazároktól
- nyolcadik törzsként csatlakoztak a kabarok (segédhad)
- zsákmányszerző hadjáratok
 - 862 Kárpát-medence
 - a frankok és morvák hívták segítségül
- vérszerződés

A honfoglalás**1. A Kárpát-medence a honfoglalás előtt:**

A hun birodalom szétesése után \implies germán népek (gepidák, keleti gótok, longobárdok)
(453)

568. avarok betelepülése (Belső-Ázsiából, kalandozásaiknak köszönhetően a Balkánon kipusztul a lakosság = a helyükre szlávok)

680. újabb nomád betelepülés

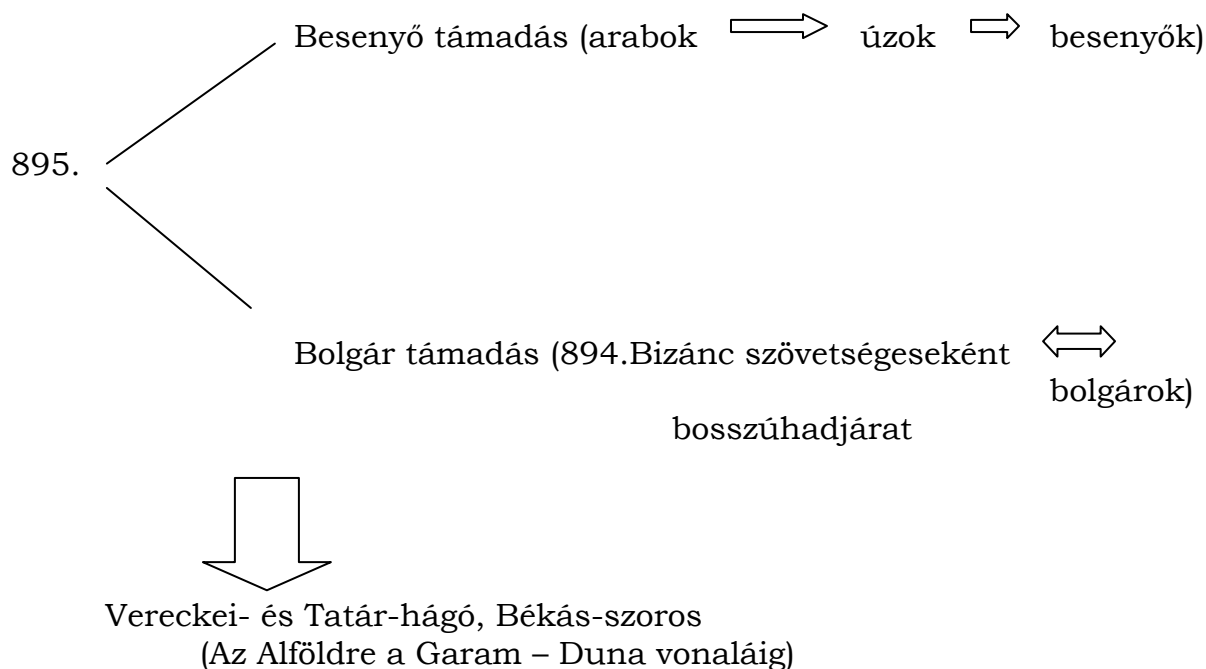
800. Nagy Károly órgrófságot szervez

2. Frankok, szlávok:

Avar uralom összeomlása \implies szlávok betelepülése
(Elismerték a frank fennhatóságot)

szlávok \longleftrightarrow morvák
862-től a magyarokat hívják segítségül

894. a morva állam szétesik \implies erős államalakulat nincs a Kárpát-medencében

3. A honfoglalás első szakasza:

Vezetők: Kurszán kündü

Álmos gyula De! Erdélyben szakrális gyilkosság áldozata lett, fia Árpád követte e tisztségben

4. A honfoglalás második szakasza:

898. a keleti-frank király megbízásából Észak-Itáliába

900. visszatérve a morvákat

győzik le = Pannónia elfoglalása
 majd a bajorokat

X.sz. elejére az egész Kárpát-medence a magyarok kezén.

A határok biztosítása:

902. a morva állam maradványait verik szét

904. a bajorok megölték Kurszánt = a kettős fejedelemség vége

De! Árpád lett a nagyfejedelelem

907. Pozsony – a bajorok teljes veresége = a honfoglalás vége

5. Kalandozások:

907. után - szinte minden évben

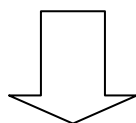
- főként nyugat felé (É-Itália, Bajoro., Szászo.) – egészen a Pireneusokig

- De! keletre is (Bizánc ellen), ill. északra a szlávok ellen

- cél: zsákmányszerzés (nemesfémek, kincsek, szolgák)

utódlás

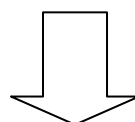
primogenitúra = elsőszülött fiú

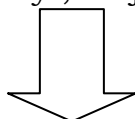
István

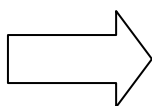
Koppány

A törzsfők legyőzése:

Koppányt, majd az erdélyi Gyulát

A Temesköz urát Ajtonyt

Ezzel István az egész Kárpát-medence ura
(a legyőzött nemzetségek földjeinek a kétharmadát elvette)

A királyi vármegyék kialakítása:

1. Várispánságok = a nemzetségek egykori központjába saját emberét, az ispánt helyezte

várat építtetett: I. várjobbágyok
II. várkatonák
III. várnép

Udvarszervezet: élén az udvarispán
Megyénként 2-3
Feladata a királyi család ellátása

2. Vármegyék = közigazgatási egységek (a várispánságokra épülve)
- katonai, igazgatási, gazdasági, bírói feladatok ellátására

Önálló magyar egyházszerkezet kialakítása:

- 10 püspökség jött létre
- Esztergom érseki rangot kapott (csak a pápának van alárendelve)
- 10 falu 1 templom
- a tized fizetésének előírása
- bencés szerzetesek betelepítése (Pannonhalma, Pécsvárad)

A jogélet megszilárdítása:

- Két törvénykönyv kiadása: - a magántulajdon védelme
- pogány szokások elleni fellépés

A család

1. Paleolit: (2,5 millió éve – i.e. 10 000)

- horda (20-25, körbeajándékozás)
- exogámia (DE! eleinte promiszkuitás)
- életkorok szerint tagolódik
- a gyerekek nevelése közös feladat (szocializáció) verés Ø
- vezetői a férfiak, de a nők sem alávetettek (vadászat, diplomácia)
- lassan kialakult a vérfertőzés tilalma (szexualitás szabályai)
- poligámia (kimagasló férfiak, néha többférjűség is)
- a házasságtörés tilos, de nem büntetik olyan szigorúan

2. Neolit: (i.e. 8000 – i.e. 4000)

- törzsi – nemzetségi szervezet (törzsfő – mana)
- nagycsalád
- exogámia

3. Ókori civilizációk:

- nukleáris család (életszínvonal nő = a nagycsaládok felbomlanak)
- férfiuralom! (de a férjeknek is vannak kötelességeik, nem érezték magukat áldozatnak a nők)
- a házasság vagyoni alapon
- Közel-Kelet = gazdagok és szegények között óriási különbség (hárem, fátyol)

4. Görögök, rómaiak:

- monogámia
- Róma = egy év együttélés --- házasság
- gazdasági szerződés is
- görögök: fátyol, rómaiak: gyűrű, küszöb
- kevésbé bensőséges
- az apa uralma felesége és gyereke felett (gyakori a verés)
- DE! erős az összetartozás

Ismétlés

A FEUDALIZMUS - Kora középkor

I.A hűbéri láncolat

FEUDALIZMUS – FEUDUM (szolgálatlaltal terhelt földbirtok)

Önellátó gazdaság → jövedelem minimálisan vonható ki belőle → az uralkodó ill. az állam bevételi forrása a királyi birtok. Az ország kormányzása (igazgatásának, hadászati feladatok) a földbirtokosok segítségével oldható meg → hűbéri láncolat. Dominus – vazallus: kölcsönös hűség, katonai, hivatali szolgálat.

II. A feudális társadalom

1, A hatalom alapja a föld.

Földbirtokos(földesúr, nemes, lovag)
tulajdonosa
(övé)

jobbágy
birtokosa a földnek (jobbágytelek)
(használja)
cserébe: termény (pérez) adó
ajándék
robot (allódiuz, majorság)
Gazdasági és személyi függés
(bíráskodás)

2, A feudális társadalom eredete

Kettős eredet: ókori római birodalom lakossága + germánok

Földbirtokos(földesúr, nemes, lovag)

jobbágy

Ny-r.bir. nagybirtokosai,

Egyházi méltóságok katonai kíséretük

pásztorok

germán törzsfők, colonus,
rabszolga szabad

II. A feudális gazdaság

1, IX. sz. a mezőgazdaság forradalma

Népességnövekedés → új mezőgazdasági technikák és technológiák

- ✓ Csoroszlyás nehézeke (megforgat→nem kell keresztben is szántani, mélyebben, kötött talaj feltörése)→nagyobb terület felszántása, erdők, mocsarak átalakítása szántóvá
- ✓ Szügyhám
- ✓ Patkó
- ✓ Fordítható kocsirúd
- ✓ Kengyel
- ✓ Legelőváltó →kétnyomásos →háromnyomásos gazdálkodás (éves csere, ugar trágyázása)

Újítások eredete: kolostorok, germánok

2. XI-XII. sz Ny-Európa- elterjednek az újítások

Következménye

1. mg- ipar szétválása

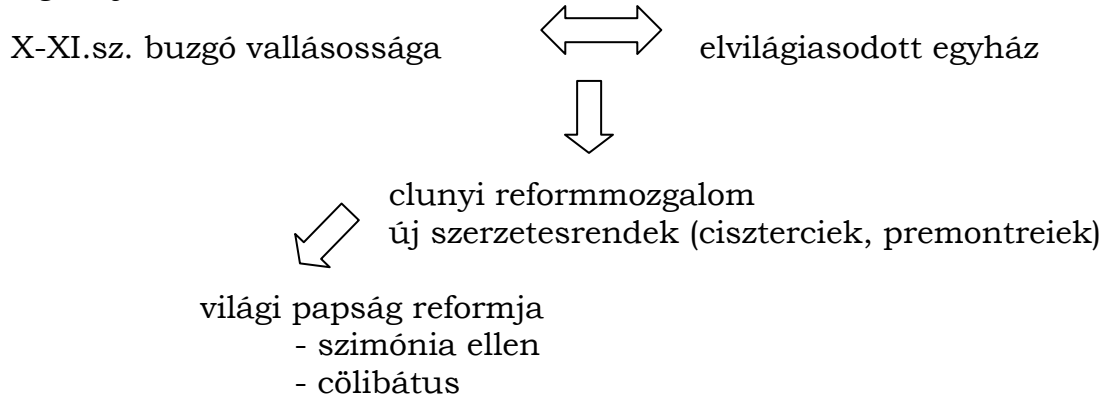
2. árutermelés, pénzgazdálkodás kialakulása

3. jogilag egységes, de vagyoniilag differenciált jobbágyság kialakulása

4. városok születése

A pápaság és a császárság küzdelme

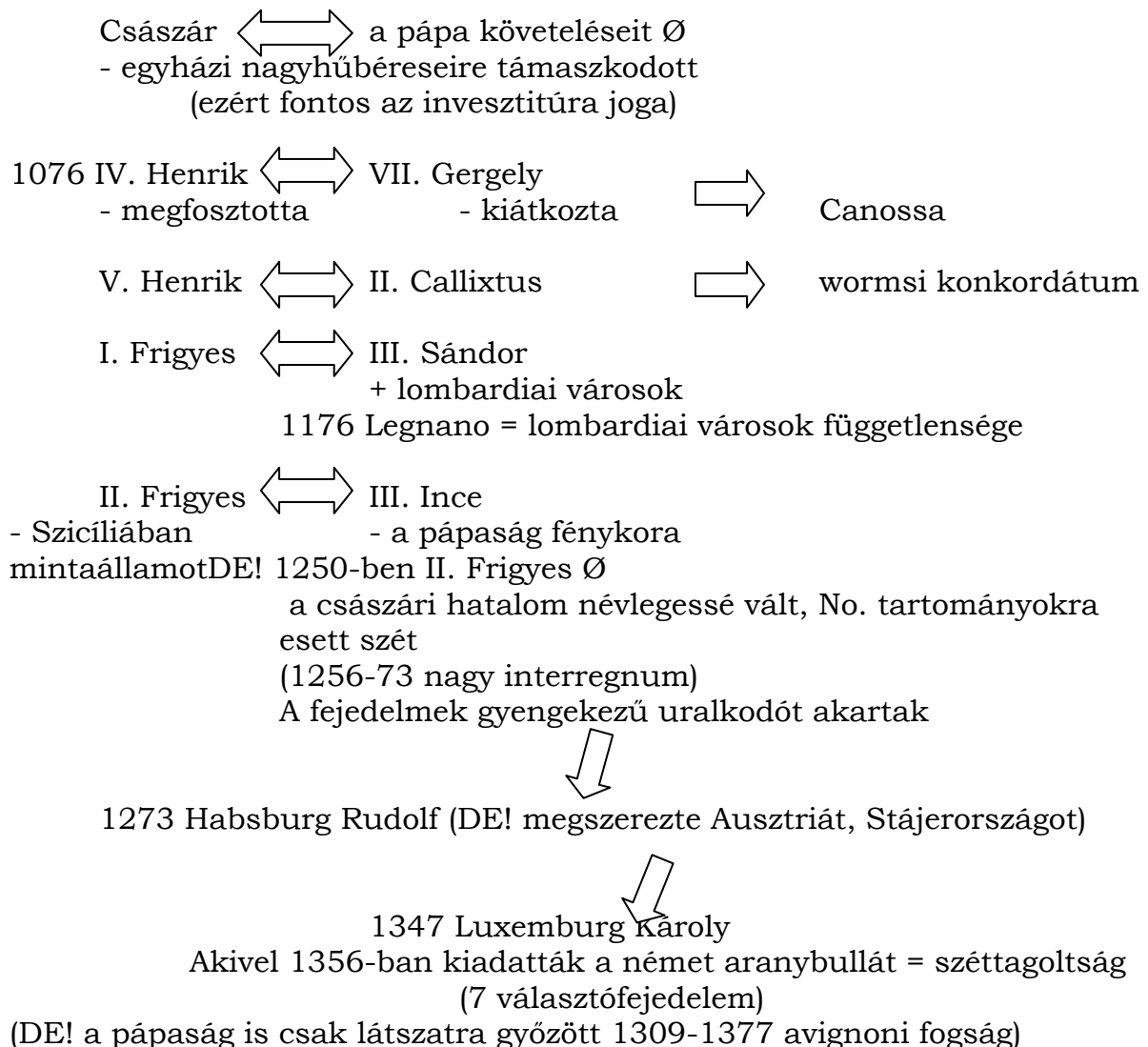
1. Clunyi reform:

1059-es lateráni zsinat a világi investitúrát Ø (ezentúl a bíborosok)

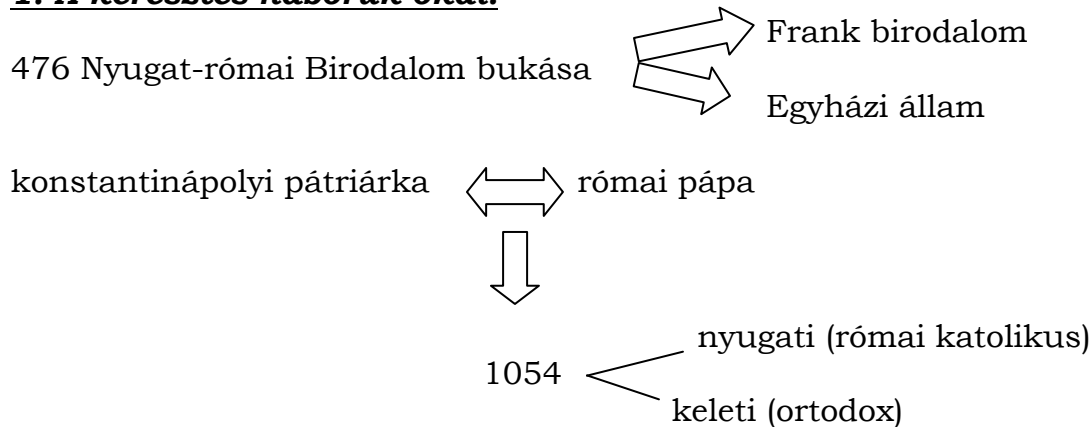
1073 VII. Gergely politikai követeléseket is

2. A Német-római Császárság:

A keresztes háborúk

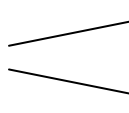
1. A keresztes háborúk okai:

1071 manzikerti csata (szeldzsuk törökök bizánciak)

1095 clermonti zsinat: II. Orbán

ürügy: zarándoklat biztosítása

valódi ok: a társadalom egész érdekelt

- túlnépesedés
- itáliai kereskedővárosok érdekei

parasztok
nincstelen lovagok

1096-99 az első hadjárat

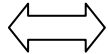
paraszti sereg Rajna menti zsidók

nemesi sereg (Bouillon Gottfried) 1099 elfoglalták Jeruzsálemet
kis hűbéri államokat hoztak létre
(védelmükre lovagrendek)

Szaladin szultán
(sorozatos győzelmek, Jeruzsálemet is)

DE! a hadjáratok fő haszonélvezői az itáliai városok

(Genova) Bizánc Velece

- óriási jövedelem (levantei kereskedelem)

4. keresztes hadjárat (1202-04)

Velece elfoglalta Bizáncot (a levantei kereskedelem irányítását)

- helyén kis államok jöttek létre

DE! ezután sorra estek el a keresztény városok (utolsóként Akkon 1291)

A hadjáratok kulturális hatása:

- fejlett arab tudomány megismerése
(alkímia, arab számok, csillagászat, orvostudomány, filozófia)
- rizs, citrom, görögdinnye

- selyem előállítás, szélmalomok

A középkori város

1. **Helye:** a kézművesek ott telepedtek le, ahol kedvezőek voltak az értékesítési lehetőségek

2. Városi önkormányzat – kommunaharc

- saját maguk választják bíráikat (bíráskodás),
- saját igazgatás,
- saját adószedés (egy összegben fizetés)
- szabadon választják plébánosaikat

Mindezek megszerzése és megvédése pénzzel vagy kemény harccal folyt a föld birtokosával szemben. A polgárok ezért szövetségbe tömörültek = kommuna.

3. Városkép

fal, szűk utcák, szenny, járványok

4. Lakossága, jogaik

+ Patrícusok – vagyonos távolsági kereskedők	szenátus tagjai
+ Iparosmesterek – céhesek	városi nagytanács tagjai
+ Plebs- alkalmi munka	nincsenek jogaik

5. Ipar

a, A céhes ipar

Céh: Az azonos foglalkozást űzők érdekvédelmi szervezete.

Céhszabályzat

„Az első szögtől az utolsóig...” „A mester a nevét adja” (mennyiség, minőség, ár)

Alkalmazottak: Céhmester, inas, legény
Tanulási folyamat, mesterremek, mesterasztal

b, technikai fejlődés:

- ◊ vízimalom
- ◊ kallómalom
- ◊ szélmalom
- ◊ lábitós szövőszék
- ◊ rokka

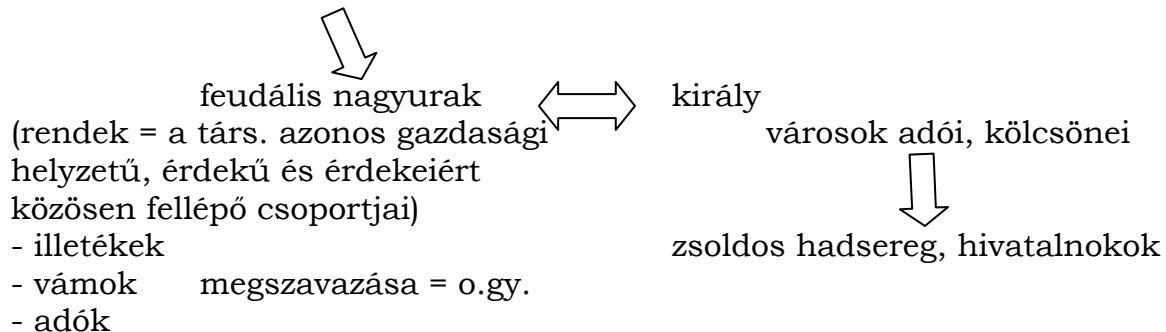
6. Kereskedelmi útvonalak

- ✓ **Levantei:** Távol-Keleti luxuscikkek, Földközi-tenger
- ✓ **Hanza:** élelmiszerek, nyersanyagok, iparcikkek, Balti – Északi tenger
- ✓ Kettőt összekötő szárazföldi út, találkozási pont:
Champagne városa

A rendiség kialakulása a XI-XIII. században

1. A rendiség:

Árutermelés, pénzgazdálkodás

Rendi monarchia = a hatalmat a király és a rendek együtt gyakorolják

2. Az angol rendi monarchia kialakulása

1. Erős központi királyi hatalom:

I. (Hódító) Vilmos

1066. normann hódítás sikeres ↔ angolszász királyság

erős hűbéri állam létrehozása

II. (Plantagenet) Henrik

- tovább nő a király tekintélye, hatalma
- Franciaországi területek birtokosa (VII. Lajos feleségét)

3. Királyi hatalom korlátozása

I. (Földnélküli) János

Elveszti a francia területeket

- tekintélye csökken
- háború visszaszerzéséért → adók → általános elégedetlenség
- a lordok bele kívánnak szólni az ország irányításába

Magna Charta Libertatum (Nagy Szabadságlevél) kikényszerítése:

a, Lordok hatalomba történő bevonása (bírói eljárás, adók)

b, ellenállási záradék

De!

Nem tartják be a királyok → felkelés Simon de Monfort vezetésével, szövetségest, támaszt keresnek a felkelők → **ELSŐ PARLAMENT** összehívása **1265.**

I Edward Wallésért háborúzik → pénzre, seregre van szüksége → újra összehívja a parlamentet 1295-ben, mely innentől folyamatosan működik.

4. A parlament felépítése

Kétkamarás

1. **Lordok Háza** (Felső ház): tagjai a születési előjog alapján + tisztség alapján a főnemesek, főpapok
2. **Alsóház**: tagjai választott képviselők: nemesek és polgárok (I. Bárók, főpapok, II. Köznemesek, III. Polgárok)

5. A francia rendi monarchia kialakulása**A Capeting dinasztia****II. Fülöp Ágost** visszaszerzi I. (Földnélküli) Jánostól a francia területeket.

↓

A francia királyok tekintélye és hatalma egyre nő.

IV. (Szép) Fülöp háborúzik Flandriáért (posztóipar!) → megadóztatja az egyházat → harc a pápával → széles tömegbázisra akar támaszkodni ellene → **ELSŐ PARLAMENT** összehívása **1302.** → **Lille megszerzése**

6. A parlament felépítése

Egykamarás: tagjai: I. papság, II. nemesség, III. polgárság

7. Győzelem az egyház felett

A pápaság a harcban alul maradt, s a pápa halála után francia főpapot választottak pápának, aki székhelyét áttette Avignonba (pápaság avignoni fogsága 1309-1377).

Közép- és Kelet-Európa, a Balkán a XI-XIII. században**1. Csehország, Lengyelország:****Cso.:** a Német-római Birodalom része lett

- jelentős gazdasági fejlődés (német hospeseknek köszönhető)
Céhes ipar, Európa első ezüsttermelője
- római katolikus

Lo.: megőrizte függetlenségét

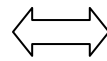
- DE! széttagoltság jellemezte (itt is német hospesek)
- római katolikus

1226 Német Lovagrend betelepítése poroszok

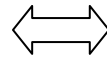
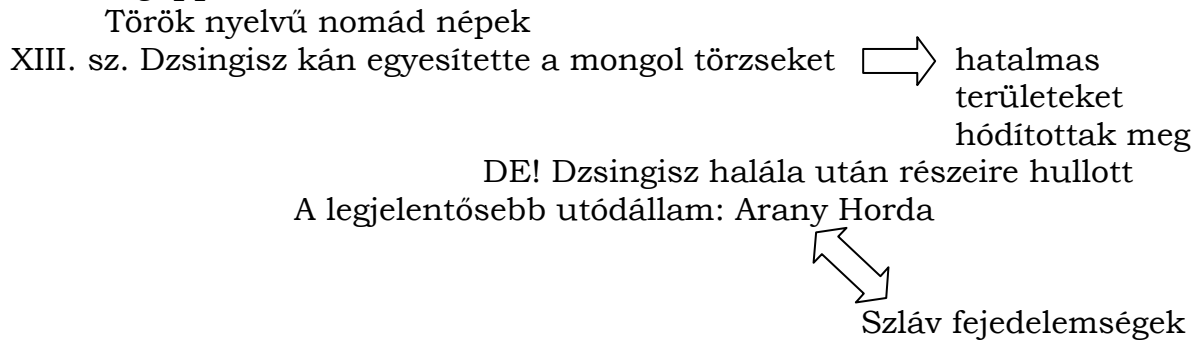
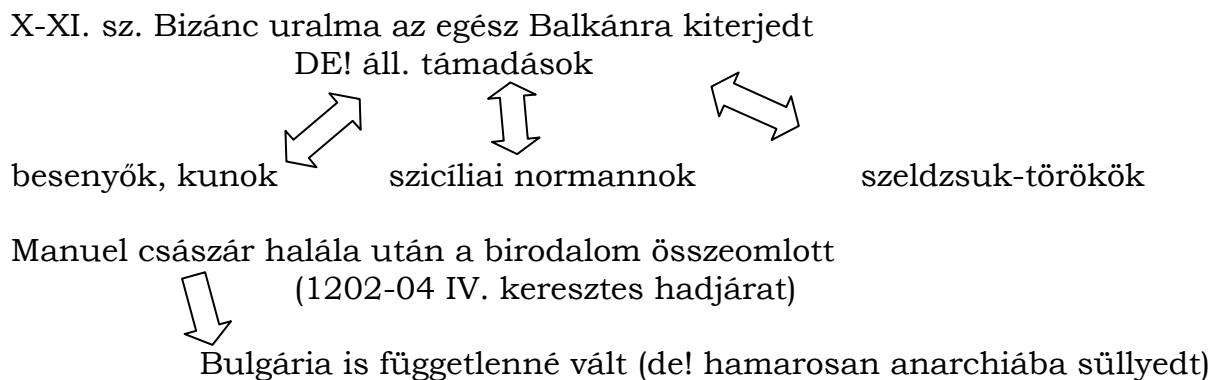
Erős katonaállamot hoztak létre – ez veszélyeztette Lo-ot

Orosz fejedelemségek:

- görögkeleti egyház
- fejlett Nyugat hatása Ø
- hospesek Ø

svédek (1240 Néva)

Német Lovagrend
(1242 Csúd-tó)**2. A sztyepp:****3. A Balkán:****Művelődés a XI-XIII. században****1. A skolasztika:**

Arab-keresztény kölcsönhatás a XII. századra a szellemi élet felpezsdült
(ókori szerzők újbóli felfedezése, pl. Arisztotelész)

Ismét megjelent a kételkedés

fő kérdés: a hit
és a tudomány
összeegyeztetése

Megszületett a teológia

A székesegyházi iskolákban alakult ki pezsgő szellemi élet

↗ A kor teológiai irányzata: skolasztika

A tudományos megközelítés szószólói ↔ az egyszerű hit védelmezői

Aquinói Szent Tamás (Summa teologica)

Tudományok | Teológia

DE! az elsőbbség a teológiáé

Ezzel biztosította a teológia és a tudományok viszonylag szabad fejlődését

2. Eretnemozgalmak:

A XII. századtól kezdtek terjedni a különböző eretnemozgalmak (katharok, valdensek, patarénusok, bogumilok)

- az őskeresztényi elvekhez való visszatérést
- az egyház gazdagságát
- az egyházi hierarchiát
- a római pápát

DE! gyakran a fennálló társadalmi rendet is támadták

III. Ince - inkvizíció
+ koldulórendek

- mert támogatta azokat a mozgalmakat az egyház amelyeket be tudott építeni a szervezetébe
ferencesek
domonkosok

(kolostoraik a városokban, eleinte koldulásból, majd tanításból)

3. Az egyetemek:

XII. századtól egyetemek (Bologna, Párizs, Oxford, Cambridge, Padova)

XIV. században már Közép-Európában is

A céhek mintájára (önkormányzattal rendelkező szervezetként)

- a helyi hatalomtól való függetlenségüket kiharcolták

4 fakultásból állt: szabad művészetek, teológia, orvosi, jogi

7 szabad művészet

Trivium: grammatika, retorika, dialektika

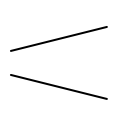
Quadrivium: aritmetika, geometria, asztronómia, muzsika

4. Hétköznapi élet:

Lovagi kultúra:

Lovag=nehéz páncélos harcos

Lovagi eszmény (erő, bátorság, ügyesség, gyengék védelme)

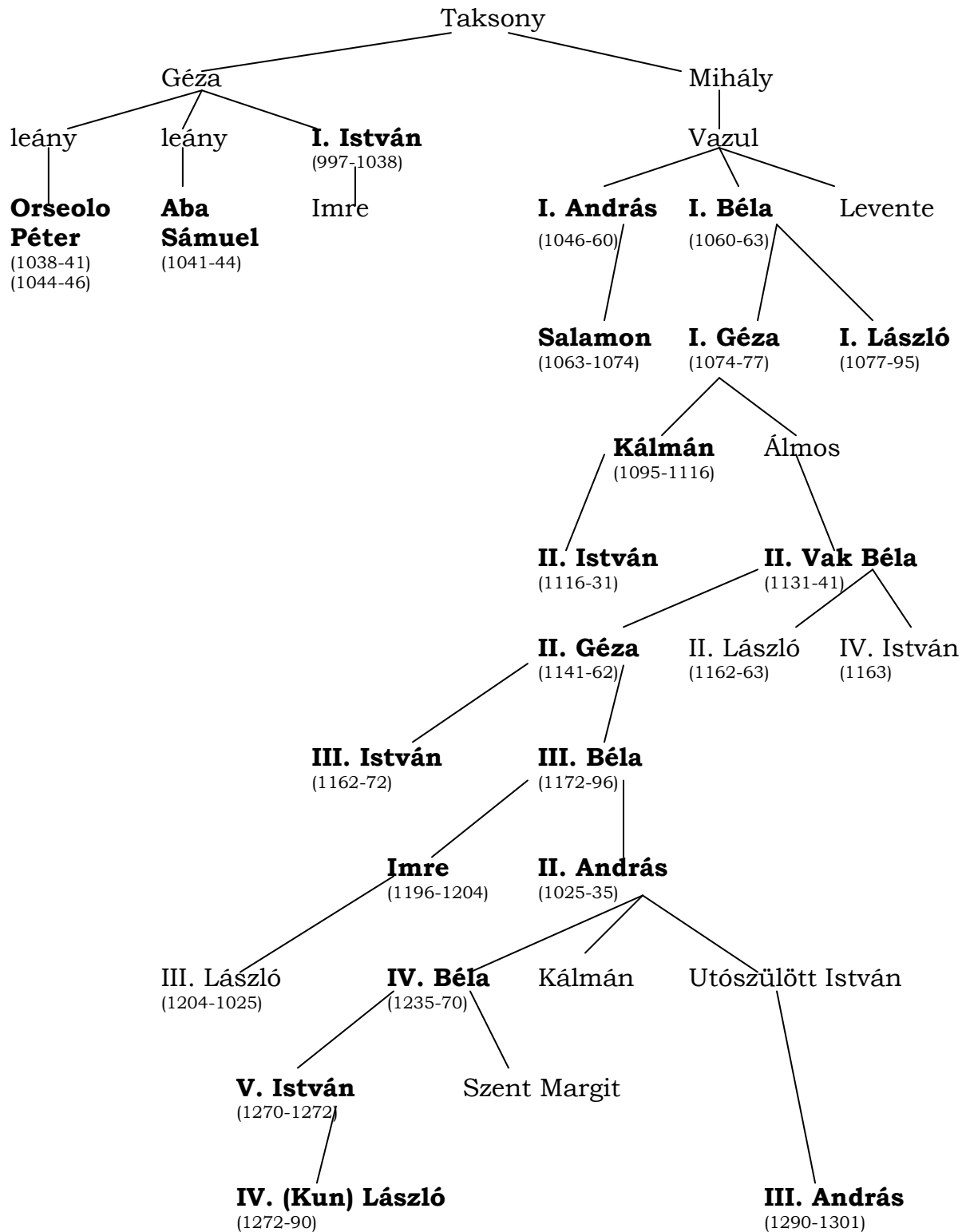
Lovagi költészet

- trubadúrok
- minnesängerek

Építészet:

XI-XII. sz. : román stílus

XII. sz. végétől: gótika

Az Árpád-ház

Az Árpád-kor **Szent István országa**

1. Egyházalapítás:

Egyházszerkezet kiépítése

Egyházak támogatása:

- birtokadományok
- tized
- minden 10 falu építsen ...+ más törvények

2 érsekség (esztergomi, kalocsai)

8 püspökség (győri, veszprémi, pécsi, csanádi, váradi, egri, váci, gyulafehérvári) A XII. sz elején még + 2 (nyitrai, zágrábi)

Káptalanok (a püspökök munkáját segítették + hiteleshelyek)

+ szerzetesi kolostorok (bencés, görögkeleti)

2. Vármegyerendszer:

I. Várispánságok = a nemzetségfők egykori központjába saját emberét, az ispánt helyezte

várat építtetett: I. várjobbágyok
II. várkatonák
III. várnép

Udvarszerkezet: élén az udvarispán

Megyénként 2-3

Feladata a királyi család ellátása

II. Vármegyék = közigazgatási egységek (a várispánságokra épülve)

- katonai, igazgatási, gazdasági, bírói feladatok ellátására

3. Társadalom:

I. Király (óriási földbirtokok, Mo. 2/3-a)

- királyi tanács segíti a fontos döntésekben

II. Egyházfők

III. Világi nagybirtokosok (törzsi vezetők, bevándorolt lovagok)

IV. Középréteg (vitézek, akik saját földbirtokkal rendelkeztek)

V. Földjeiket veszített szabadok

Az ország peremterületén lévő szabad földekre vándoroltak
Nagybirtokosok oltalma alá helyezték magukat

VI. Szolgák

Harcok az új rend megszilárdításáért

1. Trónutódlás:

1031 Imre herceg Ø

István

Orseolo Péter (1038-41)
(1044-46)

- idegenekkel vette körül magát

Vazul (unokatesó)
- megvakíttatta
- fiait Lo-ba, Kijevbe

Aba Sámuel (1041-44)
(sógor)

1044 ménfői csata Péter (III. Henrik) legyőzte
- hűbéri fogadalmat tett

Hazahívták Vazul két fiát, Andrást és Leventét
- kihasználták a békési Vata vezette
pogánylázadást (Gellért csanádi püspök Ø), de aztán felszámolták

I. András (1046-1060)

III. Henrik

Hazahívta Bélát, aki megkapta a hercegséget (a királyság harmada)
1051-ben legyőzte Henriket a vértesi csatában (majd Pozsonynál is)

III. Henrik lánya + I. András fia (Salamon)

Meg is koronáztatta

I. Béla (1060-63)(„korona vagy kard?”)

Andrást legyőzte, aki hamarosan meg is halt
Salamon német földre menekült

1063 I. Béla Ø
Fiai (Géza, László) Lengyelországba

Salamon (1063-74)

Békét kötött Gézával és Lászlóval
DE! mégis szembe szálltak vele

I. Géza (1074-1077)

- sem a pápa, sem a császár nem ismerte el
- Dukász Mihály bizánci császártól kapott koronát

Szent László és Könyves Kálmán uralkodása

I. László (1077-95)

VII. Gergely pápa elismerte Salamonnal szemben
(szentté avatták Istvánt, Imrét és Gellértet 1083)
Óregapja megvakítóját!

1091 elfoglalta Horvátországot

Nem volt hajlandó hűbéri esküt tenni a pápának (IV. Henriket támogatta)

Törvényei:

Legfőbb célok: Tulajdon védelme, vándormozgalom korlátozása, egyház erősítése

A függés elől menekülő szabadok = kóborlás = lopás

Rendkívül szigorú törvények!

Könyves Kálmán (1095-1116)

- Aktív külpolitika Halics és a dalmát városok irányába
- a paraszti kereszties hadakat kiverte

Törvényei:

- magántulajdon
- erőszakos letelepítés
- pogány szokások tiltása

DE! már jóval enyhébb büntetések

A feudális rend megszilárdult

A küzdelmes XII. század

1. Trónviszályok:

II. István (1116-1131)

- külpolitikai kudarcok (megerősödő Bizánc)
- (Álmos vak fiát, Bélát vette maga mellé)

II. (Vak) Béla (1131-1141) + a szerb fejedelem lánya, Ilona

- aradi vérengzés (egykori Kálmán-párti urakat)

II. Géza (1141-1162) Béla fia

III. István (1162-1172) Géza testvérei (László és István)

- öccsét, Bélát túszul magával vitte Mánuel a bizánci császár
- (de! mikor fia született, elengedte)

III. Béla (1172-1196)

- visszafoglalta a Szerémséget és Dalmáciát
- létrehozta a kancelláriát
- támogatta a külföldi egyetemeken való tanulást (Anonymus)

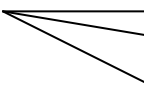
2. A XII. század gazdasága:

Letelepült népesség, legelőváltó gazdálkodás

Az állattartás átalakulóban

A kézműipari termékeket a szolgáltatásokra kötelezett falvak

Nyugatról hospesek (szászok, olaszok, vallonok, franciák)

A király jövedelmei: természetbeni bevételek
regálék
kamara haszna (régipénzek évenkénti beváltása)

3. A XII. század társadalma:

I. Király

II. Világi és egyházi nagybirtokosok

III. Serviensek

IV. Szolgák

II. András – az Aranybulla

1. Imre és András küzdelme:

Imre (1196-1205)

András keresztes had vezetését örökölte

A hadjáratra kapott pénzből szervezkedni kezdett bátyja ellen

A királyi birtokállomány szétesztogatása

Az ellentétek kialakulása

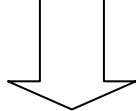
III.Béla halála után = trónviszály

Imre ↔ András ↔
(a király ↔)

birtokadományozás
a főurak növekvő hatalma)

II.András (1205-1235)

- a vármegyerendszer a közigazgatási, katonai feladatait nem tudja ellátni
- keresztes hadjáratok (Szentföld, Halics)

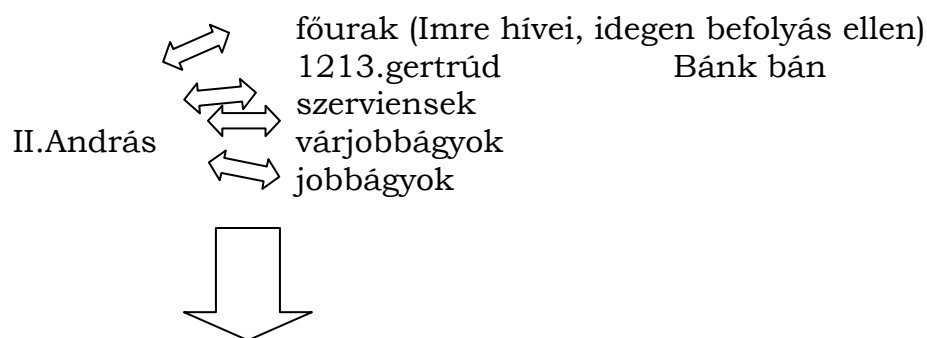

A királyi kincstár kiürült → regáléjüvedelmek: - vámszedés
- sóértékesítés
- pénzverési illeték
(kamra haszna)

+ az egyház a tizedet pénzben kezdi szedni

A köznemesek ↔ a főurak megnövekedett hatalma

szerviensek (ők csak a királynak szolgálnak) = birtokaik beolvasztása
várjobbágyok = szolgálatra kötelezés

1222. az Aranybulla kiadása:

- nemesi adómentesség
- az öröklés szabályozása (leánynegyed)
- hadkötelezettség
- külföldiek szerepének korlátozása
- szegények elnyomása
- adományozás

- a tized pénzbeli szedésének a tilalma
- az új pénz szabályozása
- ellenállási záradék

De! az egyház megváltoztatta 1231-ben :

- a tized pénzbeli szedésének tilalmát kihagyták belőle
- az ellenállási záradék helyébe pedig az esztergomi érsek kiközösítési joga került

1233-ban a sóval való kereskedelem jogát is megkapták (beregi egyezmény)

- kimondta az egyház teljes adómentességét
- a zsidókat és izmaelitákat visszaszorították

De! a főurak sem tartják be \implies 1232. a zalai szerviensek szolgabírákat választanak maguk közül = a nemesi vármegye kezdete (a földbirtokosok önkormányzati szervei)

- élén a főispán áll
- fegyveres erővel is rendelkezik

A tatárjárás

1. IV. Béla politikája a tatárjárás előtt:

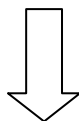
IV. Béla (1235-70)

Célja: a III. Béla kori birtokállomány visszaállítása

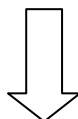

Magyar főurak

1236. Julianus barát hozta a hírt a tatár hódításról

kunok befogadása (a bárók és a tatárok ellen)

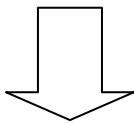
Köteny kun királyt Ø
- a kunok kivonultak

1241 ápr. 11. Muhi csata

IV. Béla Ausztriába, majd Dalmáciába (Trau)

A tatárok berendezkedtek, majd a tél beálltával a Dunántúlra is
(az esztergomi, székesfehérvári, pannonhalmi kővárak ellenálltak)

1242. márc. váratlanul kivonultak
 (- kánválasztás ?
 - nomád taktika ?)

Hatalmas emberveszteség (50-20%)
 (ezt majd a bevándorlás pótolja: kunok, jászok,
 oláhok, románok, csehek, lengyelek)

Széteső királyi hatalom

1. A tatárjárás után:

IV. Béla lemondott a királyi birtokok visszavételéről, sőt ő is adományozott
 DE! - katonaállításhoz
 - várépítéshez

Maga is épített tömeges várépítés indult
 Sok településnek adott városi rangot (fallal vehették magukat körül)
 Külpol.: főleg keleti irányba (Haliccsal, Lengyelországgal szövetségi viszony)

IV. Béla ↔ Saját fia, István

Bárok megerősödése (a befolyásuk alá került kisebb
 birtokosokat függésbe kényszerítették = familiaritás)
 (1267-től a servienseket már nemeseknek hívták – viszont ettől kezdődően a
 főnemesek bároknak neveztették magukat.)
 Megtörtént a jogilag egységes jobbágság kialakulása is (1298-ben
 megkapták a szabad költözködés jogát)

V. István (1270-1272)

- házassági szerződést kötött a szicíliai Anjou-házzal

IV. (Kun) László (1272-90)

- tízévesen koronázták meg
 - nagyúri csoportok uralkodtak helyette feudális anarchia

Az egyházra támaszkodva próbált rendet teremteni
 (kun törvények kiadása) ⇒ fellázadtak ellene
 A hód-tavi csatában leverte
 őket (DE! ezzel a saját
 bázisát gyengítette)

A kunok egy része elhagyta az országot

III. András (1290-1301)

- II. András unokája
- a bárók megígértették vele jogaik betartását

Az ország a tartományurak kezére jutott

1301-ben András Ø = kihalt az Árpád-ház

A középkor vége **Válság és virágzás Nyugat-Európában**

1. Gazdasági visszaesés:

A XIV. században Nyugat-Európába gazdasági fejlődése megtorpant (a népesség gyorsabban növekedett, mint a mezőgazdasági termelés)

A XIII. századtól extenzív módon is próbálták növelni a mezőgazdasági termelést \Rightarrow legelők feltörése \Rightarrow - fehérjefogyasztás csökken
- trágyázás
+ éghajlatváltozás \Downarrow

járványok = a népesség megtizedelődik
(a XIV. században 75-80 millióról 55- 60 millióra)

2. Itália:

A kor legfontosabb gazdasági központja.

Az észak-itáliai kereskedővárosok uralják a levantei kereskedelmet. (Velence, Genova, Pisa) DE! a piacokért harcba álltak egymással

Az iparban a legfejlettebb a hajógyártás és a textilipar.

A céhes keretek is bomlásnak indultak \Rightarrow felvásárlási és kiadási rendszer

3. Reneszánsz és humanizmus:

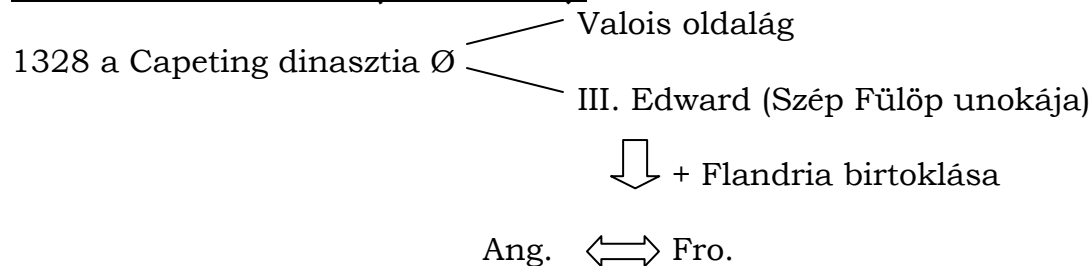
A középkor világszemlélete az élet élvezete
(meggazdagodott észak-itáliai polgárság)

Reneszánsz = művelődéstörténeti korszak (XIV-XVI.sz.) és stílusirányzat (újjászületés – az antik kultúra újjászületése)

Humanizmus = a reneszánsz háttérét adó, emberközpontú filozófiai irányzat

Anglia, Franciaország és Spanyolország a XIV-XV. században

1. A százéves háború (1337-1453):

Háborús nehézségek

1358 jacquerie = franciaországi parasztfelkelés DE! Ø

A háború harmadik szakaszában lépett fel Jeanne d'Arc

- VII. Károly megkoronázása
- 1453-ra csak Calais marad az angolok kezén

VII. Károly megerősítette a központi hatalmat

- állandó zsoldoshadsereg
- polgári hivatalnokok

Utódai is folytatták a központosítást = Fro. erős, nagy területű állam

2. Anglia:

1381-ben Angliában is parasztfelkelés (Wat Tyler) DE! Ø

A jobbágyi kötöttségek bérlői viszonyra alakultak

A százéves háború után rózsák háborúja (1455-85)

Lancaster ↔ York

Tudor
VII. Henrik

A Német-római Birodalom a XIV-XV. században

1. A Német-római Birodalom:

A XIII. sz. első felében fejedelemségekre esett szét
A fejedelmek érdeke egy gyengekező császár

1273 Habsburg Rudolf

DE! jelentős birtokokat szereztek

A megerősödött Habsburgok helyett Luxemburgok
1356 Német Aranybulla

(a császárválasztás a hét választófejedelem feladata)
(A császár független uralkodóknak ismerte el a fejedelmeket)

Németország szétagoltsága végérvényessé vált

2. A nagy nyugati egyházszakadás:

1309-1377. avignoni fogság = a Szentszék hatalmát,
az egyháziak pénzsóvársága pedig erkölcsi tekintélyét ásta alá

1378-ban a Rómába visszatérő pápával szemben Avignonban is választottak
egy ellenpápát

A pisai zsinat a kérdés megoldása helyett csak egy harmadik pápa
megválasztását érte el. (1409)

Luxemburgi Zsigmond az egyházszakadás megoldására egyetemes zsinatot
hívott össze Konstanz városába (1414-18)

- kimondták, hogy a zsinat a pápa felett áll
- megválasztották V. Mártont

DE! egyházi reformokat Ø

(pedig a reneszánsz pápák a későbbiekben sok problémát okoztak)

Zsigmond halála után újra a Habsburgoké lett a trón.

3. Svájc:

Az Alpok hegyei közt élő paraszti közösségek a Habsburgokkal szemben
kivívták függetlenségüket.

1315-ben Morgartennél katonai győzelmet arattak

1499-re I. (Habsburg) Miksa végleg elismerte a terület függetlenségét

4. Cseh- és Lengyelország:

A XIV. sz-ig gazdasági fejlődés, Nyugat-Európához való felzárkózás jellemezte a térséget (ebben nagy szerepe volt a német hospeseknek, akik meggazdagodva a város vezetését is magukhoz ragadták), de ez a XV. századra megtorpant.

A közhangulat az egyház ellen fordult (Luxemburgi Károly főként az egyháziakra támaszkodott)

Főpapság – elnémetesedett nemesség

Alsóbb rétegek (csehek)

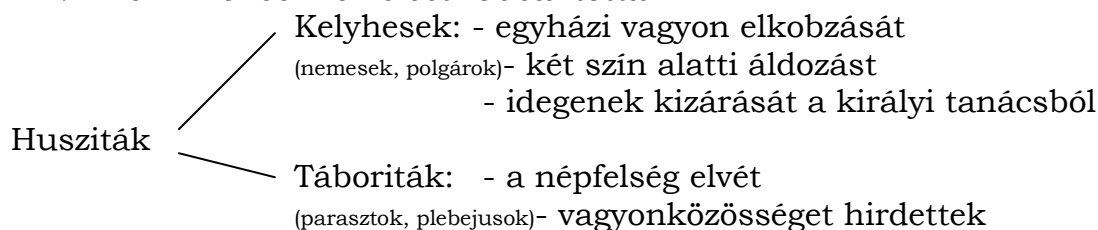
társadalmi ellentétek + nemzeti ellentétek

Husz János:

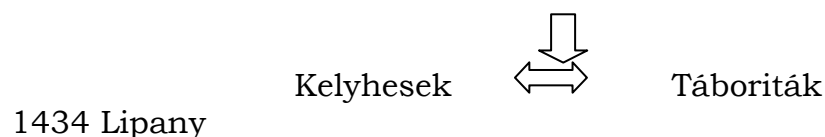
- a Szentíráshoz való visszatérést
- az egyház világi befolyását Ø
- a pápa különleges hatalmát Ø
- a szerzetesrendeket
- két szín alatti áldozást
- cseh nyelvű prédikációt és istentiszteletet
- a prágai egyetemen nagyobb befolyást a csehek számára

A konstanzi zsinaton eretneknek nyilvánították, és 1415-ben máglyán megégették.

DE! hívei 1419-ben felkelést robbantottak ki

A husziták sorozatos győzelmei (huszita harcmodornak köszönhetően) után Luxemburgi Zsigmond teljesítette a kelyhesek fő követeléseit.

Lengyelország:

XI-XII. sz. részfejedelemségek

- német hódítás (Német Lovagrend)
- német betelepedés

XIV. századra sikerült felszámolni a feudális széttagoltságot

I. (Lokietek) Ulászló, III. Kázmér erős királyi hatalmat hozott létre

1370 Mo. és Lo. között perszónalunió jött létre
DE! Nagy Lajos helyett anyja, Lokietek Erzsébet
Majd kisebbik lánya Hedvig

+ Jagelló Ulászló
litván fejedelem

lengyel-litván unió

1410 Grünwaldnál legyőzték a Német Lovagrendet

Kelet-Európa és a Balkán

1. Kelet-Európa:

A XV. századra szétesett az Arany Horda

Az orosz térség fejedelemségekre hullott szét

a legjelentősebb a

Moszkvai Fejedelemség

III. Iván központosította az állam

működését (prikázok, pomescsikok)

2. Az Oszmán Birodalom:

A XIII. században Oszmán egyesítette a kis-ázsiai török törzseket, katonáállammá szervezte őket.

1352-54 folyamán léptek át Európába

1389 Rigómező

1396 Nikápoly

DE! 1402-ben Timur Lenk tatár hadai Ankaránál legyőzték a törököket

Viszont 1453-ban már elfoglalták Bizáncot = az egész Balkán urai

(Moldva és Havasalföld behódolt = vazallus fejedelemségekké váltak)

1456-ban már Nándorfehérvárt ostromolták, DE! Ø

A XV. század második felétől a török elleni védekezés feladata Magyarországra hárult.

3. Az Oszmán Birodalom felépítése:

Rendkívül erősen központosított állam. (a birodalom területe a szultán tulajdona)

A szpáhik szolgálati birtokokat kaptak (bármikor visszavehették).

Társadalom:

1. Szultán és kalifa
2. Szpáhik
3. Janicsárok
4. Földhöz kötött parasztok (tizedet)
5. Ráják (20-25% % haradzs)

Közigazgatás:

Vilajetek (beglerbég vagy pasa)	Szandzsákok (bég)	Náhijék
------------------------------------	----------------------	---------

Igazságszolgáltatás:

ulemák, muftik, kádik

A rendiség kialakulása Magyarországon
Károly Róbert, a királyi hatalom helyreállítója

1. Trónutódlás:

1301. Az Árpád-ház kihalása \implies lehetséges jelöltek: - a bajor Ottó
- a cseh Vencel
- a nápolyi Károly Róbert

(V.István dédunokája, Nápoly hűbérura a pápa, támogatja az esztergomi érsek, az egyházi nagybirtokosság, a köznemesség)

De! az ország jelentős része a tartományurak kezében (Csák Máté, Abák, Kőszegiek, Rátótok, Borsa Kopasz), kezdetben támogatják

1308-tól választott király De! le kell győznie a tartományurakat
1312. rozgonyi csata – majd ezután sorra a többi tartományurat is leverte

Az új nagybirtokos réteg támogatta (Garaiak, Lackfiak, Báthoriak, Kanizsaiak, Szécsiek, Bánfiak)

2. Újjászervezés:

Hadsereg = Bandériumok (magánföldesúri csapatok + vármegyei nemesi zászlóaljok + várkatonák + könnyűlovas kunok + zsoldosok)

Gazdaság = Regálék:- bányamonopólium (királyi bányászok, kötelező beváltás, urbura)

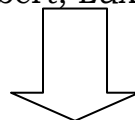
- harmincadvám

- a pénzverés monopóliuma = értékálló aranyforint firenzei mintára = elesett a kamara hasznától \implies bevezette a jobbágyok első állami adóját a kapudót

A pénzügyek intézésére kamarákat állított fel.

Külkereskedelem:

Bécs árumegállító joga \implies 1335. visegrádi királytalálkozó
(Károly Róbert, Luxemburgi János, III. Kázmér)

Bécset megkerülő útvonal (+ személyes megállapodás III. Kázmérral a lengyel trón örökléséről)

Előnytelen külkereskedelmi mérleg (a kivitel fele a behozatalnak = a magyar arany az olasz és német kereskedőket gazdagítja)

Export: nyersanyag, bor, élelem, élőállat

Import: iparcikk, luxuscikk, fegyver

3. Külpolitika:

- a pápai jövedelmek harmadát lefoglalta
- dinasztikus kapcsolatokat épített (Lo., Nápoly)
- Egyetlen hódító hadjárat: Basarab havasalföldi vajda ellen

Nagy Lajos, a törvényhozó lovagkirály

I. (Nagy) Lajos (1342-82):

Mindent megtett testvére, András nápolyi királyi címének elismertetéséért (6 tonna ezüst, 5 tonna arany)

DE! Andrást feleség, Johanna megfojtatta.

Nagy Lajos legyőzte Nápolyt (1347-48, 1350-52)

DE! megtartani nem tudta a távoli területet

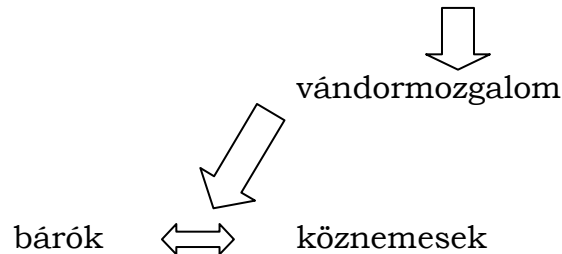
Velencétől visszafoglalta Horvátországot és Dalmáciát

Kiépítette a bánóságok rendszerét

Havasalföldet hűségre kényszerítette, létrehozta a szintén hűbéres Moldvát, ahol legyőzte a tatárokat, csapatai harcoltak az oszmánokkal

1370-ben elfoglalta a lengyel trónt (perszonálunió jött létre)

A hadjáratoknak köszönhetően a nagybirtokosok hatalma nőtt.
DE! a költségei miatt a kizsákmányolás fokozódott (kilenced)

1351 az Aranybulla felújítása:

- I. Ősiség
- II. Kilenced
- III. „Egy és ugyanazon szabadság”

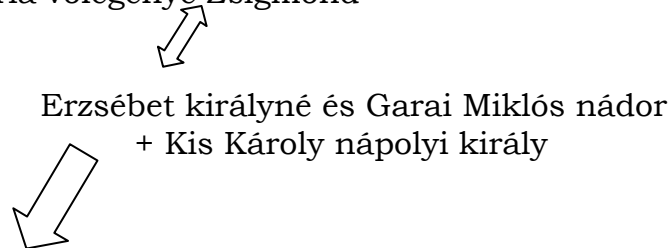
A XIV. század közepére kialakult a jogilag egységes jobbágyság és nemesség.
Nőtt a mezővárosok, szabad királyi városok száma.

Luxemburgi Zsigmond fél évszázada

1. Luxemburgi Zsigmond (1387-1437):

Nagy Lajosnak csak lányai voltak

Mária vőlegénye Zsigmond

Ligák harca = Zsigmond került ki győztesen
1387-ben megkoronázták, cserébe szövetséget kötött a bárókkal
(a királyi várak nagy részét megszerezték)

Zsigmond hozzá hű idegeneket emelt bárói rangra (megerősítette helyzetét)
Igyekezett elősegíteni a nemesség renddé szerveződését.(1435 első rendi gyűlés)

Támogatta a városokat (képviselőiket meghívta az országgyűlésre 1405)

- kiváltságokat adományozott
- támogatta az egységes súly- és mértékrendszert
- vámkedvezményeket adott

Harcban a törökkel:

1389 óta rendszeres török portyák

Zsigmond évről évre támadó
hadjáratokat1396 Nikápoly
Nemzetközi lovagsereg ↔ I. BajazidTartós védelemre kell berendezkedni
- telekkatonaság
- végvárok, ütközőállamok rendszere**Az 1437-es erdélyi felkelés:**

- Erdély gazdasági és társadalmi fejlődésben is elmaradt
- évekig rossz minőségű pénz

Lépes György erdélyi püspök
három év után visszamenőleg akarta beszélni a tizedet

Az elégedetlen parasztok Budai Nagy Antal vezetésével fellázkodtak

Kápolnai unió (magyar nemesek, székely előkelők, szász polgárok)
Kolozsvárnál leverték a parasztokat.**A magyar rendi állam és a török párharca – Hunyadi János****1. Zsigmond után:**

Zsigmond veje Habsburg Albert (1437-39)

Ellenzéki bárók, nemesek országgyűlést harcoltak ki
(1439) = rendiség kialakulása

A bárókat engedményekkel tudta leszerelni

a királyi várak újra a
felére fogytak

1439 Habsburg Albert Ø

Jagelló Ulászló
(lengyel király)
Hunyadi JánosV. László
(Erzsébet fia)
(Garai-Cillei liga)

Hunyadi János:

- ősei havasalföldi kenézek
- Zsigmond lovagja
- Zsigmond halála után emelkedett a bárók közé

Az ország egyik legnagyobb birtokosa – Mo. haderejének jelentős részét birtokolja

sikeres török elleni harcok
1443-44 hosszú hadjárat (cél: Drinápoly elf. Ø)
1444 drinápolyi béke (a török kiűrtette Szerbiát)
10 évre

DE! az európai hatalmak és a pápa a háború folytatására ösztönözte
Feleakkora sereggel mint 1443-ban

1444 várnai vereség
I. Ulászló Ø
1445-ös országgyűlés = V. Lászlót elismerte királynak (aki még gyerek)
(A koronával együtt III. Frigyesnél)

Az ország irányítását hét főkapitányra bízták, de a rendet Ø

1446-tól Hunyadi kormányzó (1446-52)
- szinte a teljes uralkodói jogkört megkapta
DE! 1448 második rigómezei csata Ø

1452-ben V. László átvette a kormányzást
(DE! a valós hatalmat Hunyadi nem adta át)
- az ország főkapitánya
- a királyi jövedelmek kezelője

1453 II. Mohamed elfoglalta Bizáncot
1456 Nándorfehérvár
(Hunyadi, Szilágyi Mihály)

Diadal, DE! Hunyadi pestisben Ø

Államszervezet újjászervezése:

- csökkentette a rendek szerepét
- a korábbi bárói kincstartó helyett egyszerű nemesi vagy polgári származású kincstartót nevezett ki
- egyesítette a titkos és a főkancelláriát
- szakképzett hivatalnokokat alkalmazott fizetésért

Mátyás bevételei:

A XV. században a magyar gazdaság lassan fejlődött = bevételek növelése az adóterhek növelésével lehetséges

- a kapudót füstadóra változtatta
- az egytelkes nemeseket megadóztatta
- legfontosabb a rendkívüli hadiadó (évente akár kétszer is)
(portánként 1 forint)

Mátyás éves jövedelme:

- 500 000 (a hadiadó kétszeres beszedésekor 750 000 arany)
- + török elleni nemzetközi segélypénzek
- + a Hunyadi birtokok bevételei

Mátyás a hódító**1. A török ellen:**

Fekete sereg = mindenhol és mindenki ellen felhasználható haderő
(husziták, lengyelek, németek, magyarok)

- magas zsold
- kb. 15 - 20 000 fő (hadjáratkor jóval több)

Mátyás került a döntő összecsapást a törökökkel.

Nyugati támogatás nélkül Mo. ereje ehhez kevés!!!

1479 a török betört Erdélybe – Kenyérmezőnél Báthory megállította őket

1480 Mátyás és Kinizsi Pál Szerbiába és Boszniába tört be

DE! a nyugati tervei miatt Mátyás nem akart háborút

1483-ban öt évre békét kötött (1520-ig)

Mátyás politikája

1467 Erdélyben felkelés

1471 Vitéz János, Jannus Pannonius összeesküvése

Akaratát feltétlenül végrehajtó emberekkel vette körül magát
(= kísérlet a központosításra)

2. Nyugati politika:

Cél: a német-római császári cím megszerzése

1462 a pápa hatálytalanította a bázeli zsinat kelyheseket elismerő pontjait

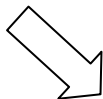
Ezzel Podjebrád György, egykori apósa eretnekké vált
A pápa keresztes hadjáratot hirdetett.

Mátyás a cseh trón megszerzésére indult 1468-ban
DE! a cseh trónon osztoznia kellett Jagelló Ulászlóval
Mátyásé: Morvaország, Szilézia, Lausitz
Ulászlóé: Csehország

DE! ezt III. Frigyes nem ismerte el, ezért 1477-ben Mátyás ellene indult
(Mátyás győzött, Frigyes elismerte)
1482-ben Mátyás újra megtámadta Frigyeset, Bécset
is elfoglalta 1485, DE! 1486-ban Frigyes fiát, Miksát választották német
királlyá

Dinasztikus politika:

- házasság I. Ferdinánd nápolyi király lányával (Beatrix)
DE! utódot Ø

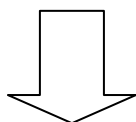

Egy bécsi polgárleánytól fia született : Corvin János
DE! nem sikerült törvényes utódként elismertetnie

A nagy földrajzi felfedezések:

A feudalizmus válsága = a XIII.század (a termelés növelésének igénye)
 ⇒ a legelőket is feltörik = a fehérjefogyasztás és a trágyázás csökken
 ⇒ járványok = a népesség drasztikus fogyása

XV.sz. = a népesség újra növekszik ⇒ növekvő szükségletek:
 - Nyugat-Európa élelmiszert importál
 + 1453. Konstantinápoly elfoglalása

A kereskedelmi útvonalak áthelyeződnek
 (az atlanti part menti hajózás fejlődik)

Felfedezések: (a tudományok is segítik: caravella, iránytű, ptolemaiosz-i elmélet)

I.Hullám: portugálok

Tengerész Henrik (tengerésziskolát, Afrika partjait)

1471. Egyenlítő

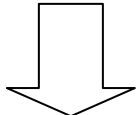
1487. Bartolomeo Diaz

1498. Vasco da Gama ⇒ eljut Indiába (egy ilyen út 7-800 %-os haszonnal jár)

II.Hullám: spanyolok

1479. az egységes Spanyolo. létrejötte

1492. a reconquista befejezése

Kolombusz Kristóf (1492-1504. között négy utat)
 1492.aug.3 – okt.12. ⇒ Guanahani

Fernando Magellán (1519-1522.)

5 hajó ⇒ 1 hajó
 250 ember ⇒ 18 ember

III.Hullám: angolok, hollandok, franciák

1497. John Cabot ⇒ USA

1530. franciák ⇒ Kanada

Az újvilág:

35 000 éve lakott (Ázsiából a mongolokkal rokon törzsek népesítették be)
 1519. Cortez (500 ⇌ Azték Birodalom)
 1531. Pizarro (185 ⇌ Inka Birodalom)
 A 70-80 milliós lakosság a XVI.századra 10 millióra csökken

A felfedezések hatásai:

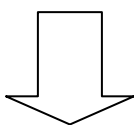
- nemesfémek áradata Európába
- új növények(kukorica, dohány, paprika, paradicsom, napraforgó, ananász, tök, gyapot, kinin, kaucsuk, kakaó, vanília)
- ültetvények \implies rabszolgakereskedelem

A tőkés termelés feltételeinek kialakulása:

Európa népességének változásai:

XV.sz. közepe: 45-50 millió

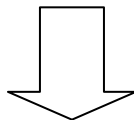
XVII.sz. közepe: 100 millió = (előnyös klímaváltozás, járványok ritkulása)

Élelmiszerárak növekedése

+ a beáramló nemesfém \implies Árforradalom

(a mezőgazdasági termékek ára \geq ipari termékek ára \geq munkabér)

Kontinentális munkamegosztás

Kelet-Európa	Nyugat-Európa
Mezőgazdasági elsődlegessége	Ipar elsődlegessége
- mert eleve fejletlenebb	
- a társadalmi fejlődése is lassabb	

A világkereskedelem kialakulás:

Középkori kereskedelem

Újkori kereskedelem

luxuscikkek

mindennapi szükségleti cikkek

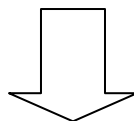
(amire hosszú időn keresztül, tartósan nagy igény van)

= **a posztó**

A céhek reakciói:

1. Amikor csökkent a népesség = szigorító szabályokat vezettek be

2. Amikor nőtt a népesség = már nem tudták kielégíteni az igényeket

élelmes vállalkozók \implies

vidékre

felvásárlási – kiadási rendszer =
szétszórt manufaktúra (majd
központosított manufaktúra)

Manufaktúra:

- a munka részfolyamatokra bontása
- fizetett munkások = olcsóbb, nagyobb mennyiségben való termelés
- nyersanyag, szerszám beszerzése

De! az előzetes költségek magasak, ehhez **tőkére** van szükség

Eredeti tőkefelhalmozás: (a fogalmat lásd a tankönyvben)

Pl. Angliában a bekerítések

(a gyapjú iránti kereslet növekedése \implies a földesurak a paraszti
és a közös használatú földeket kisajátították)

Így egyszerre jutottak tőkéhez és munkaerőhöz (lásd „Véres törvények”)

Egyszerű árutermelés = ÁRU – PÉNZ – ÁRU

Tőkés árutermelés = PÉNZ – ÁRU – PÉNZ + PROFIT

(A tőke a pénzt szülő pénz.)

**Ismertesse a reformáció irányzatait és az
ellenreformációt!**

1. A reformáció kezdete:

Előzmények:

A német területeket feudális széttagoltság jellemezte.

Az adott területek gazdasági fejlettsége is eltérő volt:

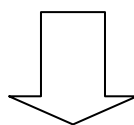
Észak: - tengeri kereskedelem

Dél: - kézműves- és bankárközpontok

Középső területek: - jelentéktelenebb árucseré (céhek)

Társadalmi ellentétek:

- császár \iff fejedelmek
- polgárosuló köznemesség \iff papság \iff pápaság, egyház
- nemesség \iff parasztság (80%)
- középpolgárok \iff fejedelmek, egyház

Reformáció, német parasztháború

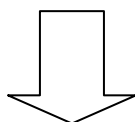
- + lelki krízis (a pápaság a XIV-XV.században mély válságban van)
 a XV-XVI.sz. a „reneszánsz pápák” időszaka = mélyülő
 erkölcsi válság (pl. Rodrigo Borgia = VI.Sándor pápának 4 db elismert gyereke
 volt!, Bakócz Tamás esztergomi érsek szifilisztól halt meg!)

A reformáció:

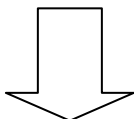
Közvetlen ok: a búcsúcédulák árusítása (X.Leó pápa a Szt.Péter templom felépítésének költségeit próbálta így fedezni, az árusítást Albert mainzi érsekre bízta, aki viszont tartozott a Fuggereknek = a pénz fele náluk kötött ki)

1517.okt.31. **Luther Márton** fellépése

- 95 pontból álló tételsora:
- egyedül a hit által üdvözülhet az ember
 - egyedül Krisztus szentségét fogadja el
 - egyedül a Bibliát fogadja el (a hagyományok, legendák elutasítása)
 - a 7 szentségből csak 2-őt fogadott el (keresztelés, áldozás)

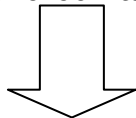

a költséges szertartásokra
 az egyházi vagyona
 a pápai hatalomra nincs szükség

A pápa kiközösítette ----- a császár birodalmi átokkal sújtotta
 Mégis gyorsan terjedt
 1529. a speyeri birodalmi gyűlés döntése: Luther hívei megmaradhatnak
 hitükben, de azt nem terjeszthetik → ez ellen protestáltak

Fegyveres harc bontakozott ki

1555. augsburgi vallásbéke: - egymással békében kell tovább élniük
 - a lefoglalt javakat a lutheránusok megtarthatták
 - „cuius regio, eius religio”

2. A reformáció irányzatai:

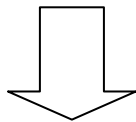
I.Luther hívei
 (fejedelmek)

II.Népi reformáció

III. Polgári reformáció

II. Népi reformáció: - anabaptisták (Szászország)

- Münzer Tamás: - Isten birodalmát itt a Földön kell megteremteni
- a magántulajdon elvetése
- vagyonközösség
- önálló államhatalom elvetése

Ezzel a nép elégedetlenségét élesztette fel \implies 1524. Svábország = felkelés \implies tovább terjedt = parasztháború (Dél-és Közép-németország)

De! 1525. a fejedelmek egyesített serege leverte
(Ezzel Luther egyháza az uralkodó osztály egyházává vált, evangélikus néven)

III. Polgári reformáció:

- Svájc
- **Ulrich Zwingli**
- **Kálvin János** (nem pap, Genf = élénk kereskedelem, ipar)

tanai:

de ha azt nem az alattvalók érdekében gyakorolják, Isten olyan erőt fog támasztani amely megdönti azt

- predesztináció = eleve elrendelés
- az uralkodók hatalma Istentől származik,
- szertartások reformja = egyszerű, olcsó egyház
- saját egyházát köztársasági alapelvekre
- építette
(konzisztórium, presbiterek)

Servet Mihály kivégzése \implies De! despotikusan uralkodott (Pl. antitrinitárius egyház = a reformáció legszélsőségesebb irányzata)

A kálvinizmus elterjedése: Németalföld, Skócia, Anglia, Magyarország

3. Az ellenreformáció:

1545-63. **tridenti zsinat:** - főleg a papság életmódjával foglalkozott (az érsekek tartózkodjanak egyházmegyéjükben, egy személy = egy méltóság, papnevelő intézetek felállítása)

- búcsúcédulák betiltása
- Index
- Szent Officium

1540. a Jézus Társaság felállítása

- Loyola Ignác

cél: a pápa fősege alatt egyesíteni a világot

- nevelés, szellemi képzés
- „a pápaság diplomatái”

4. A reformáció kulturális hatása:

„sola scriptura” = egyedül az írás \implies nemzeti nyelvre \implies
nyomdák(nemcsak Bibliát ad ki, hanem hitvitákat, tudományos munkákat,
tankönyveket, történelmi munkákat, szórakoztató irodalmat)

+ az iskolai oktatás kiterjesztése

Az ellenreformáció kulturális hatása:

u.e. + a barokk

Az abszolutizmus

Kora újkor – a lassú felhalmozás időszaka

A tengeri útvonalak felértékelődése \implies ezek védelmére : hadsereg

- embereket
- eszközöket
- szervezést

bürokrácia

Modern állam

- központosított
- a nemesség rendi szerepére nem tart igényt

Feudális állam

- „az én hűbéresem hűbérese nem az én hűbéresem”
- a földesúr a saját birtokán gyakorlatilag „király”

Az állam átvette ezen jogok és feladatok gyakorlását.
(DE! a nemesség gazdasági fejlődését nem korlátozta)
a nemesség ellenállása lassú folyamat

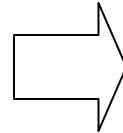
Abszolút monarchia = a feudalizmus legfejlettebb államformája
 Átmeneti periódusban jött létre

I. a régi feudális rendek hanyatlottak

II. a középkori polgárság
 átalakulóban volt modern
 burzsoáziává

DE! egyik sem erősebb a másikonál

A király:
 - a burzsoázia adóiból
 - a gyarmati hódításokból
 - az iparból, a kereskedelemből
 származó bevételekből

- erősen központosított
 közigazgatást
 - csak tőle függő
 hadsereget hozott létre

Spanyolország:

1516 Habsburg Károly

1519 német-római császár is (V.Károly) =

Spo., Német-római Császárság,
 Burgundia, Németalföld, Nápoly-
 szicíliai Királyság, Szardínia,
 tengerentúli birtokok

Cél: a császári hatalom egykori fényét helyreállítani

V. Károly, II. Fülöp --- DE! erős központi hatalmat csak Spo.-ban
 - Európa legnagyobb hadserege, flottája

(beáramló nemesfémek, adók)

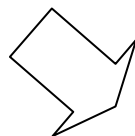
állandó háborúk (Fro., II. Fülöp ↔ török 1571 Lepanto, 1588 Ang.)

Helytelen gazdaságpolitika:

- mértéktelen adóztatás
- 10%-os forgalmi adó (+ a behozott termékek vámja alacsony, a kivitelé magas)
- zsidók, moriszkók kiűzése

Helytelen valláspolitika:

- erőszakos ellenreformáció

németalföldi polgári forradalom és szabadságharc
 1581 Hollandia független ---- DE! 1609-ig háború
 - tőkés mintaállammá vált

Anglia:

VIII. Henrik – (Aragóniai Katalin) egyházreform = anglikán egyház
 - vezetője a király
 - szerzetesrendeket Ø
 - az egyházi vagyont kiárúsította
 DE! a katolikus szokások és hitelvek megmaradtak

A XVI. sz. végére Európa legfejlettebb állama (eredeti tőkefelhalmozás,
 tőkés átalakulás)

I. Erzsébet idején – a világ legnagyobb tengeri hatalma
 - gyarmatosítás (1585 Virginia)
 1600 angol Kelet-indiai Társaság
 - az államháztartás alapja: az áruforgalom megcsapolása,
 vámok, illetékek monopóliumok

Franciaország:

XV. sz. végén hatalmas ország

DE! az ipar és a kereskedelem fejlődése lassabb, még sok
 feudális elem (a tőke nem vállalkozik, inkább a földbirtok, adóbérlet, állami
 hivatalok érdekelték)

Vallásháborúk:

katolikusok ⇔ hugenották

1572 aug.24. Szent Bertalan éjszakája
 Valois Margit + Bourbon Henrik
 DE! a kibékülés helyett 2000 hugenottát Ø

polgárháború

III. Henrik is Ø

II. Fülöp spanyol király szeretné a trónt

Bourbon Henrik: „Párizs megér egy misét!”
 - helyreállította a belső rendet

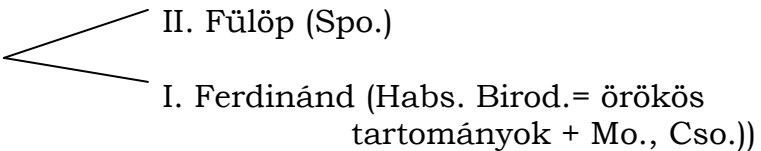
XIII. Lajos – Richelieu bíboros = abszolút állam

XIV. Lajos – Mazarin bíboros

Colbert - merkantilizmus

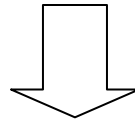
(nemesfém felhalmozása, vámpolitika, ipartámogatás)

Habsburg Birodalom:

1556 V. Károly lemondott

A Habsburg Birodalomban óriási ellentétek:

a Habsburgok katolikusok	↔	országok reformátusok
abszolutizáló törekvések	↔	rendek ellenállása
Habsburg terjeszkedés	↔	más országok

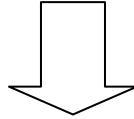

Harmincéves háború (1618-48)

- a birodalom népeinek harca az abszolutizmus ellen
- a császár harca a német fejedelmek ellen
- HB ↔ Fro., Svédo.

Vesztfáliei béke:

- rögzítette No. széttagoltságát
- megerősítette Svédo., Fro. nagyhatalmi helyzetét
- Svájc, Hollandia függetlenségét elismerték

gazdasági fejlődés Ø
kapitalizálódás

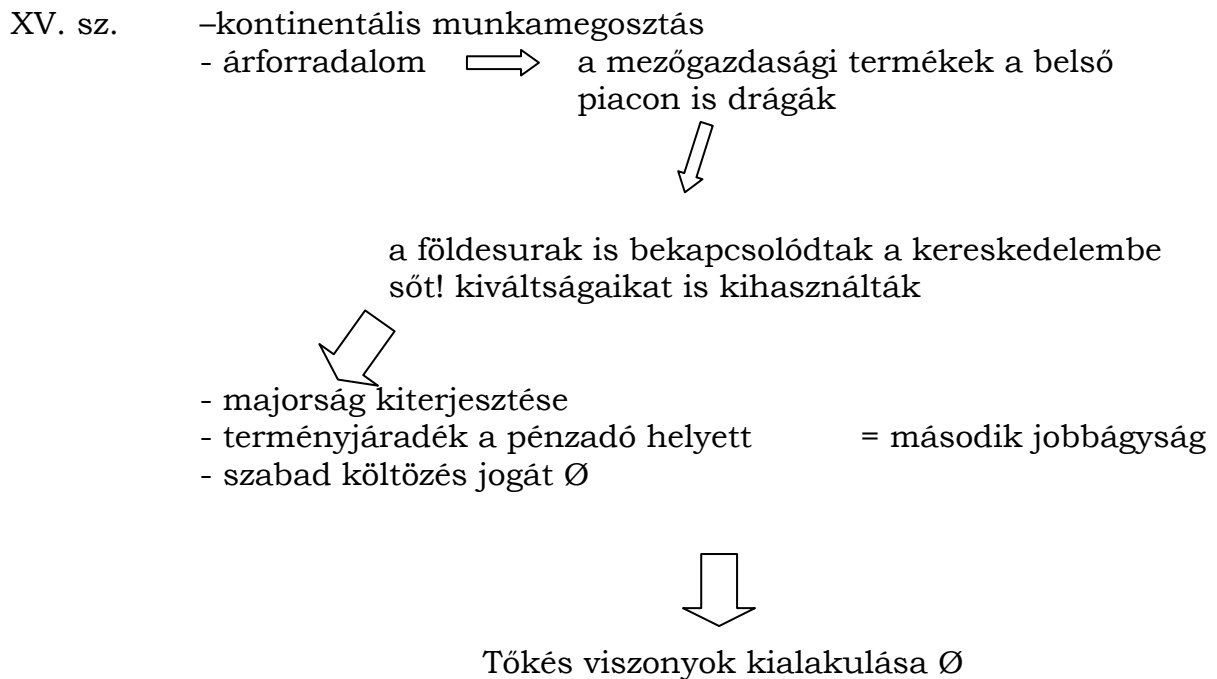
A feudalizmus megmerevedése Kelet-Közép-Európában

Kelet-Európa: eleve késében

DE! a XV. századra bizonyos közeledés

- árutermelés
- városiasodás
- szabad költözés

Leggyakoribb államforma : a rendi monarchia
(bár voltak kísérletek a központosításra is)

Oroszország:

XVI – XVII. sz. ipara és mezőgazdasága a Nyugathoz képest fejletlen DE! az újonnan meghódított területeivel szemben fejlett

Saját piacaira támaszkodva erősödött meg
 Manufaktúrák – DE! az itt dolgozók = földhöz kötött jobbágyok
 Belpolitika:

Cár \longleftrightarrow bojárok

IV. (Rettegett) Iván – központosítás kezdete

A rendi anarchia és a Dózsa vezette parasztháború**1. Mátyás \emptyset :**

Több trónkövetelő
 Bárók: - katonai erő \implies Ulászló a cseh király
 - erélytelen (a lengyel trón várományosa is)

II. Ulászló (1490-1516):

Bárók hatalma \implies köznemesség: 1505 rákosi o. gy.
 - a fekete sereget \emptyset \implies - ha örökös nélkül, csak magyart
 - az állami bevételeket banderiális hadrendszert

- jobbágyok jogait (szabad költözködés Ø, új vámhelyek, vadászati jog)
- mezővárosok jogait

Zselléresedés, elbocsátott katonák
+ éhínség, pestisjárvány + vallási elégedetlenség

Alkalmom : Bakócz Tamás bíboros kereszties hadat szervez

1514 ápr. toborzás (40 000)

máj. Bakócz betiltja áruló urak ellen

Mezőtúr Apátfalva Nagylak
II. Ulászló hadat szervezett Dózsa várakat foglalt

Dósa Temesvár
B. I. 1 hónapig Sz. J. vajda

Kivégzések 10 napig

1514-es o. gy.:

- a szabad költözés jogát Ø
- évente 1 Ft
- heti 1 nap

A mohácsi csata

1. Törökveszély:

A védekezés nehézségei:

- a parasztnok felfegyverzése Ø
- bárók és köznemesek ellentéte fennmaradt
- 1516 II. Ulászló Ø

II. Lajos (1516-26) + Habsburg Mária

(nővére Anna + Habsburg Ferdinánd)

DE! a Habsburgok ellen cognaci liga (pápa, Velence, Milánó)
+ Fro. – Tö.

2. Török terjeszkedés:

(I. Szulejmán)

1521 Nándorfehérvár, Zimony, Szabács

1526 átkel a Száván

II. Lajos általános felkelést hirdet

Tomori Pál

I. Szulejmán

Szapolyai György

1526 aug. 29. Mohács

Buda

Dunántúl

DE! okt. 12-én kivonultak, csak helyőrséget

Magyarország három részre szakadása**1. Királyválasztás:**

1526. aug. 29. Mohács

1526. okt. 12. a török kivonult Magyarországról

- Mária Pozsonyban

Szapolyai a Tiszántúlon

A székesfehérvári országgyűlés = Szapolyi Jánost választja meg:

- az 1505-ös rákosi végzésre hivatkozva

- gazdag főúr

- a legnagyobb hatalmú politikus

Pozsonyban Habsburg Ferdinándot választják meg:

- a főpapok és a nagybirtokosok

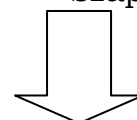
támogatják

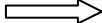
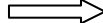
- a családi szerződésre hivatkozva

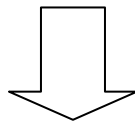
- testvére segítségével bizna (V. Károly)

2. Harc a trónért:

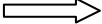
1527. I. Ferdinánd (az V. Károlytól kapott 10 000 zsoldossal)

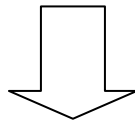
kiszorította
Szapolyait)

1529. I.Szulejmán Buda Bécs a töröktől kért segítséget

I.Ferdinánd visszaveri
Észak-Dunántúlt visszahódítja = Mo. két
részre szakad

1532. I.Szulejmán Bécs

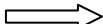

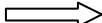
Kőszeg (1 hónap)
a döntő ütközet elmarad

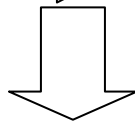
3. Megegyezés:

1538.váradai béke = Szapolyai halála után I.Ferdi (titkos)
De! I.Ferdi „árulkodott”

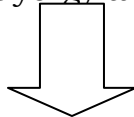
Szapolyai + Jagelló Izabella = János Zsigmond

1540. Szapolyai meghal János Zsigmond kéthetes
gyámja: Fráter György
1540. II.János néven királlyá választják
(I.Szulejmán is elismeri)

1541. I.Ferdinánd Buda

Fráter György a töröktől kér segítséget

1541.aug.29. csellel megszállják Budát = Mo. három részre szakadt

4. A három részre szakadt Magyarország:

I. Királyi Mo.	II. Hódoltság	III: Erdélyi Fejedelemség
(Felvidék, Dunántúl nyugati része, Szlavónia, Ho.) Központi hivatalok: Helytartóság: közig. Magyar Kamara: gazd. (alárendelve)	Vilajetek (pasa) Szandzsákok (bég) Birtokrendszer: a föld a szultáné csak használatra = rablógazd.	(Erdély, Partium) - török vazallus állam - évi adó - hűbérura a szultán - a választott fejedelmet a szultán erősíti meg
Az országgyűlés elveszíti jelentőségét, de a birodalmi segély miatt ebbe a rendszerben belenyugszanak Végvárrendszer = rendkívül drága Új társadalmi rend = végvárvitézsek	A végvárrendszer fenntartása ráfizetés Adóztatás: tanulmányozták megelőző rendszert: Földesúrnak: pénzzel és terménnyel Államnak: haradz + állami robot + rendkívüli állami adók Kettős adóztatás ! Elnéptelenedés, majd betelepülés szerbek, bosnyákok, szlavónok, horvátok, románok Mezővárosok = külterjes állattenyésztés	- a belpolitikába nem szól bele török, de a külpolitikában igazodni kell a Porta érdekeihez - vallásilag, közigazgatásilag megosztott <u>A TÖRÖK ÉRDEKÉBEN</u> <u>JÖTT LÉTRE, A FŐ CÉL A</u> <u>MEGOSZTOTSÁG</u> <u>FENNTARTÁSA !</u>

5. Harc a török ellen:

1541 Fráter György I. Ferdinánd segítségét kéri
 1542 egyesítési kísérlet DE! Ø
 1551 újra Habsburg katonaságot hív DE! Ø

1543-as Siklós, Pécs, Esztergom, Tata, Székesfehérvár
 hódítási hullám
 1552-es Temesvár, Drégely, Eger

1566 újra Eger
 DE! előbb Szigetvár (Zrínyi)

1568 drinápolyi béke

6. Gazdaság és társadalom:

XVI. sz. nemzetközi munkamegosztás állat és borkivitel

A hazai ipar fejlődése Ø (kivétel: szabó és ötvös ipar)

Agrárkonjunktúra majorság növelése
 - robot = második jobbágyság
 - szabad költözés Ø

Társadalom:

- főnemesek (hatalmuk nő = adományozás, magánhadseregek)
- középnemesek (a konjunktúra nekik is kedvezett)
- vitézlő rend (nemesség és jobbágyság között)

Harc a törökök és a Habsburg-abszolútizmus ellen

1. Erdély:

János Zsigmond Ø Báthory István
 Célja: a török és a Habsburgok között nyugalmat

1576 Lengyelország királya is lett

Célja: Magyarországot Erdélyből kiindulva egyesíteni

2. Habsburgok:

= végre megpróbálkoznak a török kiűzésével Európából

I. Rudolf 1593 tizenöt éves háború
 (Spo., és a pápa támogatta,
 Fro., Lo. semleges)

1595 Báthory Zsigmond is csatlakozott

Győzelmek: Esztergom, Visegrád, Vác, Gyurgyevó
 Vereségek: Eger, Kanizsa, Mezőkeresztes

A törököt nem tudták kiűzni

3. Bocskai felkelés (1604-06):

Habsburgok magyar uralkodó oszt.
 - felségsértési perek
 - Rudolf központosító törekvései (rendeletekkel kormányzott, a végrehajtást idegenekre bízta)
 - protestantizmus felszámolása

- Bocskai István (Partium + Erdély) + hajdúk
 1604 Álmosd és Diószeg között
 A Felvidék jó részét elfoglalták
 1605 egész Felvidéket
 Erdély fejedelemmé választották
 Dunántúl a szerencsi o.gy. Magyarország fejedelmévé
- 1606 bécsi béke:
 - vallásszabadság (mezővárosok, falvak kivételével)
 - rendi alkotmány megerősítése
 - önálló Erdély (U., B., Sz., T.)
- 1606 zsitvatoroki béke (Habs. – török)

DE! 1606 Bocskai Ø

Rudolf az engedmények visszavonására törekedett

magyar rendek + osztrák és morva rendek
 + Mátyás főherceg

1608 II. Mátyás:

- pozsonyi o.gy. a bécsi béke megerősítése

Rendiség megerősödése rekatolizáció
 Ellenreformáció előretörése (II. Ferdinánd, Pázmány Péter)

Erdély aranykora

1. Bethlen Gábor (1613-29):

Cél: újraegyesítés

Gazdaság:

- tisztviselők ellenőrzése
- javak visszavétele
- állami monopóliumok (higany, méz, viasz, marha)
- külföldi mesterembereket, bányászokat

Bevételek: - áll. hadsereg

- központosítás (rendek háttérbe szorítása, a közig. minden szála)

2. A harmincéves háború:

- lehetőség a függetlenségre
- 1619 Kassa
- 1620 besztercebányai o.gy. = Mo. királyává egész Dunántúlt

DE! 1620 Fehérhegy (csehek Ø) – a főurak elpártoltak
1621 nikolsburgi béke.

- a mo-i foglaltsait vissza
- 7 vármegyét élete végéig
- birodalmi hercegi címet
- bécsi béke betartása

I. Rákóczi György (1630-48):

- 1645 linzi béke:
- a 7 vármegyét
 - vallásszabadságot

II. Rákóczi György
A Porte tilalma ellenére Lo-ot

Erdélyt török és tatár hadak = a portától való függés nőtt
(Bocskai koncepciója Ø)

Függetlenségi mozgalmak

1. Erdély bukása után:

A függetlenségi mozgalmak súlypontja a Királyi Magyarországra
A Habsburgok fő ellensége: Fro. Mo.-on békét

- DE! Zrínyi Miklós:
- nemzeti erők összefogása
 - gyakorlati feladatok

Kanizsa – Zrínyi-Újvár
1663 Ahmed nagyvezér I. Lipót Zrínyit főparancsnokká
Budára (120 000)
DE! 40 napos eső (Bécset Ø)

1663 téli hadjárat
Nemzetközi összefogás (német, fr. csapatok, pápa, Spo. pénzzel)

1664 febr. eszéki hidat Ø cél: Kanizsa ostromának feltételeit
 Habsburgok késlekednek Több hónapos ostromgyűrű - DE! a
⇨ siker Ø

1664 a török újra támad
 Aug. 1. Szentgothárd győzelem
 DE! szégyenteljes vasvári béke (minden hódítást a török kezén)

országos felháborodás

- a magyar ellenzék a franciákkal kezdett tárgyalni
- Zrínyit Bécsbe rendelték DE! egy vadkan

2. Rendi szervezkedés:

1666 Wesselényi Ferenc nádor majd Zrínyi Péter és Nádasdy Ferenc,
I. Rákóczi Ferenc

Fegyveres felkelést
 (DE! néhány hét alatt leverték)
 (Zrínyit, Nádasdyt, Frangepánt Ø, I. Rákóczi Ferenc megmenekült)

I. Lipót abszolutizmusa:

- az országgyűlést, a nádori hivatalt Ø
- a végváriak 2/3-át elbocsátották helyettük császári zsoldosok
- az állami adókat növelték
- a protestáns vallásszabadságot Ø (730 lelkeszt)

Erdélybe: - menekülők
 - végváriak
 - üldözött protestánsok
 - szökött jobbágyok

1678 Thököly Imre
 - felvidéki bányavárosokat
 - Zrínyi Ilonát
 - török támogatás = Mo. egy rövid időre 4 részre szakadt

1681 I. Lipót a soproni országgyűlésen
 - lemondott a nyílt abszolutizmusról (rendi alkotmány, nádor, vallásgyakorlás)

4. A török kiűzése:

1683 IV. Mehmed Bécs
 DE! Ø ellentámadás

1684 Szent Liga (Habsburg Birodalom, Lengyelország, Velence)
 + Oo., a bajor, a szász, a brandenburgi választófejedelem zsoldosokat
 A pápa Franciaországot semlegesítette

1686 Buda felszabadítása

1697 Győzelem Zentánál

1699 karlócai béke
 (a Temesköz kivételével)

DE! Mo. formailag nem tagja a Szent Ligának

- a költségek 70 %-át
- rablás

+ 1687-es o.gy..

- a szabad királyválasztás jogáról
- ellenállási záradékot Ø

I Lipót önkényesen uralkodott + Újszerzeményi Bizottságok
 (10 %-os fegyverváltás)
 + a vitélő rend elbocsátása (jobbágyi szolgáltatásokat)

1697 hegyaljai felkelés

Ø

1703-11 Rákóczi-szabadságharc

(A hegyaljai felkelés idején Rákóczi még elmenekült, de aztán levelezni kezdett XIV. Lajossal --- letartóztatták)

A felesége kiszöktette Brezán

1701 spanyol örökösödési háború (Rákóczi csak ezért vállalta)

1703 máj. tiszaháti felkelés

Gyors sikerek (kuruc harcmodor)

DE! 1704 Höchstädt (franciák veresége)

1704 a kurucok Nagyszombati veresége

Nemzeti összefogás erősítése = vetési pátens
 - a hadba vonultakat és családtagjaikat a jobbágyi kötelességek alól Ø

1705 szécsényi o.gy.:

- államforma = konföderáció
 - Rákóczi = vezérlő fejedelem
- nemzeti abszolutizmus

A szabadságharc tetőpontja és bukása

1. 1705-1706:

I.Lipót Ø I. József
Béketárgyalásokat kezdeményezett, DE! Rákóczi még mindig XIV. Lajosban bízott

- zsigárdi szoros = kuruc vereség = Erdély az osztrákok kezére
- DE! dunántúli sikerek (Vak Bottyán, béri Balogh Ádám)

1706-os őszi hadjárat = Erdély visszafoglalása

2. A szabadságharc gazdasági és katonai háttere:

Hadsereg ellátása:

- tárházakat
- manufaktúrákat
- kézművesek támogatása
- modern tisztviselői szervezet
- tervek az ipar és a kereskedelem fejlesztésére
- pénzügyi fedezet = adó Ø

(bányák, vámok, fejedelmi birtokok jövedelme kevés)

Rézpénz -- DE! devalválódik

Általános adózás

Hadsereg:

Képzett katonák - végvári vitézek
 - átállt császáriak reguláris hadsereg
 - idegen zsoldosok

Képzetlen katonák = irreguláris hadsereg
(nemesi vezetés)

Portyázó könnyűlovas harcmodor = döntő csata Ø

3. Tetőpont:

1707 csaknem az egész ország a kurucok kezén

1707 ónodi o.gy. :- általános adózás
- Habsburg-ház trónfosztása

Üres a trón, DE! sem francia, sem orosz segítség Ø

Rákóczi utolsó terve: sziléziai – morva – magyar konföderáció
(a porosz trónörökös)

DE! 1708 Trencsén - vereség

Áll. védekezés (átállások, szökések) + pestis
Nemzeti összefogás Ø

1710 utolsó jelentős csata: Romhány
(a kurucok oda szorultak vissza ahonnan 1703-ban elindultak)

Rákóczi az orosz cárral tárgyalt --- Károlyi Sándor béketárgyalásokat kezdett
(- általános békevágy, kimerült ország)

1711 szatmári o.gy. : - elfogadta a békefeltételeket
- kegyelmet (hűségeskü)
- birtokaikat, kiváltságaikat megtarthatták
- protestáns vallásszabadság
- Mo. és Erdély alkotmányát tiszteletben

A majtényi síkon fegyverletétel

Nagykároly = szatmári béke = kompromisszum

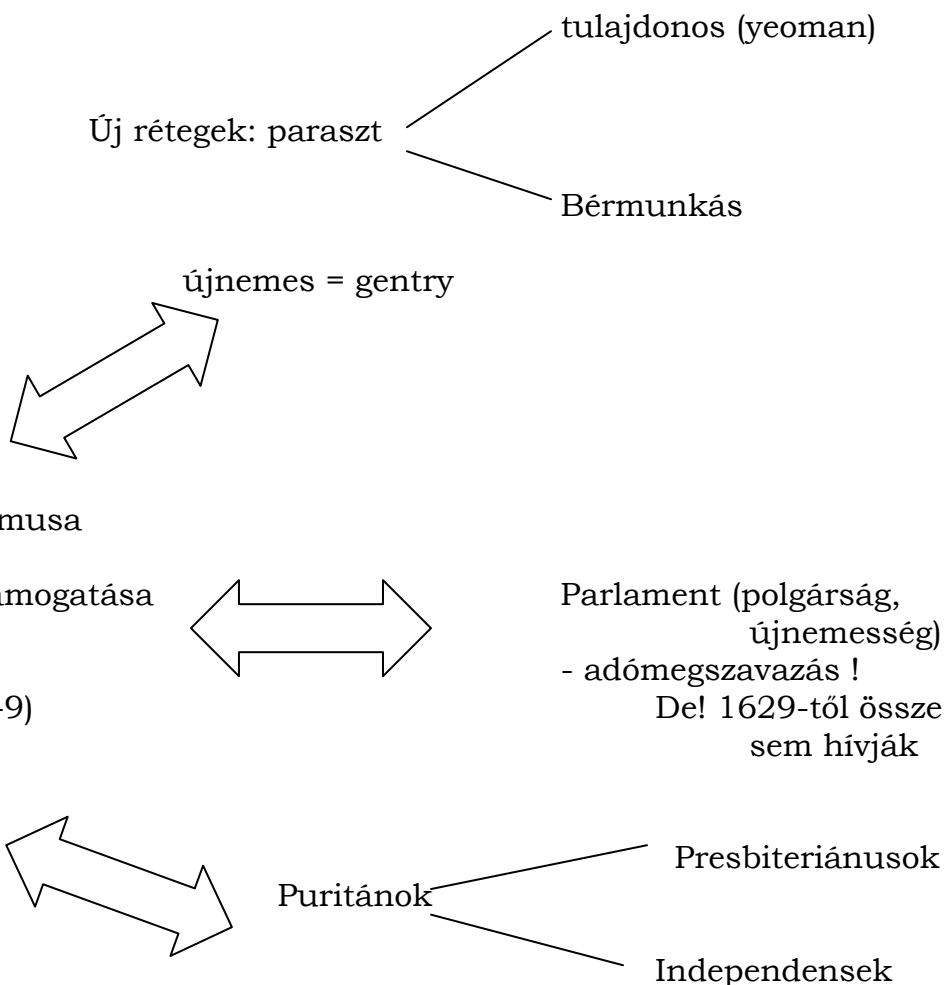
A függetlenséget nem tudtuk kivívni DE! a rendi különállást elnyertük!

Az angol polgári forradalom

Előzmények:

Nagy földrajzi felfedezések Eredeti tőkefelhalmozás
A fejlődés alapja a mezőgazdaság tőkés átalakulása

1. Ellentétek:

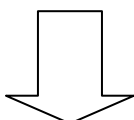
2. A skót felkelés:

I. Károly \longleftrightarrow skót egyház önállósága \implies skót győzelem

1640. tavasza „rövid parlament”
De! a skótok Angliába is betörnek \implies „hosszú parlament” (1653-ig)
- felosztatni
- adót szedni
- miniszterek, hads.ell.

+ a londoni nép
(A forradalom első szakasza: a parlamenti szakasz 1640-42)

„gavallérok” \longleftrightarrow „kerekfejűek”

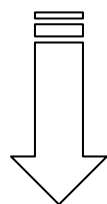
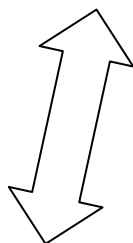
1642.január 10. I. Károly Nottinghambe ment

3. A polgárháború (1642-49)

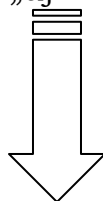
Parlament	↔	I. Károly
- a déli, délkeleti országrészek		- a nyugati, északi országrészek
- a városok		- az anglikán egyház
- a hajóhad		- Fro. támogatása

De! a parlament egysége megbomlott

Presbiteriánusok (újnemesség, jómódú polgárság)	↔	Independensek (középréteg, parasztság)
---	---	---

Cromwel = „új mintájú hadsereget”

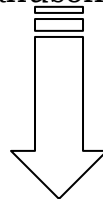

De! a levellerek fellépése
(jogegyenlőség, polgári köztársaság)

Marston Moor, Nasbey, Preston
I.Károly fogoly

1648.dec.2. Cromwell + levellerek

Londonba
a presbiteriánusokat elkergeti

„csonka parlament”
- a felsőházat feloszlata
- I-Károlyt kivégezteti

4. A köztársaság (1649-53)

Cromwell leszámolt a levellerekkel = fordulópont !
(a tömegbázis fogy)

Írországot, Skóciát unióra kényszeríti = Nagy-Britannia + 1651. hajózási
törvény = nagyhatalmi politika

5. A protektorátus (1653-1660)

Cromwell a változásokat túl lassúnak ítélte 1653. a parlamentet szétzavarta 150 képviselőt válogatott ki = „szentek parlamentje”

Cromwell = „az állam védnöke” = Lord Protektor
De! élete utolsó éveit rettegésben tölti (merényletek)

6. A restauráció (1660-1688)

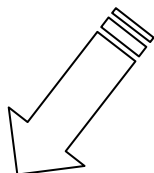
A gazdag polgárság és az újnemesség a megegyezést kereste I.Károly fiával
(- nem követelte vissza a földeket,
- vallásszabadságot ígért)

1660. II-Károly néven megkoronázták

II.Jakab

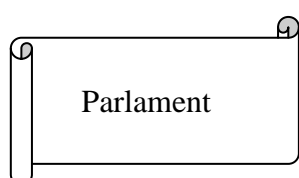
De! a parlamentet mellőzték + katolizáló törekvéseik

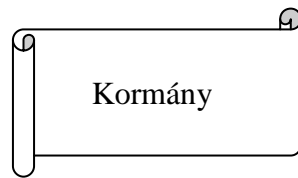
7. Alkotmányos monarchia:

1688. Orániai Vilmos ↔ II.Jakab = „dicsőséges forradalom”
(Fro-ba)

1689. Jognyilatkozat = alkotmányos monarchia:

- törvények
- hads.
- pénzügy

- a többséghez jutott párt adja (wigh, torry)

- a királytól és a parlamenttől is függetlenek

„A király uralkodik de nem kormányoz.”
(Ez a gazdaság felvirágzásának megfelelő háttér ad.)

Az abszolutizmus fénykora Franciaországban

1. Az abszolutizmus tovább fejlődött:

- a föld feudális tulajdon maradt
 - Parasztok birtokában (cenzus, örökíthették)
 - bérbe

a föld felvásárlása Ø

tőkés mezőgazdasági üzemek Ø

- királyi manufaktúrák (luxusáru, hadicikkek)
DE! szűk piac! (a kisparaszt a bevételeit az adókra költi)
- „a nemesség kötelez” = a nemesség ipari , kereskedelmi vállalkozásba
NOBLESSE OBLIGE Ø
- a polgári vállalkozók a felhalmozott pénzt
(a kisajátítás veszélye miatt) kölcsönadták
(akár a kincstárnak is)

Adóbérlők – szükségük van az állam rendőrségére, katonaságára

= érdekeltek a feudalizmus fenntartásában

2. A merkantilista gazdaságpolitika:

Colbert - merkantilizmus = nemesfémek felhalmozása
(védővámok, kölcsönök)

Polgárság erősödése

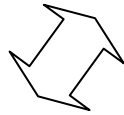
XIV. Lajos (1643-1715)

- a „napkirály”
- minden hatalmat a saját kezében
- Mazarin + tehetséges szakemberek
- 1614-től a rendi gyűlést Ø
- intendánsok
- áll. Hadsereg (Európában a legjobb)

3. A spanyol örökösödési háború:

1700 IV. Károly Ø Anjou Fülöp (XIV. Lajos unokája)

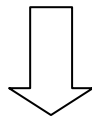
= francia hegemónia

Habs. Birod., Hollandia, Anglia

1713 utrechti béke =

- a francia és a spanyol korona nem egyesíthető
- a Habsburgok - Spanyol-Németalföldet
- Anglia - Gibraltárt

- államkincstár kiürült
- éhínség

= az abszolutizmus hanyatlása

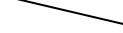

A felvilágosodás**1. Tudományos gondolkodás a XVI-XVII.sz.-ban:**

A XVI. században alakult ki a modern tudományos gondolkodás
(a valóság megfigyelésén alapuló, kísérletekkel ellenőrzött természeti törvények megállapítása

- Nikolausz Kopernikusz – heliocentrikus világkép (a geocentrikus helyett)
- Johannes Kepler – a bolygók ellipszispályán keringenek
- Galileo Galilei – a mozgás törvényeinek kutatása, a mechanika megalapozása
- kopernikuszi világrend bizonyítása

2. A felvilágosodás:

Felvilágosodás Racionalizmus Klasszicizmus

 Empirizmus Szentimentalizmus

A tudomány átalakult: spekulatív \Rightarrow kísérletező

Newton : egységes fizikai világkép
(működtetett világegyetem \Rightarrow működő világegyetem)

„Elveim egyedüli bírója az ész és a tapasztalat.” (Helvetius)

„Sapere aude!” (Kant)
Az ész mindenhatósága \Rightarrow az emberiség tökéletesedése =
politikai egyenlőségen alapuló társadalom

Locke: „társadalmi szerződés”
Szabadnak született ---DE! átruházza

Montesquieu: „A törvények szelleméről”

Igazságosan működő államban $\left\{ \begin{array}{l} \text{Törvényhozó hatalom} \\ \text{Végrehajtó hatalom} \\ \text{Igazságszolgáltató hatalom} \end{array} \right.$
+ népképviselő

Rousseau: népfelség = köztársaság

A felvilágosult abszolutizmus

1. Az újkori világgazdaság:

CENTRUM FÉLPERIFÉRIA PERIFÉRIA

XVIII. sz. Közép-Kelet-Európa célja: felzárkózás felvilágosult abszolutizmus

- mert a polgárság gyenge
- a reformok csak felülről, rendeletek útján

No. – 1648 wesztfáliei béke = 300 fejedelemség

XVII. sz. végére: Ausztria Poroszország
- katona és rendőrállam

II. Frigyes: - manufaktúrákat
- szabad vallásgyakorlatot
- utak, csatornák

DE! feudális jellegű állam (támogatói a junkerek)

Oo.: - keleti kereszténység
- tatár hódítás keleties vonások

Polgárság, köznemesség ∅
Rendiség

Cár = despotikus hatalom

- I. Péter: - ázsiai szokások ellen
- merkantilista gazdaságpolitika (manufaktúrák DE! jobbágyok)
- melegtengeri kikötők
- II. Katalin: - folytatta a központosítást kizsákmányolás
Pugacsov felkelés

Lengyelország:

A XVII. sz. nemesi köztársaság = központosítás ∅
- a reformokat nem tudták átvenni

1792, 1793, 1795 folyamán Po., Oo., Auszt. felosztotta

Köztársaság Észak-Amerikában

Előzmények:

1756-63. gyarmati háború
Ang. ↔ Fro.

1.Észak-Amerika:

É: önkormányzattal rendelkező területek (puritánok)

13 angol gyarmat:

D: királyi vagy magántulajdonban lévő területek
(Északon farmergazdálkodás, Délen ültetvényes gazdálkodás folyik)

XVIII.sz. a belső piac kialakulása ↔ Anglia nyersanyagtermelő és
árufelvevő piacnak tekintette

- ↓
- az Allegheny hegységtől nyugatra költözni tilos
 - vámok
 - papírpénz használata tilos
 - bélyegtörvény
- ↙

Észak és Dél összefogása:

- bojkott
 - az adók és az illetékek fizetését megtagadták
- Anglia visszavonta a vámokat
De! az adókiivetés jogát fönntartotta
(lásd teavám)

2. Függetlenségi harc:

1773. "bostoni teadélután" fegyveres összecsapások
1774. Philadelphia = az amerikai gyarmatok első kongresszusa
1775. Függetlenségi háború:

Anglia: - jól fölszerelt, képzett hads. - hatalmas flotta - korlátlan hitel - loyalisták	USA: - erkölcsi fölény - szétszórt alakzat taktikája - a lakosság támogatása

1776.júl.4. Függetlenségi Nyilatkozat (T.J.)

Kezdetben angol sikerek

1777.Saratoga = fordulópont

Fro.+ USA
majd Spo., Hollandia ↔ Anglia

1781.Yorktown (G.W.)

1783. versailles-i béke

3. Polgári forradalom és szabadságharc:

= a felvilágosodás eszméinek megvalósulása

1787. USA alkotmánya:

- végrehajtó hatalom = Elnök (4 év)
 - törvényhozó hatalom = Kongresszus:
 - Szenátus
 - Képviselőház
- + kiegészítések:
 - gyülekezés, szólás-, sajtószabadság
 - egyház és állam szétválasztása

Az abszolutizmus bukása Franciaországban

1. Franciaország a XVIII. században:

- demográfiai fejlődés 25 000 000 = minden 5. európai francia
- manufaktúraipar, kereskedelem fejlődése
- bankhálózat
- jelentős tőkés vagyonok

DE! a lakosság 85%-a a földből él
- feudális jogok

A mezőgazdaság tőkés átalakulása Ø
- elszegényedő parasztság
(1789-ben éheztek)

2. A társadalom:

I. Kiváltságosok = papság, nemesség („a kard nemessége”)

„taláros” nemesség

II. Közrendűek = A „harmadik rend” burzsoázia

gyár- ill. manufaktúra-
tulajdonos, kereskedő, bankár

- kézműves
- munkás
- paraszt

Polgárság gazdasági erősödése (politikai jogokat) közös cél: rendi o.gy. születési arisztokrácia gyengülése (az állam irányítását)

abszolutizmus

3. Államcsőd:

Rosszul kivetett és behajtott adók XVIII. sz. vége Fro. fizetéseképtelen
Rossz irányítás: XV. Lajos – kegyencnők, élvezetek
XVI. Lajos – lakatosműhely, Marie Antoinette

1789 XVI. Lajos összehívta a rendi gyűlést (papság, nemesség, 3. rend)
1-1 szavazat

Polgárság előretörése : - a 3. rend annyi képviselőt küldhetett,
mint a két kiváltságos rend együtt

további cél: együttes ülés, fejenkénti szavazás

1789 máj.5. a rendi gyűlés nemzetgyűléssé alakult

XVI. Lajos idegen zsoldosokat vont Párizs köré

1789 júl.14. a Bastille ostroma
(a forradalom tömegerejét az elszegényedett nép adta)

A feudalizmus épületének a lebontása

1. Új közhatalom kiépülése:

1789 júl.12. – Párizs községtanácsa

Városok forradalma - községtanácsok
- fegyveres nemzetőrség (La Fayette)

2. A „nagy félelem”:

Parasztok félelme az arisztokraták összeesküvésétől felfegyverkeztek

Már az arisztokrácia is fél
1789 aug.4. lemondanak összes előjogaikról
1789 aug.26. Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata

DE! XVI. Lajos megtagadta a szentesítését

1789 okt.5. az „asszonyok menete” XVI Lajos és a nemzetgyűlés
Párizsba költözött

A forradalom balra tolódott
(a tömegek szerepe egyre nőtt)

3. Pénzügyi csőd:

A parasztság nem adózik

Nemzetgyűlés: - egyházi javak nemzeti tulajdonba vétele
- egyházi birtokok áruba bocsátása
- infláció = a vállalkozó tőkének és a spekulációnak kedvez
- céhek, belső vámok Ø, méterrendszer, meyerrendszer

4. Az 1791-es polgári liberális alkotmány (a felvil. elvei)

(példa: az angliai alkotmányos királyság)

- törvény előtti egyenlőség, közteherviselés, szólás- és sajtószabadság
- cenzusos választójog
- a hatalom a választott képviselők kezébe

DE! a határon emigráns csapatok
1791jún. XVI. Lajos szökése

kispolgárság tüntetése a Mars-
mezőn

Nemzetőrség sortüze
(alkotmányos királyság hívei nép)

+pillniti nyilatkozat (porosz, osztrák)

A királyság bukása. A girondiak köztársasága

1. 1791-es alkotmány:

Az Alkotmányozó Nemzetgyűlés feloszlik

Törvényhozó Gyűlés (745) (papság, nemesség 5,5%)

Jakobinus klub (136) Függetlenek Alkotmányos királyság hívei (264)

Girondisták
- középpolgárság
(Brissot)

Jakobinusok
- kispolgárság
(Robespierre)

2. Külpolitika:

Fro. Po., Auszt. Háború vagy béke?

- XVI. Lajos - alkotmányos királyság hívei
- girondiak - jakobinusok
(a forr. Exportja, a nép dühe) (féltek a kudarctól)

1792.ápr.20. XVI. Lajos girondi kormányt nevezett ki hadat üzent

- a poroszok a határon + emigránsok
- belső ellenforradalom
- XVI. Lajos megvétózta a törvényhozó gyűlés határozatait

3. A királyság vége:

1792 aug.10. felkelők elfoglalták a városházát - új forradalmi község tanács
- XVI. Lajost börtönbe

A monarchiának Ø

- új kormány: végrehajtó tanács (Danton)
- a hadsereghez forradalmi biztosokat 1792 szept.20. Valmy
- terror! = vizsgálat nélküli leszámolás megállítják a poroszokat

1792 szept. 20. összeült a Nemzeti Konvent és kikiáltották a köztársaságot

Girondiak
- a forradalom
meg van mentve

Mocsár

Jakobinusok
- további radikális
rendszerabályok

Első erőpróba a király pere – előkerültek árulásának bizonyítékai
1793 jan.21. Capet Lajost Ø

A jakobinusok diktatúrája

1. Nemzetek háborúja:

1792 Jemappes – a franciák tönkverték az osztrákokat

- elfoglalták Belgiumot, átkeltek a Rajnán

Anglia megszervezte az első koalíciót
(Ausztria, Poroszo., Hollandia, Spanyolo., Piemont)

Az újkori nemzet fogalmának kialakulása = nemzetállam
- mindenki beletartozik (cenzus nélküli választójog)
- közösen vívták ki a forradalmat
- idegen fenyegetés

A nemzeti kérdést középpontba állító ideológiai irányzat = nacionalizmus
(a francia alapja = egyedüli forradalmi nemzet)

2. Kudarc:

A koalíció szétverte a belgiumi francia sereget

A jakobinusok rendkívüli
intézkedéseket akartak

A girondiak megkísérelték Marat és
Danton vád alá helyezését

1793 jún.2. a konventet 80 000 fegyveres
(tömegbázis = sansculotte-ok)

a girondiakat letartóztatták

3. A jakobinus diktatúra:

Válságos helyzet: jakobinusok

külpol.: ellenséges hadseregek

vendée-i parasztfelkelés

(+ királpárti tisztek, papok)

girondi polgárság

A hatalom központosítására van szükség

- rendkívüli törvényszék
- új kormány: Közjóléti Bizottság
- a hadsereghez kormánybiztosokat
- elrendelték a népfelkelést (= új tömeghadsereg)
- forradalmi terror (16 594) – 35 000
- új alkotmány

Gazdasági intézkedések:

- maximálták az árakat és a béreket
- az emigránsok földjeit kiárúsították
- a községi földeket ingyen fölosztották

- a girondi felkeléseket, a vendée-i lázadást felszámolták
- az ellenséges csapatokat visszaverték

Már felesleges a diktatúra a terror mégis fokozódott = ezzel a diktatúra a saját bázisát számolta fel

Robespierre a politikai ellenfeivel akart leszámolni („veszettek” túlzó jakobinusok Danton)

Robespierre elszigetelődött

1794 júl.27. vád alá helyezték 21 társával együtt

Napóleon katonai diktatúrája**1. A diktatúra bukása****a polgárság uralma**

Céljuk: „se királyságot, se terrort”

- a sansculotte-ok és a királpártiak felkeléseit Ø
- a konventet feloszlatták

- a választójogot újra vagyoni cenzushoz kötötték

2. Külpolitika:

- a háború folytatódik
Anglia Oroszországot is bevonta

A hatalom központosítása szükséges
1799 nov.9. Bonaparte Napóleon államcsínyt hajtott végre, Fro. Diktátora
lett

Győzelmes békét akart legyőzi az osztrákokat (1800 Marengó)
Majd az angolokat (1802 béke)

3. Napóleon az államépítő:

- Code Napoleon = polgári törvénykönyv
- egyezmény a pápával
- 1804 császárrá koronáztatta magát
- közigazgatás újjászervezése (világos, egyszerű)
- merkantilizmus
- hivatásos hadsereg

Poroszországot, Oroszországot és Ausztriát is legyőzi Francia birod.=
beolvasztott területek + vazallus államok

1806 kontinentális zárlat Anglia ellen (Európának megtiltotta, hogy Angliával
kereskedjen)

DE! ez Angliát nem kényszerítette térdre

Hódítások jelentősége:

- a megszállt területeken bevezette a polgári intézményeket
=meggyorsította a feudalizmus bomlását

- eltörölt vagy függő helyzetbe hozott nagy múltú államokat =a nemzeti
érzéseket semmibe vette

4. Hanyatlás:

- a spanyol felkelést (1808) nem tudták elnyomni
- Oroszország nem hajtotta végre a kontinentális zárlatot

1812 Napóleon megtámadta Oroszországot
DE! felégetett föld taktikája

Borogyinó – óriási veszteség felégetett Moszkva

1813 lipcsei „népek csatája” visszavonulás
1814 Párizs is elesik
(Napóleont Elba szigetére száműzték)

XVIII. Lajos alatt üldözik a forradalmárokat 1815 Napoleon visszatér
DE! Waterloonál (ang., por., holl.) legyőzik

Szent Ilona szigetére száműzték

A „Szent Szövetség” Európája

1. A „Szent Szövetség”:

1814 okt. Bécs = Poroszo., Oroszo., Asztria
(II.F.V.) (S.) (F.)

- szerződést kötöttek a feudális monarchiák fenntartására
- a forradalmak fegyveres leverésére
- átrajzolták Európa térképét

Európa államai csatlakoztak (Anglia és Törökország kivételével)

2. A francia forradalom és Napoleon hódításainak hatása:

Liberalizmus és nacionalizmus elterjedése

A polgárság eszméi - nemzeti egység, ill. függetlenség igénye
megjelennek olasz, német Oo., HB
(a tőkés viszonyok
beszivárgása a gazdaságba)
- parlament, felelős kormány igénye
- törvény előtti egyenlőség

3. Felkelések a „Szent Szövetség” ellen:

1820 Spanyolország, Itália
1821 görög szabadságharc Törökország = 1829 Görögo. független
1825 Oo. dekabrasta felkelés

4. 1830-ban forradalom Franciaországban:

XVIII. Lajos – meghagyta a parlamentet (törvény előtti egyenlőség)

X. Károly – a régi rendszer visszaállítását akarta

1830 júl. – forradalom (X. Károly elmenekült)

Alkotmányos királyság

- Lajos Fülöp a király (bázisát a bankárok, nagyvállalkozók adják)

Fro. kilépett a „Szent szövetségből”

Forradalmi hullám: - Belgium
 - Mo.
 - No.

1830- nov. lengyel – orosz háború

- Oo. győz DE! lekötötte Oo-ot

- Magyarországon a reformmozgalmakat bátorította

Európa határain túl**1. Az újkori gyarmatosítás:**

Földrajzi felfedezések	spanyolok, portugálok csak átmenetileg élvezik	világpiac kialakulása
------------------------	---	--------------------------

Hollandia, Fro., Ang.,
 A meghódított területeket bekapcsolták a világgazdaságba

Saját gazdaságuk fejlődése
 felgyorsult

gyarmati népek önálló
 fejlődése Ø

fejlettek

fejletlenek
 - nyersanyag
 - rabszolga
 - piac

2. Latin-Amerika:

- spanyol, ill. portugál nyelvűek

Társadalom: I. spanyolországi tisztviselők, katonák (hatalom)
 II. kreolok (ültetvények, helyi kereskedelem)
 III. indiánok, meszticek
 IV. rabszolgák

A XIX.sz. elején kivívták függetlenségüket katonatiszti réteg

puccsok, katonai diktatúrák

3. Egyiptom:

1801 francia csapatok távozása Mohamed Ali
 Célja: arab birodalom
 modernizáció (hadsereg, közigazgatás)
 iparosítás

Anglia (ágyúaszád-diplomácia)
 Fro. (Algéria)

Egyiptom visszaesett

4. India:

1830-as évek – brit Kelet-indiai Társaság =
 Angolok kirabolják:
 - a sóra, ópiumra monopóliumot
 - óriási földadót = a parasztok tönkrementek
 - a földbirtokosokat nyersanyag termelésére ösztönözték (gyapot)
 - piac = kézművesek tönkrementek

5. Kína, Japán:

- bezárkózás = kikötőiket Ø Anglia törvénytelen ópium
 kereskedelmet folytatott
 - a régi rend őrződött meg

Kína elkobozta

ópiumháborúk

egyenlőtlen szerződések

Az ipari forradalom

1. Ipari forradalom:

I. Kibontakozása

1780 körül: Angliában az iparban minőségi változások =

kézműipar \Rightarrow gyáripar
 (tömegtermelés)
 manufaktúra \Rightarrow gépesítés \Rightarrow gyár
 új energiaforrás = gőz (bárhol és folyamatosan felhasználható) + a közlekedést is forradalmasítja \Rightarrow a piac növekszik \Rightarrow a gépgyártás kifizetődő lesz = gépesített nagyipari tömegtermelés

Ipari forradalom:

a termelés technikájának forradalmi jellegű átalakulása, melynek következményei az emberiség életét gyökeresen megváltoztatták

Kezdet: 1780 körül Vége: az nincs (folyamatosan megújuló szakaszai vannak)

2. Előfeltételei:

I. a mezőgazdaság tőkés átalakulása \Rightarrow ésszerű felhasználás
 - vetésforgó
 - takarmánynövények \Rightarrow
 nő az állatállomány \Rightarrow rendszeres trágyázás \Rightarrow a
 mezőgazdaság képes eltartani a növekvő városi lakosságot

II. jól működő hitelszervezet
 - 1694. Angol Bank
 + a gyarmatok kifosztása

III. Anglia = sziget
 - olcsó szállítás
 - határvédelem költségeinek a megtakarítása

3. Kibontakozása:

A gépesítés csak akkor gazdaságos,
 ha folyamatos igény van a termékre

\Rightarrow tömegfogyasztási cikkek
 (XVII.sz. ruházat!)

textilipar
 (fonás majd a szövés gépesítése)

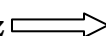
alapanyaga a gyapot \Rightarrow ültetvényes gazdálkodás

Technikai háttér:

- 1769. James Watt tökéletesített gőzgépe
- Mac Adam skót mérnök („makadám út”)
de! csatornaépítés is
- 1807. Fulton (gőzhajó)
- 1825. Stephenson (gőzmozdony)
- Morse (vezetékes táviró)

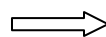
vasútépítési láz

a piac kibővül = olcsó
szállítás

+ a szén és vasszükséglet
magnövekszik

Gépesítés → a gépek iránti kereslet nő

gépgyártás gépesítése

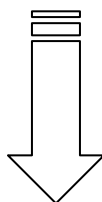
(sorozatgyártás)

- forgácsológépek

- szabványok bevezetése

De! ez nagy tőkét igényel

Viszont a könnyűiparban úgyszintén erős a verseny

A felhalmozott tőkék a nehéziparba vándorolnak = ez a
tőkés iparosítás klasszikus útja

4. Következményei:

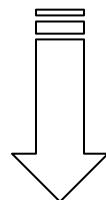
- a katonai teljesítőképesség növekedése = Anglia világhatalom

- a mezőgazdaság tőkés átalakulása → növekvő népesség → főként a
városi lakosság növekedése = olcsó munkaerő

így ez egyben
előfeltétel is

- a mezőgazdaság fejlődése (mezőgazdasági gépek)

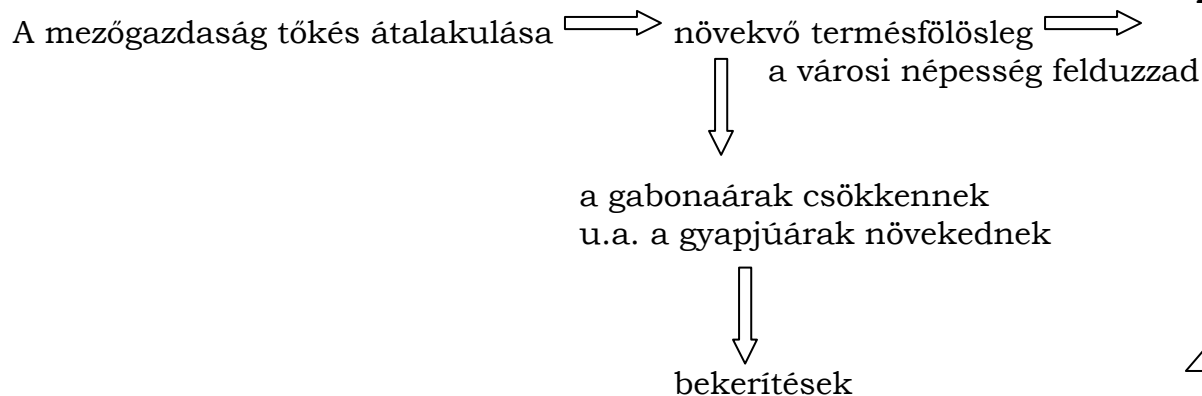
- higiénés viszonyok javulása

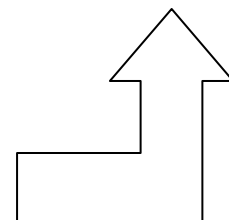
Demográfiai robbanás

II. Az ipari forradalom társadalmi és politikai következményei:

1. A munkásosztály kialakulása:

- + olcsó tömegcikk = a falusi kézműipar tönkremegy
- + mezőgazdasági gépek = egyre kevesebb munkás kell

A tőkés vállalkozások célja a lehető legnagyobb haszon:

- női- és gyermekmunka alkalmazása
- a munkabérek létminimum alatt tartása
- a munkások, vállalkozók szervezetbe tömörülésének tiltása

2. Megoldási kísérletek:

- jótékony programok
- utópista szocialisták (Saint-Simon, Owen, Fourier elképzelései)
- a parlamenti demokrácia megvalósítása = sajtó- és szólásszabadság, a szervezkedés szabadsága (önművelő, önszegélyező egyletek, szakszervezetek)

A munkásszervezetek célja = a szavazati jog megszerzése

1836. önálló alkotmányjavaslat (charter)

tömegmozgalom = chartizmus

(Észak Csillaga, 10 000 000 aláírás)

De! a parlament elutasította

Eredmény: - politikai tapasztalat

- gyári törvények (nők és 10 év alatti gyerekek föld alatti munkájának tilalma, a munkaidő korlátozása)

3. Forradalmi munkásmozgalom:

Fro.:

- Blanqui: -teljes politikai, vagyoni egyenlőség
- akár a diktatúrát is
- Louis Blanc: - a munkához való jogot
- munkanélküliek foglalkoztatását
- általános választójogot
- Proudhon: - a tőke = lopás

- kistulajdonosi társadalom
 - az erőszak és az állam elutasítása = az anarchisták előfutára

No.:

Karl Marx, Friedrich Engels:

- dialektikus materializmus
 - a történelem = osztályharcok története (a kapitalizmus pusztulása = az osztály nélküli társadalom megvalósulása)
 - cél az államhatalom meghódítása

1848 február Kommunista Kiáltvány
 gyakorol igazi hatást

majd a XIX. sz. végére

Magyarország újjáépülése a XVIII. sz-ban

1. Az ország benépesítése:

- belső vándorlás (magyar, szlovák)
- szervezett telepítés (német)
- bevándorlás (román, szerb, ruszin, szlovák)

Magyarország benépesült DE! a magyarság kisebbségbe szorult

2. Gazdaság:

Nyugat-Magyarország = háromnyomásos rendszer

Mezőgazdaság

Egykori Hódoltság = rideg állattartás, vad talajváltó rendszer, kétnyomásos rendszer

XVIII. sz . 2 fele:

- szilárd telekrendszer
Majorság kiterjesztése
- árutermelés
alföldi mezővárosok = állattenyésztés
- intenzív kultúrák elterjedése = kukorica, burgonya, dohány
- istállózó állattartás

Ipar:

(Kontinentális munkamegosztás + XVI-XVII. sz. pusztításai + Habsburg gazdaságpolitika rendkívül fejletlen ipar)

- a céhek éledtek újjá
- a pénztőke felhalmozódása a kereskedelemben ment végbe
- szabad munkaerő a zselléresedés miatt lenne
- néhány manufaktúra DE! rendkívül szűk piac (földesurak által alapított)
- az udvar osztrák és cseh polgárságot védő intézkedései

Jelentős pénztőke felhalmozása Ø

A XVIII. sz. végére elérte a kelet-közép-európai térség szintjét

Magyarország a Habsburg Birodalomban

1. A Habsburg Birodalom a XVIII. században:

1701-1714 a spanyol örökösödési háború

- a spanyol trónt megszerezni Ø
- DE! megkapták a mai Belgiumot, a nápolyi királyságot, Szardíniát, Milánót

+ megszerezték Szerbia északi részét is

DE! csak területileg nagy birodalom

(a gazdaság fejlettsége elmaradt nyugat-európaiktól)

2. Magyarország:

1703-1711 a Rákóczi-szabadságharc

- szatmári béke =
kompromisszumos béke
- amnesztiát
 - birtokaikat visszakapták
 - Mo. alkotmányos különállását
 - rendi sérelmek orvoslását

A nyílt, brutális erőszak Magyarországon nem alkalmazható, DE! nincs is rá szükség

A nemesség megelégedett a rendi látszatönállósággal

Az ország irányítását kormányzások intézték:

- kancellária
- kamara
- helytartótanács
- udvari haditanács

Magyar országgyűlés:
 - adók
 - újoncok megszavazása

Erdélyi Nagyfejedelemség
 - erdélyi országgyűlés

DE! az önállóság csak látszat
 Magyarország sorsáról a titkos konferencián, majd az államtanácsban
 döntöttek

3. Pragmatica Sanctio:

III. Károlynak fiú örököse Ø törvényt hozott a Habsburg-ház
 nőágának örökösödési jogáról

Perszonálunió?

1722/23-as o.gy. elfogadta DE! P.S

Föderáció?

DE! az európai hatalmakkal csak két háború útján sikerült elismertetni.

(1740-48

1756-63)

(elvesztették Dél-Itáliát, Észak-Szerbiát, Sziléziát)

A magyar nemesség támogatta

cserébe alaptörvénnyé emelték a
 nemesi föld adómentességét

4. A Habsburgok gazdaságpolitikája:

Merkantilizmus (aktív külkereskedelmi mérleg)

1754 vámrendelet = kettős vámhatár

Magyarországnak a „spájz és piac” szerepet szánta

- cseh és az osztrák ipar támogatása

- a magyar élelmiszer birodalmon belül tartása

A jobbágység helyzete

1. A jobbágység terhei:

Állami adók:

- hadiadó (15-30 Ft)
- háziadó (nemesi megye költségei)
- forspont
- porció
- katonáskodás

Földesúri terhek:

- (nagy helyi eltérések)
- kilenced
- robot
- ajándék

A felvilágosult abszolutizmus csak kelet-európai jelenség

Célja: felzárkózás Nyugat-Európához

De! itt a polgárság gyenge (lásd kontinentális munkamegosztás) \Rightarrow a reformok csak felülről, rendeletekkel megvalósíthatóak

2. II.József (1780-90)

- kalapos király
- csak abszolutisztikus eszközöket ismert
- eszményképe az egységállam

Rendeletei:

- **türelmi rendelet:**

- a protestánsok vallásgyakorlatát és hivatalviselését is engedélyezte (iskolák, templomok)

egyéb az egyházzal kapcsolatos intézkedései:

- a pápai bullák kihirdetését saját engedélyéhez kötötte
 - a hasznos munkát nem végző szerzetes- és apácarendeket feloszlatta
 - a cenzúrát kivette az egyház kezéből
-

fordított Canossa-járás

- **jobbágyrendelet:**

- az örökös jobbágyi állapotot megszüntette
 - a jobbágy elnevezés használatát is megtiltotta
- (Előzmény: 1784.Horia és Kloska vezette erdélyi parasztfelkelés)

- **nyelvrendelet:**

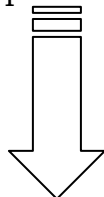
- a hivatalos nyelvé a németet tette

- **megyei szinten a bíráskodást és a közigazgatást szétválasztotta**

Fogadtatása:

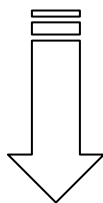
Jozefinisták \leftrightarrow papság, nemesség

- értelmiség
- protestánsok
- polgárság
- parasztság

Igazából egyiket sem elégitett bázisát elvesztette

+ külpolitikai nehézségek is:

- 1788. Oroszországgal szövetségben Törökország elleni háború
- a francia forradalom XVI. Lajos támogatásától is megfosztotta
- Belgiumban felkelés
- a porosz hadsereg a határon

Halálos ágyán a rendeleteit visszavonta (a jobbágy és a türelmi kivételével)

3. Nemzeti ébredés:

- II. József Ø
- a végrehajtó hatalom a megyék kezébe
 - a rendeleteket Ø
 - magyar nyelv tanítása, magyar színtársulatok

II. Lipót (1790-92)

Rugalmasabb politikus

- a külpolitikai gondokat megoldotta
- a belpolitikában: a parasztság, polgárság és a nemzetiségek lázítása

A nemesség meghátrált:

II. Lipót megkoronázás – rendi alkotmány megerősítése

DE! a felvilágosodás elvei elterjedtek

Magyarország a francia forradalom idején

1. A francia forradalom hatása:

Abszolutizmus

- vármegyei nemesség műveltebb része
- jozefinista értelmiség (már nem is jozefinisták)
 - nemzeti függetlenséget
 - polgári átalakulást

olvasókörök, szabadkőműves páholyok
(francia forradalom eszméit)

DE! konkrét szervezetet Ø

Reformátorok Társasága = megyei nemesség

- abszolútizmus ellen, DE! a nemesi jogok megmaradnak
- a mozgalom tömegerejét adták volna

1794 Martinovics Ignác
(4 igazgató: LJ, HJ, SZF, SJ)

Szabadság és Egyenlőség Társasága =

jakobinus értelmiség

- a második lépcsőben vették volna át a hatalmat
- polgári átalakulást

Martinovics hazugságai:

- a francia konventtel való kapcsolat
- nemzetközi felkelés ígérete (Kosciuszko)

gyors terjedés (300 fő)

DE! Martinovics véletlen letartóztatása

felfedte a szervezkedést

Több mint 50 főt letartóztattak

7-et kivégeztek

2. A napóleoni háborúk:

Habsburg Birodalom

Napóleon

A magyar nemesség

(a forradalom radikalizálódása miatt)

- engedmények kicsikarása

+ anyagilag is jól jártak

DE! a háború költségei

(hadsereg = emelkedő élelmiszerárak)

1811-12 devalváció (a pénz értékének 1/5-re való leszállítása)

- a nemesség felhalmozott pénze Ø

1816 újabb devalváció (60%-os)

+ az országgyűlés feloszlatása

abszolutisztikus kormányzás

A rendek és az udvar viszonya megromlott

A reformkori gazdaság és társadalom

1. Napóleoni háborúk:

jobbágy

honorácior

A reformeszmék kialakulása

1. Az 1825-27-es országgyűlés:

- Európai események
- nemesi ellenállás

1825-27-es o.gy.

DE! csak mérsékelt eredmény

- MTA felállítása

(a nemesség a rendi alkotmányt védi)

2. Széchenyi István:

1830 Hitel: - a mg. tőkés átalakítása

tőke

- ősiség törvényét Ø
- nemesek földvásárlásának jogát
- nemesek adózása
- robot Ø
- feudális kötelezettségek Ø

DE! kártalanítással =
lassú jobbágyfelszabadítás

Cél: az egész nép jó létre emelése

DE! a vezető szerep az arisztokráciáé

a nemesség önként tegye meg

1831 Világ

1831 Stádium

Széchenyi gyakorlati alkotásai:

- a Vaskapu hajózhatóvá tétele
- Tisza-szabályozás
- dunai gőzhajózás
- hajógyár, téli kikötő
- selyemhernyó-tenyésztés
- az első gőzzel hajtott hengermalom
- lóversenyek, kaszinók

Haladás és reakció

1. Haza és haladás:

Nemzetközi események:

1830 Fro. Svájc, Belgium, Lengyelo. - forradalom
 1831 kolerajárvány felvidéki felkelések

Változtatásra van szükség (legfontosabb a parasztkérdés megoldása)

Reformgondolatok: - jogkiterjesztés
 Nemesség közössége nemzet közössége = érdekegyesítés

Bécsi udvar
 - nemzeti önrendelkezés

Haza és haladás

2. A reformkori országgyűlések:

1832-36-os o.gy.

- reformpárt Ø
- kiemelkedő személyiségek (W.M., K.F., D.F.)

- önkéntes örökváltság DE! I. Ferenc visszautasította
 A követutasítások megváltoztatása az alsó tábla is megbuktatta

- parasztság helyzetének enyhítése
- a nemesi adómentességen rést ütöttek

A reformeszmék elterjedtek!

országgyűlési ifjúság
 Kossuth Lajos: Országgyűlési Tudósítások

3. Megtorlás:

1835 I. Ferenc Ø V. Ferdinánd
 (Metternich) = a birodalom létét látta fenyegetve

Megfélemlítés

- Letartóztatások:
- Lovassy Lászlót
 - Kossuth Lajost
 - Wesselényi Miklóst

Érdekegyesítés és iparfejlesztés

1. Bécs kudarca:

Megtorlás - újra egységes alsótábla
 - az elítéltek a nemzet mártírjai az udvar
 taktikát változtat

Desseffy Aurél:
 „fontolva haladók”
 Cél: az ellenzék megosztása
 (Pálffy kancellár menesztése)

1839-40-es o.gy.:

- önkéntes örökváltság
- ipari üzemek alapításának engedélyezése
- amnesztia

2. Kossuth Lajos:

- köznemesi család
- 1841 Landerer Pesti Hírlap
 (modern újságírás, politikai vezércikk)

Programja:

- független nemzeti állam (gazdasági és politikai különállás)
- érdekegyesítés
- kötelező örökváltság Polgári tulajdonviszonyok
- nemesi adózás politikai egyenlőség
- közteherviselés
- népképviselő
- önálló nemzeti ipar vezető szerep a középnemességé
 (magyar védővámok)

3. 1843-44-es o.gy.:

- a magyar lett az államnyelv
- alsótábla önálló magyar védővámrendszert a király
 a következő o.gy.-re

Védegylet

4. Kossuth és Széchenyi vitája:

- viszonylagos politikai gazdasági függetlenség
- felülről jövő reformok

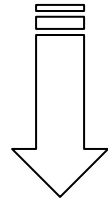
-

Az 1848-49-es forradalom és szabadságharc

1. A párizsi forradalom következményei:

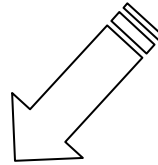
1848.febr. Fro. → Márc.3. Kossuth: fölirati javaslata → márc.13. Bécs
 → márc.15.

- jobbágyszabadítás
- közteherviselés
- független kormány
- alkotmány a birodalom tagállamainak

Áprilisi törvények:

- kötelező örökváltság
- úrbéri terhek, tized eltörlése
- független kormány
- országgyűlés
- népképviselő
- közteherviselés
- cenzúra eltörlése

Megvalósult a polgári átalakulás vérontás nélkül

De!

Ausztria szándéka:

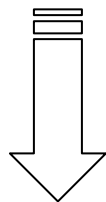
- időhúzás (az olasz szabadságharc és a bécsi forr.)
- kijátszás (a nemzetiségeket)

Hiányosságai:

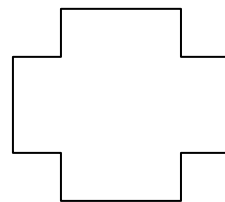
- az Ausztriához fűződő viszonyt nem rendezte
- a paraszti terhek felszámolásának hibái
- nemzetiségi törvény hiánya

Batthyány-kormány:

„Magyarországon csak egy politikai nemzet van.”

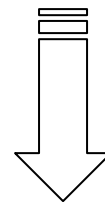

Nemzetiségi mozgalmak

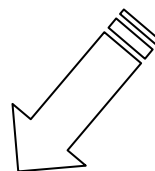
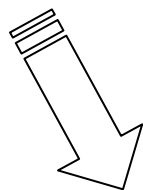

- a jobbágyságnak csak a 40%-a telkes és a 60%-a zsellér

- a földesúri szőlőkbe és a majorságba szerződött parasztok nem mentesültek

Paraszti követelések

Horvátok és szerbek felkelései
(Jellasics)

De!

A király viselkedése nem egyértelmű

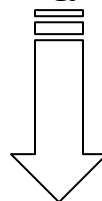
A honvédelem gondja:

a magyar katonákat nem engedték haza

1848.május. Nemzetőrség felállítása = első 10 honvéd zászlóalj

júl.11. Kossuth \longrightarrow 200 000 újonc

1848.aug. királyi leirat: a magyar hadügy- és pénzügy beolvasztását követeli
+ Jellasics királyi megerősítést kap

Készülés a harcra (+ a kormány bomlása)

- újoncozás
- szabadcsapatok szervezése
- Kossuth-bankók
- a szőlődézsmá eltörlése

szept.4. teljhatalmú kormánybiztosok kiküldése

szept. OHB (Kossuth Lajos) = októbertől kormányként

2. Összpontosított támadás Magyarország ellen:

1848.szept.11. Jellasics átlépi a Drávát

csaknem az egész Dunántúlt
elfoglalja

(De! a hátában népfelkelés)
(a teljhatalmú biztost, Lamberg
Ferencet megölik)

1848.szept.29. Pákozdi (Móga
fegyverszünet \longrightarrow

Jellasics)

Jellasics Győrön át kimenekül

3. Ellentámadás:

okt.4. V.Ferdinánd feloszlatta az országgyűlést

Jellasicsot Magyarország katonai biztosává

Latour hadügyminiszter \longrightarrow támadás 9 oldalról

De! okt.6. bécsi forradalom = Mo. időt nyer

Okt.30. a magyar sereg átlépte a Lajtat

de! Schwechat = vereség

4. A szabadságharc megszervezése:

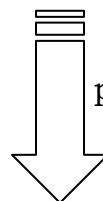
Hadsereg (ember, fegyver, lőszer, ruha)
 - önkéntesek
 kölcsönöket
 - újoncozás

Hadiipar
 - a magánüzemeknek
 (a szabotálókat államosították)

5. Támadás:

1848.dec.2. V.Ferdinándot lemondatták

Ferenc József

parancs a támadásra

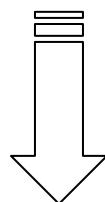
Windischgrätz
44 000

Görgei Artúr
25 000

Görgei nem vállalt csatát
 Perczel Mór Mórnál csatát veszített (dec.30.)

Galíciából Schlick tört be és elfoglalta Kassát
 Erdélyben Puchner elfoglalta Kolozsvárt
 Pest felé visszavonult

Veszélyben a forradalmi hatalom
 Kossuth: az OHB és az o.gy. költözzék Debrecenbe

6. Költözés Debrecenbe:

1848.szilvesztere = Bp. kiürítése

Batthyány Lajos és Deák Ferenc békeküldöttséggel Windischgrätzhez
 - feltétlen megadást
 - Batthyányt börtönbe

1849.jan.5. váci kiáltvány

Görgei A.: - a 48-as törvények védelme
 - a köztársasági törekvések elutasítása

- az OHB-től való elhatárolódás

a bányavárosokba
 vonult vissza
 de!

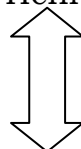
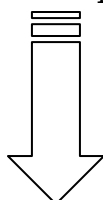
Hodrusbánya, Széllakna =
 vereség

7. Sikerek:

február 5. Guyon Richárd áttört a Branyiszkó-hágón
 Klapka Tokajnál megállította Schlicket
 Perczel Szolnokról kiverte Windischgrätz elővédjét

Bem visszafoglalta Kolozsvárt márciusra egész Erdélyt
(korszerű harcászat + forradalmi hadviselés)

Kossuth a köznemesség támogatásáért mellőzi a köztársasági propagandát
1849. elején az OHB-hez lojális Dembinszki Henrik lett a fővezér
De! febr.26-27. kápolnai vereség

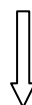

Görgei + az elégedetlen tisztek

Kossuth Görgeit nevezi ki fővezérré
1849.márc.4. Olmütz – oktrojált alkotmány = Mo.
függetlensége megszűnt

8. Tavaszi hadjárat:

Cél: bekerítés (gyöngyös – pesti út----- Damjanich, Aulich, Klapka
De! Tápióbicske----- Isaszeg, Gödöllő

Windischgrätzet

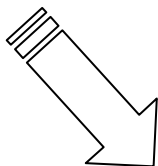
elcsapták,

(helyette Welden)

(Buda – Pest----- Komárom felmentésére----- Vác, Nagysalló.----

--De! az átkelés elhúzódott ----- Welden kiüríti Budapestet)

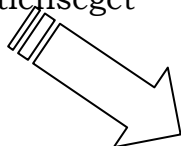
+ népfelkelés

1849. májusára egész Mo. felszabadult

9. A Habsburg-ház trónfosztása:

1849.ápr.14. debreceni Nagytemplom = kimondják a Habsburg-ház trónfosztását, Mo. függetlenségét

Mo. = király nélküli királyság

10. A szabadságharc veresége:

Belpol.: - Debrecenben új kormány (Szemere B., B.K., CS.L., V.S., H.M.)
 - a Függetlenségi Nyilatkozat megosztotta a közvéleményt
 - Kossuth elszigetelődött (a diktatúrától elzárkózott)

Orosz beavatkozás:

1849.máj.9. I.Miklós kiáltványa: Oo. Ausztria segítségére siet = a szabadságharc sorsa eldőlt

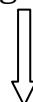
új főparancsnok = Haynau

A kormány általános népfelkelést hirdetett

De! a gerillaakciókat az oroszok durván megtorolták

A román és a szerb nemzetiség egy része segített \Rightarrow az o.gy.
 megszavazta a nemzetiségi törvényt (de! már késő)

A kormány az összpontosítást a Tisza-Maros szögében rendeli el

Görgei nem engedelmeskedik
 + Dembinski súlyos hibái \Rightarrow leváltják,
 helyette:

Bem
 1849.aug.9. Temesvár

Görgei az egyetlen harcképes sereg

1849.aug.11. Kossuth és a Szemere-kormány lemondott = katonai diktatúra

aug.13. Világos okt.2. Komárom

11. A bosszú:

okt.6. Arad, Pest

+ kivégzések, letartóztatások 1850-ig

Nemzeti hatalmi elrendeződés**1. Fro.:**

1848 forradalom Fro. köztársaság lett

DE! konzervatív nemzetgyűlés = a tulajdonosok érdekeit

védelmező állam

(ált. választójog, DE! politikai tapasztalatlanság)

= Európa forradalmait nem segíti Fro.

Köztársasági elnök: Bonaparte Napóleon Lajos

- széles tömegtámogatást élvez

1851-ben államcsínyt hajtott végre

1852 császárrá koronáztatta magát = III. Napóleon

Bonapartista állam = diktatúra

- népszavazások tömegek befolyásolása, manipulálása
- nemzetgyűlés a képviselőket felülről jelölték ki
- előzetes cenzúra
- császár bírálata Ø

A nagypolgárság érdekeit szolgálta.

2. Oroszo.:

1849 = „Európa csendőre” (Európa legerősebb hatalma)

Cél: Konstantinápoly és a tengerszorosok megszerzése

1853 I. Miklós háborút provokált (Ausztria hálájára, Fro. belső megosztottságára számított)

Krími háború:

Oo. Tö.

Ang. (nem tűrhette)

Fro. (napóleoni hagyomány)

Ausztria semleges maradt
(olasz birtokai lekötötték)

Cavour piemonti miniszterelnök olasz csapatokat küldött

Elmaradott Oo.

(- utánpótlást

- 600 000

Fejlett Nyugat

- vasutat építettek

- 150 000 halott)

1856 párizsi béke = Oo. elvesztette európai vezető szerepét

Tanulság: modernizációra van szükség

- 1861 II. Sándor jobbágyfelszabadító rendelete

- közigazgatás, közoktatás, egészségügy modernizációja

3. Lengyelo.:

A jobbágyfelszabadítás a Lengyel Királyságra nem terjedt ki

1863 fegyveres felkelés
Fro., Poroszo. nem segít Oo. kegyetlenül leveri = lengyel egység Ø

Az olasz nemzeti állam megalapítása

(Előzmények: krími háború, 1863-as lengyel felkelés)

1. Itália:

A Római Birodalom bukása óta a szétagoltság jellemzi.

XIX.sz.É	- Lombard-Velencei Királyság	} osztrák befolyás alatt
	- közép-itáliai kis fejedelemségek	
	- Pápai Állam	
D	- Nápoly-Szicíliai Királyság	

+ gazdasági különbségek: É = fejlett
D = fejletlen

2. Egyesítés:

Giuseppe Mazzini
Garibaldi
(népfelség elve, elűzni a dinasztákat)

Cavour
(külső szövetségessel,
Piemont vezetésével)

Köztársasági

Dinasztikus

III.Napólen segítségét + a magyar légiót
(ára : - 1855-ben 15 000 katonát küldött a Krímbe
- Nizza és Savoya átengedése)

I.

Piemont Ausztriát provokálja

1859.Ausztria hadat üzen

Magenta } francia – piemonti győzelem

Solferino
(Henri Dunant)

De! III. Napóleon váratlanul fegyverszünetet kötött Villafrancában =

(- a francia csapatok kimerülőben
- Poroszo. Háborúra készül)

Piemont megkapta
Lombardiát
De! az olasz egység
nem valósult meg

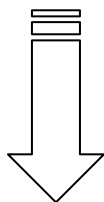
II.

Villafranca = olaszok felháborodása felkelések = a közép-itáliai kis államok elűzték Habsburg-barát uralkodóikat

1860. népszavazással Piemonthoz csatlakoztak

III:

1860.máj.11. Garibaldi vörösinges önkénteseivel partra szállt a szicíliai Marsalában = megdöntötték a Szicíliai és Nápolyi Királyságot (majd a hatalmat Viktor Emánuel kezébe adta)

1861.márc.18. kikiáltották az olasz királyságot
(egyesítette Itáliát, Róma és Velence kivételével)

IV.

Rómában francia helyőrség

1862. Garibaldi: „Róma vagy halál!”

De!

1866. Ausztria ↔

Poroszo.
- szövetségeseiként = megkapták Velencét

1870. Fro. ↔ Poroszo.

- a francia csapatokat hazarendelték Rómából
1870.szept.20. az olaszok bevonultak Rómába = létrejött az egységes olasz nemzeti állam

A német egység kialakulása:

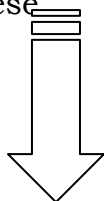
1. „Kisnémet” vagy „nagynémet” egység:

„Nagynémet” egység = Ausztria vezetésével, államok laza föderációjaként (hogyan nem német államait is megtarthassa)

„Kisnémet” egység = Poroszország vezetésével, Ausztria kizárásával, nemzetállamként

2. Poroszország modernizálása:

- XIX.sz.:
- a gazdaság gyors fejlődése, ipari forradalom
 - a mezőgazdaság modernizálását a nagybirtok végezte
 - a kisparaszti gazdaságok tönkrementek \implies munkaerőként a nagyiparba
 - a vasúthálózat fejlesztése

A 60-as évekre Németország gazdasági egysége megvalósult

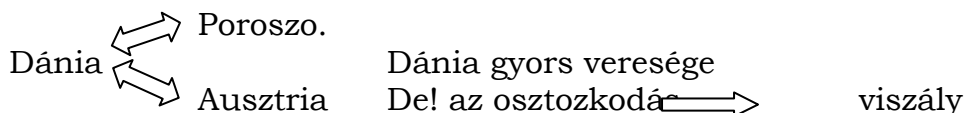
1862. Otto von Bismarck m.e. megkezdte a hadsereg fejlesztését
(ált. védkötelezettség, legmodernebb technika)

3. A német egység:

I.

A schleswig-holsteini háború:

1863. Dániához csatolták

II.

porosz \longleftrightarrow osztrák háború

Bismarck diplomáciája:

- Oo. hálás lesz (1863-as felkelés)
- Franciaországnak területeket ígért
- kihasználta az olasz egységtörekvéseket, a magyar emigrációt

de!
a német államok többsége \longleftrightarrow Poroszo.

+ az olasz szövetségesek veresége

De! 1866. Königrätz
Bismarck enyhe békefeltételeket

(Olaszo. megkapta Velencét, Ausztria hozzájárult, hogy részvétele nélkül)

= Északnémet Szövetség

III.

porosz – francia háború:
(a délnémet államok miatt)

1870.Fro. gyors veresége

III.Napóleon is fogságba esett \implies Párizsban kikiáltották a köztársaságot

No. Tovább folytatta

cél: - Elzász-Lotaringia
- hadisarc

1871.jan.18. a Német Császárság kikiáltása

Az Egyesült Államok második forradalma

(Előzmény: függetlenségi háború)

1. USA „növekedése”

a, népesség növekedés: „Korlátlan lehetőségek hazája” – szabad területek, gyorsan fejlődő ipar, személyes szabadság, aranyláz milliókat vonz

b, ipari forradalom, vasútépítés

c, területi növekedés: „vadnyugat” meghódítása, vásárlás, háborúk
→Csendes-óceánig

2. Észak és Dél eltérő fejlődése

Gazdasági, társadalmi különbségek:

ÉSZAK	DÉL
• Ipari forradalom	rabszolgatartó ültetvények
• Mg fejlődése	néger rabszolgák
• Virágzó farmergazdaságok	(dohány, cukornád, gyapot) európai piacra termelés
• hazai piac védelme	szabadkereskedelem
• nemzeti piac, egység	államok nagyobb függetlensége

3. Ideológiai ellentmondás

Szabadság, egyenlőség eszméi ↔ rabszolgatartás → ellentéteket szül

Megoldási kísérlet: 1820. Missouri egyezmény: é.sz. 36° , 30' –nél határ.

Ettől északra megtiltották, délre engedélyezték a rabszolgatartást.

4. Az ellentétek kiéleződése

1. 1850-es évektől felerősödik a rabszolgaellenes mozgalom.
2. Új állam felvételekor vita arról, engedélyezzék-e benne a rabszolga tartást. (fegyveres összecsapások)
3. 2 párt: demokrata párt ↔ köztársasági párt

déli hívek	északi hívek
rabsz. mellett	rabsz. eltörlése (John Braun)

4. Polgárháború 1861-65.

a, kitörése

1860. Köztársaságpárti Lincoln lesz az elnök

11 déli állam kilép az Unióból (konföderációjuk)

Lincoln lázadónak nyilvánította őket

1861. kitört a polgárháború

b, menete

Kezdeti déli fölény (régóta készültek rá).

Fordulatot 2 törvény hoz.

1. rabszolgaság eltörlése
2. szinte ingyen lehetett földeket kapni (10 \$ -ért 115 hold föld)

- farmerek, munkások tömegével állnak hadba,
- délről átszökött rabszolgák állnak b az északi seregbe
- tehetséges vezérek : Grant, Sherman tábornok

c, Észak győzelme: Gettysburgnél Grant győzelme 1865.

5. USA második forradalma

1. rabszolga felszabadítás
2. általánossá válik a magánfarm
3. délre is kiterjed az ipari forradalom

Magyarország helyzete az 1848-49-es szabadságharcot követően, és a kiegyezés

1. Kísérlet Mo. beolvasztására:

I. Föderalisztikus átszervezés (a tartományoknak rendi jellegű önkormányzatot)

Windischgrätz

Támogatói: - arisztokrácia

- magyar konzervatívok

Lehetséges alternatívák

nyelvű II. Centralizáció (azonos módon kormányzott, német

egységes birodalom)

Schwarzenberg

Támogatói: - katonatiszti, államhivatalnoki

réteg

- osztrák-német nagypolgárság

2. Új-abszolútizmus:

- a polgári szabadságjogokat semmibe vette, de a tőkés átalakulást elősegítette

1849-50. Haynau rémuralma

1850-60. „Bach-rendszer” (Alexander Bach)

- a birodalom országainak autonómiáját megszüntette

- Mo-ot 5 kerületre osztotta és leválasztotta: Erdélyt, Ho-ot, és a

Szerb Vajdaságot)

- a megyei önkormányzatot megszüntette

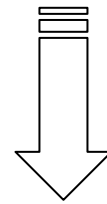
- a belső vámhatárt eltörölte

- osztrák adórendszer

- osztrák polgári és büntető törvénykönyv

- a közoktatást egységesen szervezték meg

- Mo-on a középiskolák számát csökkentették

Nyílt germanizálás !

Támogatói: - álló katonaság

- ülő hivatalnokok

- térdelő papság

- csüsző-mászó titkosrendőrség

(A jobbágyfelszabadítás megmaradt, de a kártalanítást pótdó formájában a lakosságra terheltek.)

3. Az ellenállás:

I. Aktív ellenállás: - 1853. Libényi János
 - fegyveres felkelések szervezése de! kivégzések
 (Gasparich Kilit, Noszlopy Gáspár)

Sem az európai, sem a hazai viszonyok nem voltak kedvezőek!

II. Passzív ellenállás: - nem vállaltak hivatalt, közszereplést
 - nem fizettek adót
 - a rendeleteket kijátszották

A passzív ellenállás jelképe: Deák Ferenc

III. Emigráció:

Kossuth Lajos bejárta Európát és az USA-t
 Népszerűsítette a „beavatkozás a be nem avatkozásért” elvet

4. Újabb felkelés ?

1859. Ausztria ↔ Piemont, Fro.
 - az emigráció reménykedik
 - Magyar Nemzeti Igazgatóság (K.L., T.L., K.GY.)
 - Románia és Szerbia is támogatta
 - Anglia semlegességet ígért

De! Kossuth: csak akkor, ha a franciák Mo. földjére lépnek
 Solferino Villafranca

5. Ausztria kísérlete:

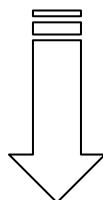
Háborús vereség = Bachot menesztették
 1860.oct.20. októberi diploma (abszolutisztikus,
 föderalisztikus,

alkotmányos elemek)

de! mégis tüntetések: - 1860.márc.15. az egyetemi ifjúság, Forinyák Géza temetése

- Széchenyi temetése

+ a katonai, rendőri gépezet fenntartása óriási összegeket igényel
 az adók pedig behajthatatlanok

Újabb alkotmánytervezet = februári pátens (közös parlament)

De! az 1861-es o.gy. visszautasította

Felirati Párt
 - Deák Ferenc
 - felirat
 - 1848

Határozati Párt
 - Teleki László
 - határozat
 - 1849

Politikai küzdelem \implies Teleki öngyilkos lett \implies a döntő
 szavazáson a Felirati Párt győzött
 De! Bécs feloszlatta az o.gy-t

6. Provizórium (1861-65)

Bécs
 - majd csak elfogadják a februári pátenst
 - új háborúra készült leverése
 - pénzügyi csőd fenyegette

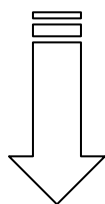
Mo.
 - újra passzivitás
 - a lengyel felkelés

Deák kívárta még Bécs kezdeményez
 1865. Húsvéti cikk: - a 48-ból engedett
 - alkotmányos rendezést
 - az állami önállóság egy részének feladása
 Bécs is megegyezne (Schmerlinget menesztették)

1865. Ferenc József összehívta az o.gy-t
 1866. Porosz – osztrák háború (Königgrätz) De! Deák nem változtat

7. Kiegyezés:

1867. gr. Andrássy Gyula a miniszterelnök
 az o.gy. becikkelyezte a kiegyezési törvényt
 Ferenc Józsefet megkoronázták

Kétközpontú alkotmányos monarchia

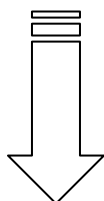
Közös ügyek:
 - külügy
 - hadügy
 kinevezése
 - pénzügy

A király joga:
 - a hadsereg vezénylete
 - a miniszterek

Közös a vám- és pénzügyrendszer
 10 évente gazdasági kiegyezés
 Mo. átvállalta az osztrák államadósság egy részét

8. Mérleg:

	Pozitív	Negatív
történt	- lehetőséget adott:	- a nemzetiségek kizárásával
király	a közlekedés, a hitelélet az iparfejlesztés állami támogatására a közoktatás és a köz- művelés fejlesztésére	- a béke vagy háború kérdésében a dönthetett

Reális kompromisszum
De! nem továbbfejleszthető
Hosszútávon egy idejétmúlt
berendezkedést konzervál

Anglia – gyarmati birodalom**a, Gazdasági hatalom**

- ipara versenytárs nélküli
- a szabadkereskedelem szorgalmazása

↓

a folyamatosan bővülő világpiac „kisajátítása”: a világpiac brit áruk piaca
ipari termelésének folyamatos bővülése

b, Gyarmatbirodalma

erős gazdaság (anyagi erő)
világ legnagyobb hadiflottája

↓

gyarmatosítás

A kereskedőtársaságok a **kereskedelmi monopóliumok** megszerzésére és bebiztosítására törekedtek. (a klasszikus gyarmatosítástól eltérően már nem a földfoglalás a cél)

India: „a birodalom ékköve”

1830-as években gyarmatosította:

Viktória India császárnője, teljes politikai alárendeltség

Magas földadók → parasztok tönkremennek

Olcsó angol árúk versenyétől a hazai kézműipar is tönkremegy.

felkelések, leverik ezeket

Egyéb angol gyarmatok:

◇ **Ausztrália**

◇ **Kanada**, amely 1867-től brit domínium: belpolitika szabad, de! az alkotmányt jóvá kell hagynia az angol királynak, aki emellett a külpolitikát irányítja és a hadsereg főparancsnoka is.

c, belpolitika:

Ø általános választójog, leszállított cenzus
kétpártrendszer (konzervatív, liberális párt)

szólás-, sajtó- és gyülekezési szabadság

A problémák reformokkal történő kezelése!

KÍNA ÉS JAPÁN

1. Kína: félgyarmat: helyi vezetők kezében a közigazgatás, de gazdaságilag teljesen kiszolgáltatott

Az *angolokkal* háborúba keveredik az angolok ópiumkereskedelme miatt, melyet tilt Kína. Elveszti, kénytelen kikötőit megnyitni az angol kereskedők előtt.

Egy felkelést kihasználva újabb háború zajlott, *franciák* is bekapcsolódtak (2. ópium háború). Kína vesztes, minden európai kereskedőt be kell engednie. Miután *USA* meghirdeti a „nyitott kapuk elvét”, minden ország számára korlátlan lehetőség adódik a kereskedelemre.

2. Japán: 1860-as évek: vége az elzárkózásnak, megnyitja kikötőit az *USA* és *Európa* kereskedői előtt. A gyarmatosítás ellensúlyozására a kormány reformokat vezet be.: európai minta alapján modernizálja az államot, felszámolja a feudalizmust, iparosítani kezd.

XIX. sz végére kapitalista nagyhatalom lesz, gyarmatosítani kezd (Korea)

Gazdasági és társadalmi változások a fejlett országokban, a második ipari forradalom

I. Az ipari forradalom térhódítása-a centrum kialakulása

XIX. sz. második fele –az ipari forradalom kiterjed **Európára** (Németo.,Belgium).

Ipartelepek, gyárak, gépek DE! modernebb technikával, technológiával!

Az új találmányok az újonnan fejlődésnek induló országokban (USA,

Németország, Japán) jellemzők → felgyorsuló fejlődés → Anglia, Fro.

„lekörözése”= a **nagyhatalmak közötti egyenlőtlen fejlődés** →

erőviszonyok átalakulása

Centrum: a világgazdaság fő résztvevői, az ipari forradalom által fejlődő (Ny)Európa, USA.

II. A második ipari forradalom

Az **új technikák** teljesen átalakítják a termelést = **második ipari forradalom**.

A tudományos kutatások eredményeként:

1. Új technológiai eljárások születtek (pl. acélgyártásban→tömeges acéltermelés)

2. Új iparágak jelentek meg:

a, villamos ipar (generátor, villanymotor, távvezetékek, vízierőművek) Mivel óriási a tökeigénye, monopolisztikus (kevés, de óriási) vállalkozások jellemzik.

Faraday (elektromágneses indukció)

Edison (szén-szálas izzólámpa)

b, vegyipar

- az anyag összetételének megismerése (molekuláris-atomos szerkezet) → új anyagok létrehozása: műanyag
- celluloid alapra fényképezett mozgókép
- ammónia →műtrágyák, robbanóanyagok
- petrolkémia (benzin)

3.A hírközlés forradalmi átalakulása:

Herz: elektromágneses hullámok felismerése = rádiótechnika alapja

- telefon (Bell)
- telefonközpont (Puskás Tivadar)
- távíró (Marconi)

4. A közlekedés forradalma

- ◆ belső égésű motorok (Csonka János)
- ◆ autók futószalag-rendszerű tömeggyártása (Ford)
- ◆ repülés:
 - ✓ léghajó (Zeppelin)
 - ✓ motoros repülőgép (Wright testvérek)

(De még a gőz játszik vezető szerepet!)

5. Alapkutatások a jövő számára

a, Fizika:

- ✓ elektronok felfedezése
- ✓ X- sugarak felfedezése (Röntgen)

b, Kémia:

- ✓ radioaktív anyagokkal folytatott kísérletek (Curie házaspár)
- ✓ megszülettek az első atommodellek.
- ✓ felismerték, hogy az atommag óriási energiát rejt.

6. A mezőgazdaság átalakulása

a, Új gépek: modern cséplőgépek, traktorok (hernyótalpas, robbanómotoros)

b, Mútrágyák

7. A biológia felismerései

- ☼ Darwin („A fajok eredete a természetes kiválasztódás útján,„) mindig a legéltrevalóbb fajok maradtak fenn
- ☼ Mendel-génelmélet: tulajdonságok öröklődése

8. A háború és technika fejlődése

A századvégi fegyverkezési hajsza során minden találmány hadiipari alkalmazásának lehetőségét kutatták.→ Új fegyverek: automata gépfegyverek, dinamit, tank, repülő, bűvárhajó, rádiózás fejlődése.

A gazdasági szerkezet új jelenségei. **Az imperializmus kora**

I. A nagyipar szerkezetének átalakulása - új típusú vállalatok

1, A II. ipari forradalom által létrehozott új iparágak óriási tőkeigényűek

részvénytársaságok létrejötte

Részvénytársaság: olyan vállalkozás, amely

- tőkét elidegeníthető *értékpapírok* kibocsátásával gyűjtik össze (és újakkal bármikor emelhetik),
- az értékpapírok tulajdonosai részvényeik arányában a vállalat *tulajdonosai*,
- résztulajdonuk arányában a közgyűlésen *szavazhatnak*,
- arányosan részesednek a tiszta *haszonból*.

Az így létrejött vállalatok = **monopóliumok**.

Ezek *kizárólagos joggal* bírtak bármely tevékenység végzésében (termelés, értékesítés).

Kisajátították a piacot = szabadversenyt korlátozzák, magasan tartják az árakat s ezzel egy szűk tőkés csoport érdekeit szolgálják.

2, Monopoltípusok:

a, TRÖSZT: egykor önálló vállalatok egyé forrnak abból a célból, hogy a piacot kisajátítsák maguknak (USA- nagy vagyonuk révén a politikai életet is irányították → trösztellenes törvények)

b, KARTELL: a vállalatoknak az a típusú egyesülési formája, amikor megtartják jogi, pénzügyi és szervezeti önállóságukat, szövetkezésük lényege pl. a piac felosztása, árak meghatározása stb. lehet. (Európa, Japán)

c, SZINDIKÁTUS: a vállalatok megtartják önállóságukat, de közös szervezetet hoznak létre pl. nyersanyagbeszerzésre, termékértékesítésre stb.(Japán)

d, KONSZERN: jogilag önálló, különböző gazdasági tevékenységet végző vállalatok pénzügyi összekapcsolódása. Ezeket általában bankok hozzák létre. (banktőke + ipari tőke = fináncsőke)

e, KORPORÁCIÓ: ez jellemző leginkább napjainkban, több ezer vállalat termelési láncot alkot (anya – leányvállalat), országhatárokon átnyúlva multinacionális vállalatoknak nevezzük ezeket.

II. Küzdelem a piacokért

A modernkori gyarmatosítás fő eleme a **TŐKE** lett. A centrum országai olyan helyeket kerestek, amelyekben kedvezőek a tőkebefektetési lehetőségek. Célpontok lettek:

1, a modernizálódni akaró országok pl. Oroszország. Ezekben a haszon garanciáját a meglévő infrastruktúra, és a fejlődő ipar adta, valamint az, hogy az állam garanciát vállalt a kamatokra.

2, természeti erőforrásokban gazdag tengerentűl, ahol a garanciát az jelentette, ha ezeket katonailag és politikailag is ellenőrzésük alá vonták.

A problémát az jelentette, hogy az értékes területek már mind „foglaltak” voltak, a világ felosztása a „hagyományos gyarmatosítók által már megtörtént. Új gyarmatokat csak mások rovására lehetett szerezni → Megindult a harc a **világ újrafelosztásáért**. → válságok → I. világháború.

A polgári állam

A polgári forradalmak nemcsak felszámolták a feudalizmust, hanem nemzetállamokat teremtettek.

A XIX. sz. folyamán **polgári nemzetállamok** születtek.

1. Kormányaik **nemzeti célok**at fogalmaztak meg (annak ellenére, hogy nem egynemzetiségűek), s keményen felléptek azok ellen, akik ezekkel nem értettek egyet (kisebbségek, pl. oroszországi lengyelek, angliai írek) = **nemzeti kisebbségekkel szembeni intolerancia**.

2. Ezekben az országokban jelentősen **megnőtt az állam szerepe**. Ezzel párhuzamosan fokozatosan csökkent az egyházé. A köztük folyó harc az ún. **kultúrharc**. Lényege, hogy az állam igyekszik csökkenteni az egyház szerepét az oktatásban, valamint a társadalomra gyakorolt befolyását. Ezzel igyekezett szétválasztani az államot és az egyházat. Ny- és Közép-Európában ez a XIX.sz végére sikerült is.

a, oktatás: az állam fontosnak ítélte meg a tanulás támogatását a gazdaság fejlődése érdekében. Képzett munkaerőre volt szüksége az államigazgatásban is. Tanterveket ad ki, melyben az államhoz való hűség, kötődés kialakítása is szerepet kap. Jól felszerelt iskolákat hoznak létre. Elemi szinten ingyenes az oktatás → csaknem megszűnik az analfabétizmus.

b, Állami kézbe kerül az **anyakönyvezés** (születési, házassági, halálozási) is.

c, Az állam térhódítása **új munkahelyeket** teremtett: hivatalnokok, tanárok stb. Kiemelkedően jövedelmezte ezeket, melyet adók növelésével, új adók létrehozásával tudott finanszírozni.

d, Az állam hogy a társadalmi feszültségeket csökkentse **törvényekben** lesabályozta a munkaadók és munkavállalók viszonyát (első gyári törvények: Anglia, 1840.). Ezekben a **munkavállalók érdekeit** védik (munkaidő lesab., gyermekmunka visszaszorítása, jobb munkakörülmények). Megjelenik a **kötelező betegség- és balesetbiztosítás, nyugdíj** (Bismarc azért vezette be, hogy a munkásságot megnyerje).

e, Az állam felismerte higiénia jelentőségét → **állami közegészségügy** megteremtése: állami közkórházak, higiéniai viszonyok javítása (vezetékes ivóvíz, szennyvízelvezetés, szemétyűjtés).

Az ipari forradalom társadalmi hatása

1. Demográfiai robbanás

A népességszám az ipari forradalom előtt csak lassan nőtt. Az ipari forradalom után **ugrásszerű népességnövekedés** következett be. Mégpedig túlnépesedés (népesség növekedése gazdasági növekedés nélkül).

Még viszonylag magas a születések száma (ez is csökken a születésszabályozással), viszont radikálisan *csökkent a halálozások száma*.
Okai:

- Reálberek emelkedése → minőségi és mennyiségi változás a *táplálkozásban*
- Orvostudomány fejlődése (pl. sterilizálás, védőoltások) → *járványok megfékezése*

Következménye:

- Városokba áramlás
- Tengerentúlra kivándorlás

2. Városiasodás (urbanizáció)

Az ipari forradalomig a társadalom zöme falun élt. Az iparosodás a városokba vonzotta a vidék lakosságát. → városok lakosság száma ugrásszerűen megnőtt, a falvaké csökkent.

A város munkát, kényelmesebb életet (villany, víz, csatorna) biztosított.

A munkások a külvárosok lakói, sajátos életformával (nagyvárosi életforma).

- Lakóhely: emeletes **bérlház**. Emelet emelkedésével csökkent a komfortfokozat (vezetékes víz, és gáz, WC, villany).
- Ny-E-ban a nyomornegyedek visszaszorultak.
- A századfordulóra megszűnt az éhezés.
- A tömegtermelés miatt olcsóbb lett a ruha → általánossá válik a **divat** követése.
- A technika fejlődése igényelte a **szakképzett munkaerőt** → ingyenes népoktatás → A nagyüzemi munkás tudott írni, olvasni. Felismerte, milyen erő rejlik abban, hogy nagy tömegben vannak egy helyen, és ha együtt szervezkednek. Eleven politikai érdeklődés jellemzi őket, munkáspártok alakulnak.
- A **sport**: A jobb életszínvonal nagy létszámú középréteget termelt ki. Követték

az arisztokrácia kedvtelését, a sportolást.

Megjelent a *modern sportélet*:

Új sportágak jelennek meg (tenisz)

A test edzése mellett egyre több a *sportverseny*. Újra olimpiákat tartanak (1896. Athén). A tömegek szórakoztatása a célja a lovasversenyeknek, ökölvívásnak.

A sport is *üzletté* vált.

3. A vidék fejlődése

Új áruk jelentek meg → feleslegessé vált bizonyos dolgok előállítására, a városból megszerezhetőek lettek.

A város élelmiszerigényének növekedése → a mg-i termelésben szakosodás.

Új szokások jelennek meg, pl. terjed az igény az írni – olvasni tudásra.

4. *Harc a női egyenjogúságért – a szüfrazsett-mozgalom*

A nők családon belüli alárendelt szerepe és a politikai életből való kizárása évszázadokon át jellemző. A polgárosodás („modern idők”) változásokat hoz. A születésszabályozás lehetővé teszi, hogy kevesebb gyereket vállaljanak, több lesz a szabadidejük, tanulhatnak, elmennek dolgozni (telefonközpont, textilipar), s eddig számukra elérhetetlen munkát is végezhetnek (tanár, orvos).

A XIX. sz. végén idült el Angliában a női egyenjogúságért folytatott harc. Fő célkitűzése a **nők szavazati jogának megszerzése**.

5. *Az újkori filozófia:*

A felvilágosodás alapgondolata (ráció) tovább él. A racionalizmus szerint az emberi értelem képes minden problémára megoldást találni. Ezt a gondolatot vitte tovább **COMTE** is. Filozófiája, a **pozitivizmus** is azt vallja, hogy a tudomány, a technikai fejlődés megoldást talál az egyén és a közösség minden bajára.

Mások épp az ellenkezőjét vallották, mint pl. **SCHOPENHAUER** (pesszimista). Szerintük ebben a modern világban elveszik az ember. Túl nagy az összevisszaság, áttekinthetetlenné, megismerhetetlenné vált a világ. Ebben az ember már nem irányít, hanem irányítják megmagyarázhatatlan, irracionális (**irracionálizmus**)

Optimistább nézetet vall **NIETZSCHE**. Mivel a korábbi erkölcsi rend megszűnt („Isten meghalt”), új kell. Új értéket az ember adhat magának, de nem minden ember! Csak a „felsőbbrendű” ember (Isten emberi megfelelője), az **Übermensch** (értelmével, erkölcsiségével, őstisztaságával a tömegeből kitörő, irányító ember).

A kor kiemelkedő tudósa Freud. Megteremti a pszichoanalízist.: az emberek viselkedése a múltjukban gyökerezik (amit kap, lát szüleitől, tanáraitól, a társadalomtól).

6. *Kultúra*

A modern technika révén lehetőség nyílt az **alkotások sokszorosítására**, valamint **új művészeti ágakat** hívott életre: fényképészet, film → **új iparágak** születtek (filmipar), a kultúra profitot termelő árucikké vált.

Megfigyelhető a **tömegkultúra** és a **magas művészetek** szétválása. A művészek lázadtak a tömegkultúra és a régi stílusok ellen: új dolgokat akartak létrehozni → különböző izmusok születtek (szürrealizmus, kubizmus, impresszionizmus).

Építészetet a **szecesszió** jellemzi: szakít a régi korok stílusaival. Hullámzó vonalvezetés, keleties és népies motívumok jellemzik.

A másik irányt a **vasbeton-szerkezetű** épületek jelentik (első felhőkarcolók).

Ideológiák és politikai törekvések

I. A katolikus egyház

Térvesztés jellemzi:
kiszorul az oktatásból

A városi lakosság távolodik az egyházaktól,
a baloldali mozgalmak vagy közömbösek, vagy vallásellenesek
a tudományos eredmények megkérdőjeleznek sok vallási tanítást

Hogy helyzetén javítson az egyház, **XIII. Leó** pápa *reformál*, reagál a kor kihívásaira: Támogatja az új tudományos eredmények és hitbéli kérdések összehangolását.

Foglalkozni kezdett a munkások problémáival → keresztény szakszervezetek létrehozása → **keresztényszocialista mozgalom**.

II. Liberalizmus és konzervativizmus

A liberális eszmét vallók kénytelenek szembenézni azzal a ténnyel, hogy az állam szerepe megnőtt (eszméi szerint épp ellenkezőleg, az egyéni és gazdasági szabadságon a hangsúly). → Alkalmazkodik a megváltozott helyzethez. A liberálisok új célja: **az állam közreműködésével létrehozni egy jóléti államot**.

A konzervatívok megerősödtek (konzervativizmus: a régi állapotokhoz, politikai eszmékhez való ragaszkodás), de meg is újultak. Céljuk a **szociálpolitikára** nagy hangsúlyt fektetni → kisemberek érdekeit képviselni.

III. Nacionalizmus

Erőszakosabbá vált:

a, a többnemzetiségű államokban **elnyomják** a kisebbségeket.

b, az idegen uralom alatt élők a nemzetük által lakott területek egyesítésére törekedtek egyre erőszakosabban (**irredentizmus**)

c, A nagyhatalmi nacionalizmus elvét vallók a **felsőbbrendűség** hangoztatásával akarnak terjeszkedni (németek: *pángermánizmus* (valamennyi német egyesítését célzó mozgalom) alapján Közép-Európa felé, az oroszok a *pánszlávizmus* (szláv népek egymásra utaltsága alapján azok egyesítésének szükségességét hirdető mozgalom) alapján a Balkán felé, angolok az egész világra tartanak igényt, franciák Elzász-Lotharingiát követelik vissza (*revizionizmus*))

IV. A II. INTERNACIONÁLÉ

(Az I. Internacionálé Londonban alakult 1864-ben. Neve: Nemzetközi Munkásszövetség volt. Programjuk kevésbé radikális. A parlamentarizmus keretei között kívántak a munkások helyzetén javítani.)

A XX. sz. elejére **megerősödött a munkásmozgalom**. Ez részben annak köszönhető, hogy nagy tömegben együtt dolgoztak a gyárakban, ami szervezetekbe (szakszervezetek, pártok) tömörítésüket megkönnyítette,

valamint annak, hogy a polgári szabadságjogoknak köszönhetően szabadon szervezkedhettek. A munkás pártok magukat **szociáldemokratáknak** nevezték (elsőként a németek).

A munkásmozgalom **megosztott**:

1. *marxisták*: az osztályharcot fegyverrel kell megvívni (forradalom)
2. *mérsékelték* elutasítják a forradalmi elveket

Engels kezdeményezésére a forradalmi elveket vallók Párizsban létrehozták közös szervezetüket a **II. Internacionálét**. Kongresszusukon

célként tűzték ki a szavazati jog megszerzését, szociális helyzetük javítását stb. Távlati céljuk a **hatalom megszerzése**, a termelőeszközök közös tulajdonba vétele → a proletárdiktatúra létrehozása. Itt döntötték el, hogy május 1. a munka ünnepe legyen.

V. Revizionizmus

A II. Internacionálé megalakulása után egyre markánsabban rajzolódik ki egy másik irányzat a szociáldemokrácián belül: a revizionisták mozgalma: Nyugat-Európában a munkások megkapják az általános szavazati jogot, bekerülnek a parlamentbe, a kormányokba, javulnak munka és életkörülményeik → a marxizmust revízió (valamely politikai program megváltoztatását célzó felülvizsgálat) alá kívánják venni → módosítani szeretnék a marxista elveken.

Eduárd Bernstein a proletárdiktatúra helyett **demokratikus szocializmust** akart. Ennek megvalósulását békés átmenetként képzelte el. Ebben nem társadalmi, hanem vegyes tulajdon lenne.

Az Internacionálén belül **3 mozgalom** bontakozott ki:

1. forradalmi marxisták → későbbi kommunisták

A kommunisták célja: a *tőkés rendszer megdöntése*, a munkások hatalomátvétele.

2. centristák (elviükben marxisták, de gyakorlatban revizionisták)

3. revizionisták (az idő igazolta őket) → **későbbi szociáldemokraták**

A szociáldemokraták a *tőkés viszonyok fenntartását* akarják, s reformokkal igyekeznek a munkások helyzetén folyamatosan javítani (szélesedő szociális intézményrendszer kiépítése).

Az Internacionálé elítélte a revizionizmust.

VI. Az anarchizmus

A századfordulóra felerősödtek az anarchista mozgalmak.

Az anarchisták szerint minden baj forrása az állam, mivel korlátozza a szabadságjogokat.

Terrorista eszközeikkel (bombákat robbantanak, merényleteket követnek el híres emberek ellen pl. Sissy) döbentik meg a társadalmat.

VII. Bolsevizmus .- a forradalmi ideológia

Oroszországban a cári diktatúra és a társadalom zömének nyomora következtében megerősödtek a forradalmi marxisták. Vezetőjük **Lenin** volt.

A középosztályi társadalmak és torlódott társadalmak

A **centrum** - legfejlettebb ipari országok (Anglia, Franciaország, USA) - társadalmában létrejött egy nagy tömegeket magába foglaló középréteg, a

középosztály: kis- középvállalkozók, farmerek, értelmiség, munkásarisztokrácia (jól fizetett, jól képzett, középvezető munkások) tartoztak bele.

Pártjaik (a polgári középpártok) bent vannak a parlamentben → többpártrendszer / **többpárti demokrácia**.

Az itteni munkáspártok a szociáldemokraták.

A **periféria** (centrum tágabb környezete) társadalmára a kettősség jellemző. Az ipari forradalommal megszületik a polgári társadalom, de emellett tovább él a feudális is (nem volt polgári demokratikus forradalom, amely felszámolta volna a feudális viszonyokat)= **torlódott társadalom**.

Jellemzői:

- a társadalom *zömét a parasztság* alkotja, s körében magas a szegény, nincstelen parasztság aránya (az ipar nem tudja felszívni a mezőgazdaság munkaerő feleslegét).
- számos társadalmi **ellentét**
- a nagybirtokosok vékony rétege irányítja az államot, senkit nem engedve annak közelébe, miközben örököl a kiváltságai felett: **tekintélyelvű-önkénturalmi kormányzás**.
- a parasztság és munkásság helyzetének megváltoztatásához csak a **forradalmi utat** látta eredményesnek. (lehetőség volt egy modernkori demokratikus forradalomra pl. Oroszország, Magyarország)

→Egyenlőtlen fejlődés – újabb gyarmatosítási hullám (XIX.sz vége-I.vh)

I. A nagyhatalmak fejlődése eltérő: USA, Németo. és Japán gyorsabb ütemben fejlődik, mint GB, és Fro.**(lekörözés)**.

Nagy-Britannia: alkotmányos monarchia

- konzervatívok – liberálisok váltógazdasága
- létrejön a Munkáspárt – ált. választójog, munkásvédelmi törvények.
- gyarmatosító politika

FRO.: köztársaság

- Revansra vágyók ↔ gyarmatosítás hívei
- No. ellen nincs esély → gyarmatosítás

Németország: császárság

- ◆ Ált. választójog, de a kormány az uralkodónak tartozik felelősséggel
- ◆ A német államban együtt zajlik a polgári állam kiépítése és a poroszítás, a militarizálás.

- ◆ II. Vilmos meneszti Bismarcot.
- ◆ Bekapcsolódás a gyarmatosításba

Oroszo.: cári abszolutizmus

+ II. Sándor reformjai → lehetőség a fejlődésre: az állam támogatja az iparfejlesztést, igyekszik bevonni a külföldi tőkét (kamatbiztosítás).
 + Társadalom zömét a jobbagyság alkotja (helyzete nem változott a reformok ellenére sem) → merényletekkel próbálkozik helyzetén változtatni (anarchizmus). A szintén rossz körülmények között élő gyári munkások sem kapnak politikai jogokat → radikális forradalmi irányzatokhoz csatlakoznak.

USA: szövetségi köztársaság

Rendkívül gyors gazdasági fejlődés:

Milliók bevándorlás, magas munkabérek → gépesítés, vasútépítés, védővámok
 Trösztellenes törvények (Roosevelt) stb.

↓

II. Harcuk a gyarmatokért

A gyarmatosítás gazdasági kényszer (a monopóliumoknak piac kell, olcsóbbá tenni a termelést azzal, hogy olcsó munkaerővel dolgozzanak → tőke kivétel) + verseny a nagyhatalmiságért.

Ebbe a küzdelembe bekapcsolódik USA, Németo. és Japán is.

1. Afrika:

Angolok É → D irányban terjeszkednek (terv: Kairó-Fokföld vasút megépítése)

Fro.: NY → K irányban terjeszkednek. A Nilusnál összetalálkoznak → Fro. meghátrál

Németo. Közép-Afrikában szerez gyarmatokat (Kamerun, Német Kelet-Afrika, Német DNY-Afrika, Togo)

Belgium :Kongó (nagyhatalmak ütközőzónájában).

2. Ázsia:

Oroszo. Afganisztánnál szembe találja magát **Angliával**, aki, hogy védje Indiát annak környezetét elfoglalja. Kompromisszummal zárul vitájuk (az ütközőzónát érdekszférákra osztották).

A távol-keleti terjeszkedését **Japán** állítja meg.

Kínát a nagyhatalmak befolyási övezetekre osztották (Japán és **Németo.** is részt kért belőle).

A németek Közel_Kelet felé nyomultak (Berlin-Bagdad vasút terve). Hogy ne juthasson ki Németo. a Perzsa-öbölbe az angolok elfoglalták Kuwaitot.

3. Latin-Amerika: **USA** befolyása alá kerül. Angoloktól és harcokban a spanyoloktól szereztek területeket: Kuba, Puerto Rico, és megszerzik a Fülöp szigeteket is.

↓

Eltűnnek a fehér foltok a világtérképen. (stratégia)

Az I.vh előestéjén

I. A balkáni „lőporos hordó”

„A keleti kérdés”:

Jelenti:

a, Egymásnak feszülő nagyhatalmi érdekek a Balkánon

b, Balkáni népek nacionalista törekvései

Miután egyértelművé vált, hogy Törökország annyira gyengült, hogy hatalmát már nem képes fenntartani a Balkánon, a nagyhatalmak érdeklődésének középpontjába került.

Oroszország kívánja átvenni Töröko. helyét a Balkánon.

Ausztria létét érzi fenyegetve az orosz terjeszkedéstől.

Anglia pedig nem engedheti meg, hogy felboruljon az egyensúly.

1. Az 1877-78-as orosz-török háború

A balkáni népek függetlenségi harcot kezdtek a török ellen. A törökök győzelme után beavatkozott Oroszország. Sorozatos győzelmek miatt a török békét ajánlott: Isztambul kivételével lemondott az európai területeiről.

Az orosz győzelem veszélyeztette az európai egyensúlyt. (Oroszország a megszerzett balkáni területekből egy Nagy-Bulgáriát akart létrehozni, mely a befolyása alatt állt volna.)

Emiatt úgy döntöttek a nagyhatalmak, hogy a Balkán sorsáról egy nemzetközi kongresszus döntsön. → **berlini kongresszus:**

- ✓ Oroszo. visszaszorítására került sor. Nem jöhetett létre Nagy-Bulgária, kisebb területet kapott cserébe Oroszo. (Besszarábia)
- ✓ Töröko. területeket kap vissza
- ✓ Az OMM okkupálta (katonailag megszállta) Bosznia-Hercegovinát. A Monarchia nem akart terjeszkedni a térségben, a célja ezzel az volt, hogy megakadályozza egy nagy szerb állam létrejöttét, ami a szerb irredentizmust erősíthette volna.

2. A Monarchia végül 1908-ban annektálta (bekebelezte) Bosznia-Hercegovinát.

Szerbia tiltakozott, az oroszok támogatását kérte. Oroszo. a Japántól (1904-05) elszenvedett háború után nem mert újabb háborút felvállalni.

3. A Balkán-háborúk 1912-13.

A Balkán független államai (Szebia, Bulgária, Montenegró és Görögo.) háborút indítottak Töröko. ellen → Töröko. kiszorítva a Balkánról.

A győztesek az osztozkodáson összevesztek. Határaik kijelölésénél az okozott problémát, hogy a hosszú török uralom alatt keveredtek a balkáni népek, elmosódtak az egykori határok. → háború → **állandósuló ellentétek a**

Balkánon → a nagyhatalmi érdekek miatt egy európai méretű háború esélye.

II. Oroszország a világháború előestéjén

1. Az orosz-japán háború (1904-05)

Japán -hadüzenet nélkül, nemzetközi támogatást élvezve (csendes-óceáni érdekeit féltette Anglia és USA) megtámadta a kínai Port Arthurban állomásozó orosz csendes-óceáni flottát. Győztek: megkapták Port Arthurt, az oroszok kiszorultak Kínából.

2. Az 1905-ös orosz forradalom

A folyamatosan növekedő társadalmi feszültség a katonai vereség következtében robbant: Szentpétervárott a Téli Palota elé vonuló tömeg kérvényben fordult a cárhoz, melyben demokratikus váltást kért. Tömegbelövetés volt a válasz. → országszerte sztrájkok kezdődtek → II. Miklós reformokat ígér. A bolsevikok a hatalomátvételt tervezik. Miután a távolkeleti frontról hazatért a cári sereg, a cár visszavonja minden rendelkezését.

III. Katonai szövetségek

A hármas szövetség létrejötte → központi hatalmak

a, „a három császár szövetsége”

Bismarc célja Fro. elszigetelése: 1873. **Oroszo. – Németo. – OMM** szövetsége
Nem volt tartós, felbomlott.

b, kettős szövetség

1879. Németo. – OMM szövetsége

c, hármas szövetség

1882. **Németo. – OMM – Olaszország** szövetsége

Fro. ellen irányult. De a Balkán miatt szembekerül Olaszo. és a Monarchia.
→ A szövetség 1915-ben bomlik fel.

Az antant létrejötte:

a, 1893. Oroszország szövetséget köt **Fro.**-al

b, 1904. „entente cordiale” szívélyes megegyezés : **Fr.o – Anglia**

Miután a franciák belátták, hogy a gyarmatszerzésben nem lehetnek Anglia vetélytársai, közeledni kezdtek Angliához.

Anglia is Fro.-hoz, megijed a német flottaépítéstől és gyarmati terjeszkedésétől.

c, 1907. Anglia-Oroszo.

A Japántól elszenvedett veresége után Oroszo.-t nem tekintette magára nézve veszélyesnek Anglia. Miután letisztázták gyarmati érdekszféráikat, szövetséget kötöttek. Az oroszok korábban már a franciákkal is megegyezést kötöttek. (fr. tőke nagyfokú orosz érdekeltsége)

⇓

Anglia – Fro. – Oroszo. szövetsége

IV. A világháború előestéjét 3 fő ellentét határozta meg:**1. FRANCIA ↔ NÉMET****Fro. a visszavágásra, Elzász-Lotharingia visszaszerzésére készül.****2. BALKÁN****3. GYARMATOKÉRT VÍVOTT HARC****V. Az ellentétek kiéleződése****a, Balkán-háborúk (lásd fenn)****b, A világ újra felosztásáért folytatott háborúk****pl. USA háborúi, az orosz-japán háború, ill. a marokkói válság (a már amúgy is meglévő fr. - német ellentéteket növelte)****A német kihívás – a marokkói válság**

1. *marokkói válság*: Marokkó fr. befolyási övezet volt. Felkelés leverése → Németo. megakarja akadályozni Fro. további térnyerését, így a kérdés rendezésére nemzetközi konferenciát hívat össze. Ez számára kudarcral végződött, a konferencia a franciák mellett áll ki. No. egyelőre nem vállalja fel a háborút.

A 2. *marokkói válság* a németek részéről már nyílt katonai fenyegetés volt. Az újabb marokkói felkeléskor I. Vilmos Panther nevű cirkálója kiköt Marokkóban- un. „**párducugrás**”. Határozott fr.-angol fellépésre No. még egyszer, újra meghátrál.

Hatalmi átrendeződés – A szövetségi rendszerek kialakulása

1. Egyenlőtlen fejlődés:

No. – a leggyorsabb ipari fejlődés jellemzi: Európában az élre tört
 (a legmodernebb technikát alkalmazták) - ipari
 túlsúly - demográfiai
 fölény
 + más országok töke kivitele is ide irányult (ez Fro. és Anglia fejlődését
 mérsékelte)
 + megkapta Elzász-Lotaringiát + az óriási hadisarcot

USA – az európai kivándorlók tömegei
 - az európai tőke \implies a világ vezető ipari hatalmává
 vált
 - hatalmas piac

2. Politikai viszonyok:

Polgári parlamentarizmus: Anglia, Fro., USA

Monarchia: Oo.= önkényuralom

A kettő közötti átmenet: No.

- torlódott társadalom: hatalmas gazdasági erő halmozódott
 fel (polgári társ.) – de! a politikai hatalom a porosz „junkerk” arisztokrácia
 kezében van

- van parlament, de a kormány a császárnak
 tartozik felelőséggel (akár fel is oszlathatja)

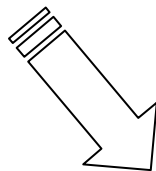
Bismarck célja: No. elporoszosítása = militarista szellem

(a németiség nemzettei követségének)

Amíg ez nem valósul meg addig nem lehet hódító politikát folytatni

Addig is a cél: - a kontinentális egyensúly fenntartása

- Fro. elszigetelése

szövetsége 1873. három császár
 (o., n., o.)

De! a „keleti kérdés” megrontotta köztük az összhangot

Törökó.= „Európa beteg embere” = hatalmi úr a
 Balkánon

- OMM. és Oo. is igényt tart rá

2.

- Anglia védi Törökországot
- független államok jöttek létre
(Görögo., Szerbia, Románia)

1875. Hercegovinában a törökök másodsor akarták az adót beszedni \implies
felkelés

+ Bulgáriában is

Töröko. kegyetlenül leveri

1877. Oo. hadat üzent
(előtte budapesti egyezmény = Oo-é Besszarábia
OMM-é BHO)

Oo. győz \implies san-stefano-i béke

De! a nagyhatalmaknak ez kedvezőtlen, ezért
rákényszerítik Oroszországot a megváltoztatására = 1878. berlini kongresszus

Ez megrontja Oo. és No. viszonyát

De! Bismarck fő célja, hogy fenntartsa a három császár szövetségét \implies
megijeszti az oroszokat = 1879. Kettős szövetség (No. – OMM.)

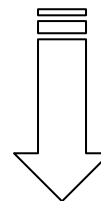
Oo. megijed = felújítják a három császár szövetségét

De! később csatlakozik Olaszo. = 1882. Hármass szövetség (No. – OMM.-Ol.)

Fro. elszigetelése sikerült 7 fenntartható lenne az egyensúly

De!

1888. II.Vilmos lett a német császár \implies - Bismarckot menesztették
- külpolitika = nyers kihívás, fenyegetés

No. – Oo., és No. – Anglia viszonya
megromlott

1893. Fro. - Oo. = katonai szövetség

1904. Fro. – Ang. = entente cordiale

1907. Ang. – Oo.= szövetség

Kialakultak a szövetségi rendszerek:

Antant

Központi hatalmak

A világháború előestéjén

1. Német fenyegetés:

= szövetségi rendszerek megszilárdulása

1905. Oo. – Japán háború

I. marokkói válság: Marokkó már francia befolyás alatt állt, de még nem szállták meg

II. Vilmos Tangerbe utazik és kinyilvánítja igényét

Nemzetközi konferencia = - No. ellen foglalt állást
- Ang. – Fro. egyezmény megszilárdult

1908. OMM. anektálta BHO-t

Ezt No. támogatta, Oo. ellenezte

1911. II. marokkói válság:

Marokkót a franciák megszállták \implies „párducugrás”
(a Panther cirkáló kikötött Agadir kikötőjében)

De! Ang. És Fro. határozott fellépésére No. egyenlőre még visszavonult

1911. Ol. – Tö. Háború = Ol. Megszerezte Líbiát

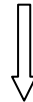
Anglia hallgatólagosan támogatta (megkezdődött Ol. távolodása a hármasszövetségtől)

1912. Balkán háborúk:

az első Balkán háború: 1912. Töröko. \longleftrightarrow Bu., Sze., Gö., Mon.

Töröko. csaknem összes európai területét elvesztette De! a győztesek összeveszték Macedónia felosztásán \implies 1913. második Balkán háború =

Bulgária \longleftrightarrow Sze., Gö., Tö., Ro.

Bulgária veresége = a központi hatalmakhoz közeledik (+ Albánia elnyerte függetlenségét ----ezt az OMM is támogatta, hogy Szerbia ne jusson ki az Adriára)

Az első világháború

1. Nagyhatalmi ellentétek:

Ang. : - a világ bankárja
- a legnagyobb gyarmattartó

- a világ legnagyobb flottája az övé
de! az ipari termelésben elveszítette a vezető helyét
Cél: status quo

Fro. : - a gazdasági és a demográfiai fejlődésben is lemaradt
Cél: Elzász-Lotaringia visszaszerzése

Oo. : -óriási terület és lélekszám
- elmaradott gazdaság és társ.
Cél: dinasztikus politika (terjeszkedés)

No. : -gazdasági fejlődés
Cél: német világbirodalom, tengeri hegemonia megteremtése,
a gyarmatok újraosztása

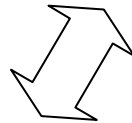
2. Európa „puskaporos hordója”:

Balkán: 1903. Szerbia

Obrenovics
(Habsburg-barát)

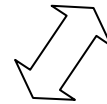
Karagyorgyevics
(oroszbarát)

- az összes szerbet egy államba

OMM.

- 1878-ban okkupálta BHO-t
- 1908-ban annektálta BHO-t = a Balkánon való
terjeszkedés

Szerbia

(az 1912/13-as Balkán-háborúban
megerősödött + Oo. is
támogatja)

3. A háború megindulása:

ürügy: 1914.jún.28. BHO hadgyakorlat
(Szarajevő, Gavrilo Princip, Ferenc

Ferdinánd és

felesége)

OMM.

Szerbia

No.

Oo.

II. Vilmos: „most vagy soha”
az időpontot

Tisza István elvileg nem ellenezte, de

- félt, hogy elveszíti fegyverkezési előnyét és a körülményeket nem tartotta megfelelőnek

júl. 23. OMM. ultimátuma (eleve teljesíthetetlen)

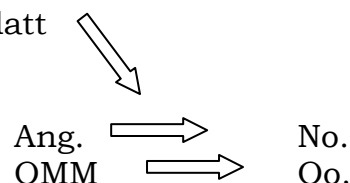
júl. 28. OMM. hadüzenete

aug. 1. No. → Oo.

aug. 3. No. → Fro.

No. elfoglalta Luxemburgot, ultimátum Belgiumnak
Anglia védelme alatt

támadás

Olaszo. és Románia semlegességi nyilatkozatot tett

4. Erőviszonyok, haditervek:

Antant

- népesség, gazdasági erő
- szétszórva
- haditechnikai fejlettség
- haditerv: időhúzás

Központi hatalmak

- ipari nyersanyagokból, élelmiszerekből behozatalra szorult
- egy tömbben
- felkészültség
- haditerv: Schlieffen-terv (villámháború, 6 hét)
- az OMM feltartja az oroszokat és elfoglalja Szerbiát
- No. elfoglalja Fro.-ot, majd együtt Oo.-ot

5. Hadműveletek:

1914

No. → Fro.

20-50 Km-re megközelítették Párizst

De! a Marne folyónál ellentámadás = állóháború

Oo. hamarabb befejezte a mozgósítást
Poroszországba

betört Galíciába és Kelet-

OMM feladta szerbiai terveit =
Galíciában is állóháború
+ No. kénytelen keletre átcsoportosítani
- Tannenbergnél
- a Mazuri-tavaknál Hindenburg
győzelmei
(a német propaganda felnagyítja)

A villámháborús tervek kudarcot vallottak !

1914/15. telén Oo. a Kárpátok mögé szorítja vissza az OMM. csapatait

Új hadviselők:

1914. aug. Japán (ANT) = elfoglalta No. távol-keleti gyarmatait

okt. Tö: (KÖZP) = új frontok: Kaukázus, Mezopotámia, Palesztina,
Dardanellák

1914. nov. Helgoland --- német vereség = blokádnak !

(I.vh. = modern gépi anyag és tömegháború)

1915. gorlicei áttörés (osztrák-magyar csapatok) ⇒ Bulgária hadba
lépett a KÖZP oldalán

1915. végén Szerbia elesett

1915. folyamán titkos tárgyalások (területi ígéretek)

(a még semleges országok megnyeréséért)

1915. máj. Olo. hadba lép az ANT oldalán

1916. derekán Románia is (De! az év végéig elfoglalják Románia
nagy részét)

Románia különbékére kényszerült (1918)

Az antant győzelme

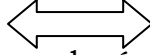
1. Fordulat:

1917. febr. – Oo. polgári demokratikus forradalom

nov. – NOSZF = bolsevik hatalomátvétel

2. Elvek és a gyakorlat:

nemzetek „önrendelkezésének” elve - titkos ígéretetek
 gazdasági, stratégiai megfontolások
 - történelmi, földrajzi érvek

vesztések = bűnösök

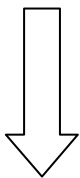
- jóvátétel
- flotta, légierő korlátozása
- korlátozott létszámú hadsereg
- területek elcsatolása
- Anschluss tilalma
- Rajna-vidék demilitarizálása

3. Köztes-Európa:

Finnország, Észtország, Lettország, Litvánia függetlenné vált
 Lengyelország (korridor, Danzig)
 Csehszlovákia (Tomas Masaryk, Eduard Benes)
 Szerb-Horvát-Szlovén Királyság (szerb túlsúly)
 Románia (területe kétszeresére nőtt)
 Görögország (meggyengült)

4. Az Oszmán Birodalom felbomlása:

1920-as sevres-i béke
 (az arab többségű területeket, az európai területeket, sőt Szmirna környékét is elvette volna)

Musztafa Kemál tábornok – visszafoglalta az európai és a kis-ázsiai területeket

1923. Török Köztársaság
 1923. Lausanne
 (török többségű területek, arabok lakta területek Ø, tengerszorosok semlegessége)

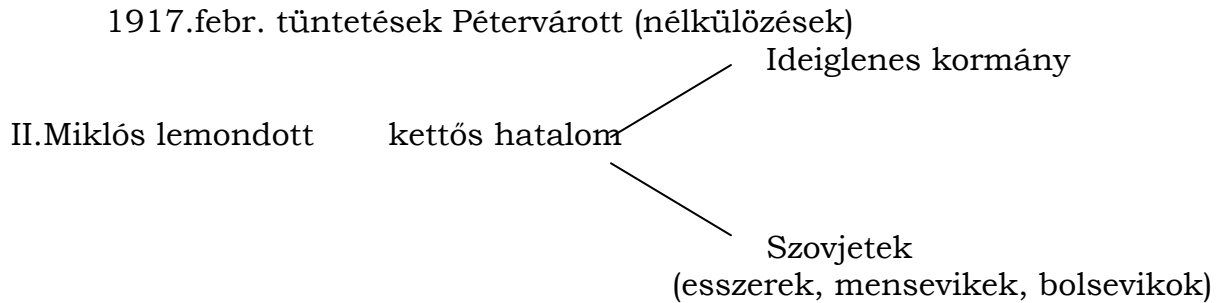
5. Egyéb problémák megoldása:

A gyarmatok kérdésének a megoldása = mandátumrendszer (álcázott gyarmatosítás)

Nemzetek közti problémák megoldása = Nemzetek Szövetsége
 De! hatékony eszközei Ø

Forradalom Oroszországban és Magyarországon

1. Oo.:

1917. ápr. Lenin hazatérése („permanens forradalom”)

Az Ideiglenes kormány folytatta a háborút a bolsevikok erősödése

1917.okt.25. (nov.7.) átvették a hatalmat

proletárdiktatúra (a kizsákmányolás és a magántulajdon meg fog szűnni, általános jólétet fognak teremteni De! ez csak kemény harccal érhető el

így megengedhetőek az embertelen eszközök)

→ a „szervezetlen” proletariátus nem tudja a saját érdekeit képviselni kommunista párt demokratikus centralizmus a vezető szerep Leniné

1918-22. Polgárháború és intervenció (csehszlovák légió, angol, francia, amerikai, japán,

Vörösök ↔ Fehérek román csapatok)
- nem egységesek

vörösteror fehérterror

2. Magyarország:

Megoldatlan problémák:

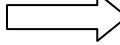
- földkérdés
- nemzetiségi kérdés → sztrájkok, katonai
- a világháború okozta nehézségek zsendülései

a kormány bukása

1918.okt. 23-24. a Magyar Nemzeti Tanács megalakulása

elnöke: Károlyi Mihály

De! a király nem akarta kinevezni miniszterelnökké ószirózsás forradalom

Okt.31. K.M. miniszterelnök

Nov.13. IV. Károly lemondott az állami ügyek vezetéséről

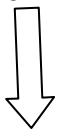
Nov.16. Mo = köztársaság

1918.nov.13. Belgrád

- fegyverszüneti egyezmény (déli, délkeleti demarkációs vonal: Pécs – Baja – Szeged)

Nemzetiségek önállósodási törekvései

(Linder Béla hadügyminiszter: „Nem akarok többé katonát látni!”)

A Csehszlovák, Délszláv, Román állam kezdett berendezkedni a megszállt területeken

A Károlyi-kormány a gazdasági problémákat nem tudta megoldani

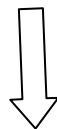
+ 1919.márc.20. Vix-jegyzék (Szatmárnémeti – Nagyvárad – Arad)

Ezt sem elfogadni, sem elutasítani nem lehetett!

Károlyi a szociáldemokratákra akarta bízni a kormányzást

De! azok titokban megállapodtak a kommunistákkal a két párt egyesüléséről)

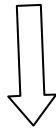

Károlyi nevében lemondási nyilatkozatot adtak ki
1919.márc.21. kikiáltották a Tanácsköztársaságot = proletárdiktatúra az igazi irányítás Kun Béla kezében

- államosítások
- TSZ-szervezések
- Szociális intézkedések

DE! román, szerb, cseh, francia csapatok támadása ugyanekkor: felkelések

sztrájkok,

Vörös Hadsereg

vörös terror

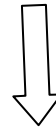
jelentős sikerek

De! Clemanceau-jegyzék (jún.13.)

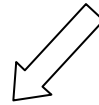
- a Felvidék kiürítéséért cserébe a Tiszántúl visszaadását

Kun Béla elfogadta ----- a románok nem vonultak ki

a hadsereg bomlásnak indult

1919.aug.1. a Forradalmi Kormányzótanács

lemondott

Eszmék, pártok, rendszerek

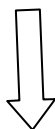
1. Útkeresés:

Az I.vh. utáni ideológiák:

		Csak harc árán juthattak hatalomra	Eszköz	Végeredmény
Szélsőbal: ↑ ↓	Koruk államai hatalmon lévők	burzsoázia	diktatúra	Igazságos társadalom
Szélsőjobb: ↓	érdekeiket szolgálják	proletariátus nemzetek (fajok)	diktatúra	A harcna sosem lesz vége
Polgári demokráciák:	Az emberi jogok nem korlátozhatóak!			

2. Szélsőbal:

Az I.vh. után a kommunista pártok csak a Komintern tagjaként működhetek

a SU külpolitikai szándékai
(gyakran jobboldali országokkal is jó kapcsolatot)

„A szocializmus egyetlen országának a fennmaradása mindennél fontosabb!”

A 30-as évek derekán: népfrent-politika

(a szélsőjobb előretörése miatt félretették az osztályharc-elméletet)

3. Szélsőjobb:

Fasizmus

- Benito Mussolini
- a nemzetek közötti folyamatos harc győzelemre viszi az „erőt”
- totális államhatalom

Nemzetiszocializmus

- Adolf Hitler
- NSDAP
- fajelmélet (faji alapú antiszemitizmus)
- élettér-elmélet (Keletre-törés elmélete)
- vezérelv

A szaporodó beruházások miatt a részvényárak emelkedtek
kivonták tőkéjüket az európai piacról
+ hitelre vett részvények

14.
sokan

Ugyanakkor túltermelés alakult ki!

az európai gazdaság összeomlott

1929.okt.24. „fekete csütörtök”

- eladási láz
- + a bankokból is tömegesen vették ki a betéteiket az emberek
(a bankrendszer is összeomlott)

A beruházások megtorpantak,
világválság
nőtt a munkanélküliség
(kiterjedt)

= 1929-33. gazdasági
(a gazdaság minden ágára)

2. Megoldási kísérletek:

No.: 1933. Hitler:

- nagyszabású gazdasági programot hirdetett
- közmunkaprogram fegyverkezési programmá alakult
- Nemzeti Munkafront
- cél: önellátó német gazdaság (új anyagok)
- új kereskedelmi szisztéma

USA: 1933. Roosevel: („New Deal”)

- bankzárlat csak a stabilnak ítélt bankok működhettek
- tőzsd felügyeleti, betétbiztosítási rendszer
- állam által finanszírozott beruházások, közmunkák
- a termelés csökkentése
- munkanélküli-segély, nyugdíj

Keynes: Az államnak be kell avatkoznia a piacgazdaság működésébe!

Németország

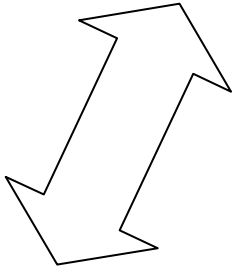
1. Az I.vh. után:

1918.nov. kiel matrózfelkelés

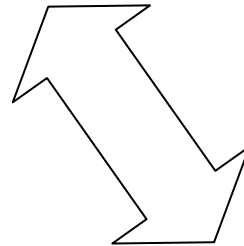
nov.9. Berlin

- II. Vilmos elmenekült
- kikiáltották a köztársaságot

1919.jan. Weimari Köztársaság
 Reichstag -----Köztársasági elnök -----Kancellár
 (birodalmi gyűlés) (államfő) (kormányfő)
 (ált., titkos választójog) (a hadsereg főparancsnoka
 ő nevezi ki a kancellárt)

NKP puccskísérlete
 De! 1919.jan. a szociáldemokrata kormány
 leverte a kommunisták felkelését

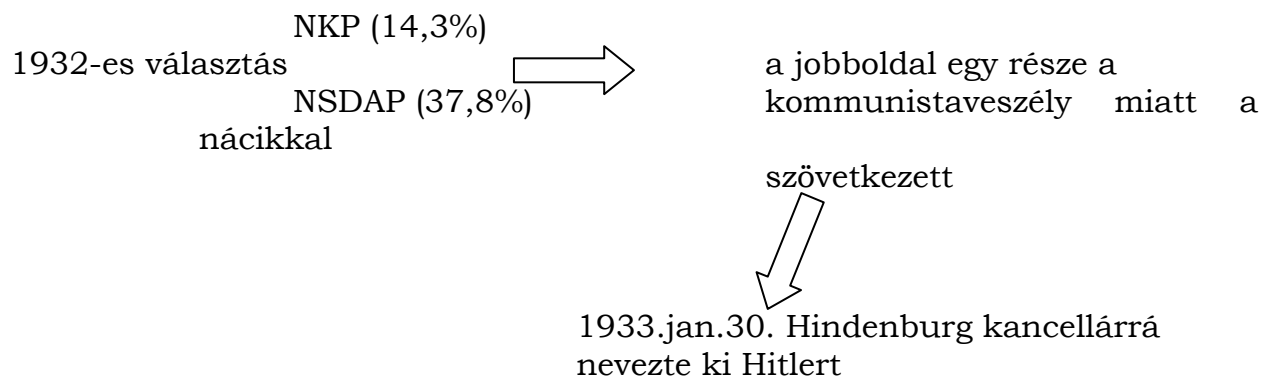
1920. Kapp puccs

1923. müncheni
 sörpuccs (NSDAP)
 Hitlert börtönbe zárták

2. A gazdasági válság hatása:

Az 1920-as évek végére a gazdaság talpra állt De! 1929-33.
 6 millió munkanélküli

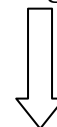
A SZDP és a polgári jobboldal koalíciója tehetetlen ----- elnöki rendeletekkel
 kormányoztak

3. Náci hatalomátvétel:

Hitler elképzeléseihez abszolút többségre volt szükség → új
 választásokat íratott ki

De! előtte leégett a Reichstag

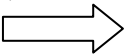

a kommunistákat vádolták a gyűjtogatással
 (a rájuk leadott szavazatokat érvénytelenítették)

a nációk így a szavazatok 44%-val rendelkeztek szövetségeseikkel koalícióra lépve megszavazták a felhatalmazási törvényt
 - a kancellár így már rendeletekkel is kormányozhatott

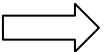
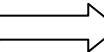
4. Totális diktatúra:

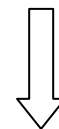
- egypártrendszer
- koncentrációs táborok
- belső ellenzék felszámolása: 1934.jún.29. „hosszú kések éjszakája”
SA SS
- titkos államrendőrség (Gestapo)
- 1934.aug. Hindenburg Ø Hitler = „Führer és kancellár”
- totális ellenőrzés
- az egyházakkal való végleges leszámolást elhalasztotta
- 1935-ös nürnbergi faji törvények
- 1938.nov.9-10. Kristallnacht

Szovjetunió

1. Az I.vh. után:

1918-22. Polgárháború és intervenció

- államosítások
- hadikommunizmus 1921-re éhínség parasztlázadások a kronstadti matrózfelkelés

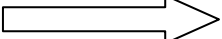

1921. NEP

- részlegesen visszaállított kapitalizmus (gyors javulás)

De! 1922-től Lenint elszigetelték

1924-ben Ø

 hatalmi harc Sztálin

2. Szovjetunió:

Unióba kényszerített tagköztársaságok = 1922. Szovjet
Köztársaságok Szövetsége

Szocialista

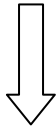
Az 1920-as évek vége = a NEP felszámolása

- Tervgazdálkodás (Tervhivatal, ötéves tervek) = sok selejt, kozmetikázott
eredmények

- Intenzív iparosítás

sztahanovista mozgalom

- Kollektivizálás (Szovhozok, Kolhozok, kulákok elleni fellépések)

több ezer lázadás tört ki

kegyetlenül elfojtották
+ tömeges tisztogatás

GULAG = koncentrációs tábor-hálózat

- Személyi kultusz, koncepciós perek

- Politikai rendőrség (VCSK, GPU, OGPU, NKVD, KGB)

- Pártállam (jól megfizetett párt- és állami vezetők, az emberek
manipulálása)

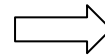
A két vh. között**1. Olaszó. és Köztes-Európa:**

Olaszó. = „elégedetlen győztes”

Kimerült gazdaság

zűrzavaros helyzet

1922.

Mussolini

hatalomra jutása

- totális diktatúra

(korporatív állam)

korporációk

=

hivatásrendek

(dolgozók – gazdasági vezetők –

tulajdonos)

vezető szerepre törekedett Közép-Európában és a Balkánon

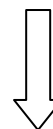
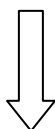
+ afrikai gyarmatbirodalom kiépítését szerette volna

(30-as években megszerezte Abesszíniát és Albániát)

Köztes-Európa:

- közös problémák (igazságtalan békeszerződés = nemzetiségi kérdés,
területi viták)

demokratikus hagyományok gyengesége

a gazdasági, politikai
tekintélyuralmi rendszer
együttműködés Ø
(kivétel: 1921. kisantant)

mindenütt diktatúra
alakult ki
(kivétel: Csehszlovákia)

2. Fro., Ang., Spo.:

Fro.: a legnagyobb veszteségeket szenvedte el

német jóvátételben bízott
(de! No. nem tudott fizetni)

1923. a Ruhr-vidéket megszállták
(de! a németek passzív ellenállása)

A gazdasági gondokon nem tudtak úrrá lenni,
Kénytelenek voltak elnézni a németek bevonulását a Rajna-vidékre – a Szudéta-vidékre –

Csehszlovákiába

Anglia:

- hitelezőből adóssá vált
- gazdasága csak nehezen állt talpra

Ír kérdés = 1916. Sinn Féin – húsvéti felkelés Ø

I.vh. után IRA
(domínium)

Ír Szabad Állam

1921. ír – angol megállapodás

Észak-Írország

1937. Ír köztársaság

1931. Westminsteri Statútum = Brit Nemzetközösség

Domíniumok = Kanada, Ausztrália, Új-

Zéland, Dél-

Afrika, Ír Szabad Állam

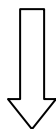
Spo.:

1936-39. polgárháború (a II.vh. főpróbája)

Köztársaságiak ↔ Fransisco Franco

kommunista önkéntesek
SU, Mexikó

No., Olo.

1975-ig, Franco haláláig diktatúra

Nemzetközi politika**(1920-38.)****1.A megegyezés politikája:**

No. – Gustav Stresemann ---- teljesítési politika

Fro. – Aristide Briand

1925. Locarnó (Belg., Fro., Ang., No., Olo.)

- No. nyugati határainak a garantálása

- Rajna-vidék demilitarizálása

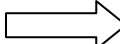
- fr. – belga csapatok a Ruhr-vidékről Ø

1926. No-ot felvették a Nemzetek Szövetségébe

1921-22. washingtoni konferencia

A kelet-ázsiai és a csendes-óceáni térség nyugalalmát Ø

8kiderült Japán terjeszkedési szándéka)

2. Németország előretörése:1931. Japán Kína1933. a Nemzetek Szövetsége elítélte Japán kilépett

Németország:

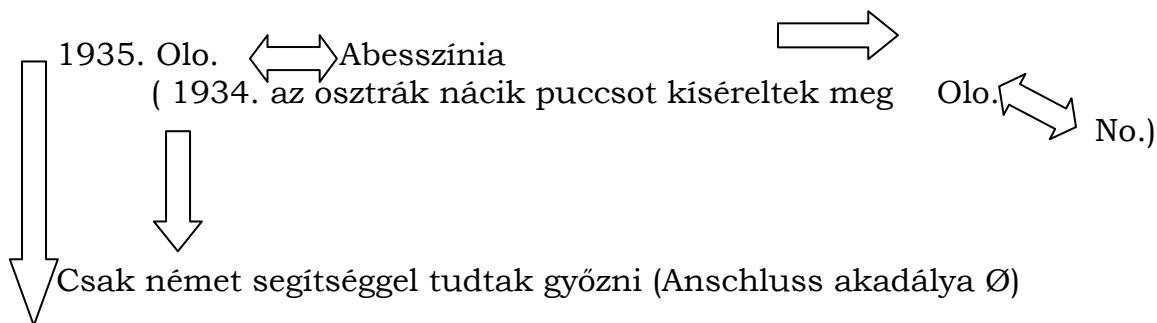
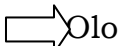
1933. kilépett a Nemzetek Szövetségéből

1935. ált. hadkötelezettség, intenzív fegyverkezési program

1935. Saar-vidék – népszavazás

1936. Rajna-vidék remilitarizálása ----- Ang., Fro. Ø

1934. SU – együttműködési szerződéseket = Lo., Cso., Fro.

3. A „tengely kialakulása”:A Nemzetek Szövetsége gazdasági szankciói Olo. Kilépett a Nemzetek Szövetségéből

1936. Berlin – Róma-tengely

1936. antikomintern-paktum (No – Japán)

1937. Olo. is

1938.márc.12-13. Anschluss

A következő célpont: a Szudéta-vidék

1938.szept. müncheni konferencia (Hitler, Mussolini, Chamberlain, Daladier)
 - Csehszlovákiának át kellett adnia a német többségű területeit
 - Lengyelországgal és Magyarországgal tárgyalásokat kellett kezdenie

Az ellenforradalom és a trianoni béke

1. Ellenforradalom:

Átmeneti kormányok (Peidl Gyula, Friedrich István)
 Szegeden ellenforradalmi kormány (gr.Károlyi Gyula)
 - Nemzeti Hadsereg (Horthy Miklós) – különítményei = fehérterror

1919. Békekonferencia George Clerk Huszár károly vezette koalíciós kormány

 - a román csapatok kivonultak
 - Horthy bevonult Budapestre

1920.jan. nemzetgyűlési választások = 1. KNEP
 2. KGP

Államforma: király nélküli királyság

Kormányzó: Horthy Miklós (jogkörét többször is kibővítették)

2. Békeszerződés:

1920.jan. a magyar béke delegáció Párizsba

Simonyi-Semadam Sándor kormánya küldi ki

gróf Apponyi Albert vezeti (Tagjai: Teleki Pál, Bethlen István)

„vörös térkép”

+ történelmi, gazdasági, földrajzi, kulturális

érvek

1920.jún.4. versailles-i Nagy-Trianon kastély

283 000 93 000

18,2 7,6 + 3,3 millió magyar kisebbséggé

- fegyverkezési korlátozások (hads. = max. 35 000 fő, az általános hadkötelezettség tilos)

- jóvátétel (1921-től 30 éven keresztül)

- a kisebbségek jogairól szóló előírás próbálja védeni az elszakított magyarokat

Elszakított területek:

- egész Erdély, az Alföld keleti része, a Bánát keleti fele, egész Észak-Magyarország, a Kárpátalja, a Muraköz, a Bácska déli része, a Bánát nyugati fele, a Vajdaság

Burgenland --- De! itt 1921-ben népszavazás döntött = Sopron és környéke Mo.-é maradt

Az aláírás az ország nemzetközi elismerését jelentette

De! Mo. egésze számára elfogadhatatlan jún.4. = nemzeti gyásznap

- a korábbi gazdasági kapcsolatok Ø
- fontos nyersanyaglelőhelyek Ø
- a monarchia utódállamai autarchiára rendezkedtek be
- 1921.kisantant = Cso., Ro., Yu.

A Horthy-rendszer

1 Korlátozott parlamentarizmus:

Parlament de! kormánypárti többség

Ellenzék, sajtószabadság

Emberi jogok

1926-tól felsőház Tekintélyelvű, korlátozott parlamentáris rendszer

Korlátozott választójog

- a mandátumok 4/5-ét nyílt választásokon

1922. Bethlen István miniszterelnök

KGP + KNEP = EP

- eleinte a szélsőjobbaldaliak is

1923. Gömbös Gyula – Fajvédő Párt

30-as években az NSDAP mintájára: Szálasi

Ferenc (NAP)

De! a hatalom közelébe Ø

A baloldali és a liberális pártok visszaszorultak

1930. FKGP

- általános titkos választójogot
- radikális földreformot
- nemzeti függetlenséget

2. Ideológia:

I. A keresztény-nemzeti Mo. eszméje állt a középpontban (vallásosság, hazafiság, antiszemitizmus)

- fő támogatói: dzsentri-katonatiszti réteg

- céljuk: „örségváltás” területi revízió ↔ zsidók
(-a tőkés fejlődés vezető rétege
- szabadfoglalkozású értelmiség)

II. „Szent István”-i állameszme (Teleki Pál)

A Kárpát-medence népeinek vezetésére a magyar nép a hivatott!

A nemzetiségek és a magyar nép békés együttélésének aranykora a középkor volt.

Cél: Szent István birodalmának a helyreállítása

III. Kultúrfölény koncepció (gr.Klebelsberg Kunó)

A Kárpát-medencében a magyarság kulturális fölényének a megtartása a cél!

- oktatás fejlesztése
- új egyetemek: Szeged, Debrecen, Pécs

3. Társadalom: (kettős vagy torlódott társadalom):

I. Arisztokrácia:

- 500 család
- nagybirtokos, de az ipari és a banktőke világában is fontos pozíciókat
- gazdasági, politikai szerep!

II. Nagytőkések:

- 50 család
- ipari, bank- és kereskedelmi tőke
- vállalatok vezetői
- több mint a fele zsidó

III. Középosztály:

- dzsenti eredetű bürokrácia, értelmiség
- középtulajdonos tőkések
- középbirtokosok

IV: Kisbirtokos parasztok, kispolgárok, munkások

4. A konszolidáció:

I. A békeszerződés aláírása

II. 1920-21. gr. Teleki Pál miniszterelnöksége:

1. szélsőségek elleni fellépés (az államellenes törekvések súlyos büntetése, a KMP-t törvényen kívül helyezte, a különítményesek az állam ellenőrzése alá kerültek)
2. numerus clausus
3. földreform: Nagyatádi Szabó István
 - 1 millió katasztrális holdat osztottak szét (2-3 holdas kisbirtokokként, kártérítéssel, kedvező kamatfeltételekkel)
 - De! ez a magyarországi földbirtokstruktúrát nem változtatta meg!

4. Vitézi Rend megalapítása

De! Teleki bukása:--1921.márc. az első királypuccs

III. 1921-31. gr. Bethlen István miniszterelnöksége:

1. a parlamenti rendszer megszilárdítása, stabil kormánypárt létrehozása (KNEP+KGP=EP)
2. 1921.okt. megakadályozta második királypuccsot (nov. trónfosztás)
3. 1921. Prónai Pál, Héjjas Iván $\square \rightarrow$ Burgenlandot elf. =Lajtabánság kikiáltása $\square \rightarrow$ népszavazás = Sopron Mo-é
4. Bethlen-Peyer paktum $\square \rightarrow$ (az MSZDP lemondott a postások, közalkalmazottak, vasutasok, agrárproletárok szervezéséről)

IV. Gazdaság:

- Mo. külkereskedelemre utalt ország lett
- 1924. népszövetségi kölcsönök + nagy összegű hitelek = a gazd.

Stabilizációja

- MNB
- 1927.jan.1. megszületett a pengő
- vámpolitika: az iparcikkekre behozatalára magas vámot, a nyersanyagokéra alacsonyat állapítottak meg \Rightarrow a textilipar, az elektronika, a dízelmotor-gyártás és vegyipar fejlődött dinamikusán
- De! a behozatalt ellensúlyozni kellett = mg-i export növelése

Mo. közepesen fejlett ország lett!

De! 1929-33. gazdasági világválság

Bethlen sem tudta megoldani 1931-32. gróf Károlyi Gyula lett a miniszterelnök

- takarékosági program, de a válságot \emptyset

A harmincas évek**1. Gömbös-kormány (1932-36):**

95 pontos Nemzeti Munkaterv (revízió, gazdasági fellendülés, külkereskedelmi partnerek, szociális intézkedések, olcsó állam, új földreform, titkos választójog ígérete)

- német, olasz kapcsolatok fejlesztése!

1932. EP \Rightarrow NEP (de! a háttérből Bethlen irányított)

1935. idő előtti választás \Rightarrow „Gömbös-fiókák”

De! programját nem tudta megvalósítani \Rightarrow 1936-ra bukott politikus
Ellenfeleit nem tudta semlegesíteni

2. Jobbratolódás:

Horthy és szűk tanácsadói köre ----- No. segítségét

De! elkötelezettség nélkül

- a revízióhoz

ez lehetetlen

megerősödtek

a szélsőjobboldali szervezetek

(+ a szélkifogás stratégiája)

Darányi Kálmán (1936-38.):

- eleinte a baloldal felé engedékeny (1937. Márciusi Front)
- a szélsőjobb ellen viszont fellépett (Szálasi-t letartóztatták)

De! 1938-ban már a nyilasokkal tárgyalt, ---- a Márciusi Front rendezvényeit Ø

1938.márc.5. győri program = Mo. felfegyverzése

+ megkezdődött az első zsidótörvény tárgyalása (20%)

Imrédy Béla (1938-39.):

1938-ban Horthyval Hitlerhez látogatott

Hitler egész Szlovákiát felajánlotta ---- ha hajlandóak lennénk támadni

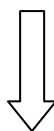
De! ezt Ø

1938.nov.2. első bécsi döntés (német-olasz bizottság)

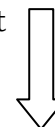
- a Felvidék és Kárpátalja déli, magyarlakta területeit

Imrédy a német módszerek csodálójává vált

„csodás forradalmat” hirdetett

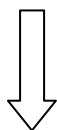

- megkezdődött a második zsidótörvény kidolgozása (6%)
- a kormánynak általános felhatalmazást kért

saját pártjának konzervatívjai és az ellenzék is leszavazta (de! Horthy még bízott benne)

1939. megszervezte a Magyar Élet Mozgalmat

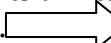

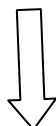
Horthy menesztette

A második világháború**1. Előzmények:**

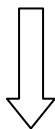
1939.márc.14. a független Szlovákia kikiáltása (Tiso)

márc.15. Hitler bevonult Prágába = Cseh-Morva Protektorátus

Mo. Kárpátalját

Ang., Fro. Segítségnyújtási garanciát adott Lengyelországnak
De! az oroszokkal való megegyezés Ø

1939.aug.23. Molotov-Ribbentrop paktum
- titkos záradéka

2. Háború:

1939.szept.1. No. ↔ Lo.
↙ ↘
Szept.17. SU (1 hónap alatt Ø)

Szept.3. Fro., Ang.
„furcsa háború”

1940.ápr. No. → Dániát, Norvégiát

(Londonban nemzeti egységkormány alakult Winston Churchill vezetésével)

Fro. a Maginot-vonalban bízott

No. → Belgiumon, Hollandián keresztül → Fro-t

erőket

kettévágták a szövetséges

(Dunkerque, 300 000)

1940.júl. Olo. ↔ Fro

1940.jún.22. Fro. fegyverszünetet kért

- Fro. északi, nyugati része német megszállás alá
déli, középső részén fr. Bábkormány (Pétain marsall) = Vichy központtal

1940.aug-okt. angliai csata = Hitler első kudarca
De! a partraszállás Ø

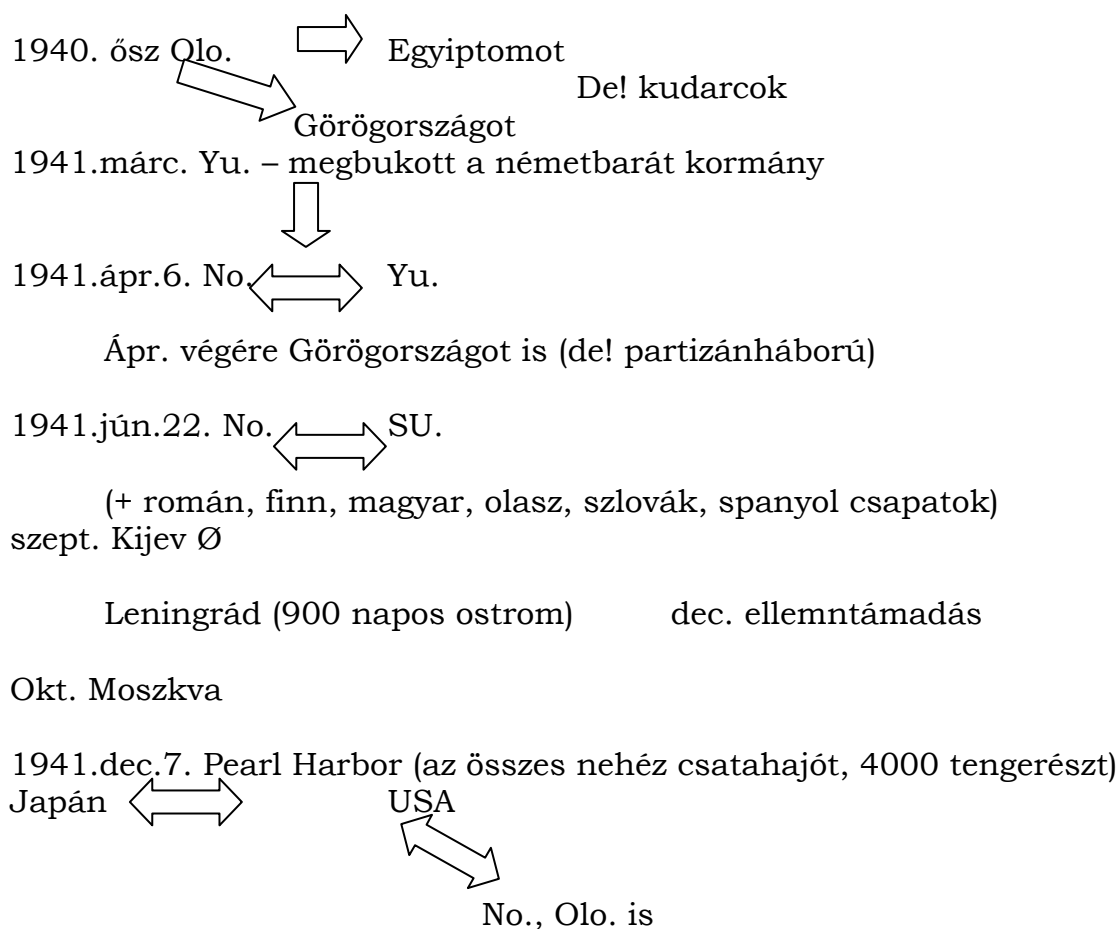
3. SU, Balkán:

1939. őszi --- a SU beolvasztotta a balti államokat → 1939.nov -
Finnországnak területcserét ajánlott

1940.febr.

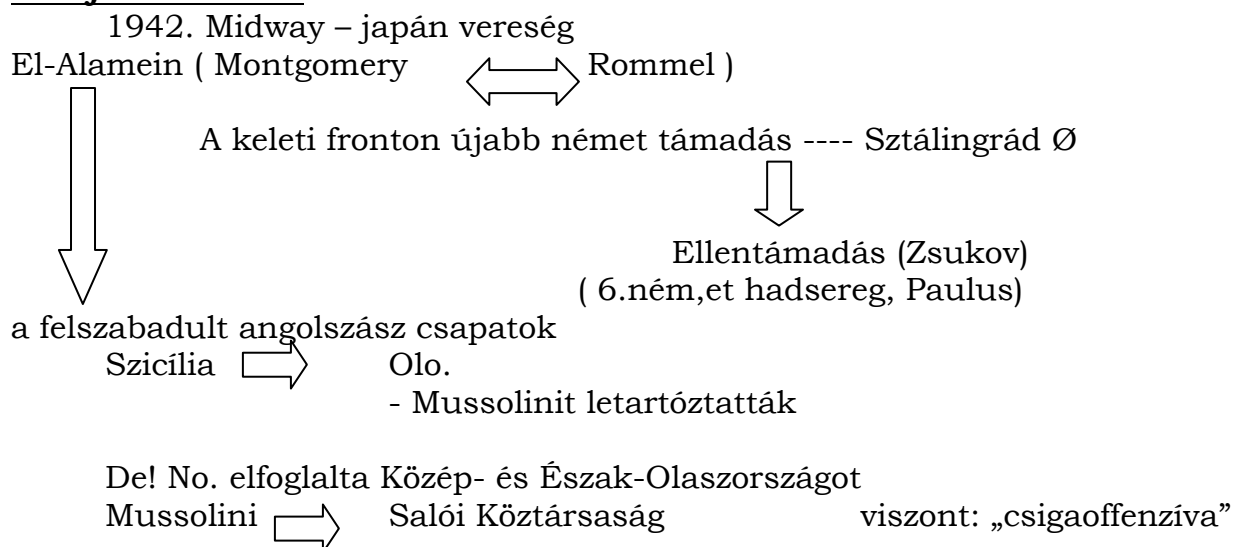
SU ↔ Finno.
(35 000 km)

1940 nyár SU Ro.
ultimátumban követelte Besszarábiát

A fordulattól a győzelemig

1. A fordulat éve:

- (faji alapon, az állami és közalkalmazottak közül, más értelmiségi pályákon: 6%)
 előkészítették a harmadik zsidótörvényt (házasság, nemi kapcsolat 1941)
 - 1939.máj. parlamenti választások
 a MÉP győzött, de a nemzetiszocialisták előretörése mellett

2. Fegyveres semlegesség:

1939.szept.1. – a német csapatok átvonulását Ø
 - lengyel menekültek befogadása

1940.aug.30. második bécsi döntés:

Észak-Erdély, Székelyföld (43 600 km, 2,5 millió de! 51,4%)

- Mo. csatlakozott a háromhatalmi egyezményhez

- Románia felé német csapatok mehettek át Mo-on

+ Hitler a Yu. Elleni részvételt követelte (De! 1940.dec. örökbarátsági szerződést)

1941.ápr.3. Teleki Ø

1941.ápr.6. No ↔ Yu.

↔
 Ápr.11. Mo.

3. Bárdossy László (1941-42):

Yu. Bácskát, baranyai háromszöget, Mura-vidéket (csak 39%-a)
 (1942.jan. újvidéki mészárlás, 3340 civilt)

1941.jún.26. Kassa bombázása → Mo. ↔ SU.

1941 gyorshadtest (45 000) → SU
 majd visszavonták
 Ang. → Mo.
 Mo. → USA

német követelésre 2. magyar hadsereg
 Don kanyar 1943. SU csapatok két hét alatt

4. Kállay Miklós (1942-44.):

- óvatos külpolitikai fordulat (hintapolitika, „Kállay-kettős”)
- De! – a korábbi propaganda, revíziós sikerek

- német csapatok jelenléte
- külkereskedelmi forgalom 70%-a

óvatos gesztusok:
 - magyar követeket
 - 1943. előzetes
 fegyverszüneti
 egyezmény

Mo. ellátása 1944 őszéig zavartalan
 + Mo-ot nem bombázták

az ellenállás nem tömeges

Véjáték a Duna mentén

1. Mo. német megszállása:

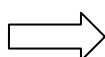
Mo. megszállásának a tervét már 1943. végén
 (Margaréta-terv)

1944.márc.19. Mo. megszállása De! Horthy a helyén maradt – kinevezte
 Sztójay Dömét

a birodalom teljhatalmú megbízottja: Edmund Veessenmayer
 (a pártokat Ø, a nem németbarát lapokat Ø, a gazdasági szállításokat No-ba
 fokozták, az első magyar hadsereget a keleti frontra)

2. Kiugrási kísérlet:

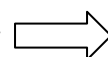
1944.aug. a román hadsereg átállt

a SU eljutott a Kárpátokig

1944.aug.29. Horthy leváltotta Sztójayt

Lakatos Géza
 m.e.

De! – nem vonta be az ellenzéket

- a tisztek jelentős része nem engedelmeskedett
- a németek jobban felkészültek

1944.okt.11. Moszkva - fegyverszünet

1944.okt.15. Horthy proklamáció

De! aznap letartóztatták, majd lemondatták

3. A nyilas uralom:

Szálasi Ferenc nemzetvezető (miniszterelnök + a hadsereg irányítása is)

- totális mozgósítást
- kivégzések (MNFFB) Bajcsy-Zsilinszky Endrét is

1944 karácsony – 1945.febr.13. Bp. ostroma

ápr.4. Mo. felszabadult

4. Magyar holokauszt:

1944.márc.19-ig a zsidóság többségének életét nem fenyegette veszély

Adolf Eichmann kevesebb mint másfél hónap alatt
 - a teljes vidéki zsidóságot (440 000)
 Auschwitz

Horthy a budapesti zsidók deportálását Ø
 Szálasiék pesti gettót
 50-70 000 budapesti zsidót gyalogmenetben

A kétpólusú világ

1. Új európai rend:

Előzmények: 1943.nov. Teherán (Sz., C., R.)

1944.okt. Churchill és Sztálin moszkvai tárgyalása (a „százalékos egyezmény”)

1945.febr. Jalta (Sz., C., R.)

1945.júl.17-aug.2. Potsdam (Sz., Harry Truman, C. --- Clement Attlee)

- No. demilitarizálása
- a háborús bűnösök felelősségre vonása
- No-ot, Ausztriát megszállási övezetekre
- jóvátétel

A SU megtartotta az 1939-40-ben szerzett területeit

- ígéret a szabad, demokratikus választásokról

1947.febr.10. Bulg., Finno., Mo., Olo., Ro. Aláírta a békeszerződést
 (3falut)

Auszt. - 1955

No. - 1990

Japánnal 1951-ben 49 állam (De! SU, India, Kína Ø)

- valamennyi hódítását Ø
- szigetek miatt
- jóvátételt
- amerikai csapatok

még 2000-ben sem – a Kurili-

2. Háborús bűnösök felelősségre vonása:

Kollektív felelősség el a német népet
 (a csehszlovák kormány a magyarokra is)

- kitelepítések

1946 nürnbergi per

- nemzetközi hadbíróóság
- 22 fővádolt 12-öt halálra 10-et Ø
(M.B., H.G.)

De! – olyan jogszabályok alapján, amelyek korábban nem is léteztek

- korlátozták a védelem eszközeit
- a szövetségesek is elkövettek hasonlókat

1945.jún.26. San Fransisco:

50 ország ENSZ (Svájc 2002, Vatikán Ø)
-közgyűlés
de! a Biztonsági Tanács jóváhagyása is kell

5 állandó 10 cserélődő tag
(USA, Fro., Ang., Oo., K.)

A hidegháború

1. A kétpólusú világ:

1945 után az USA és a SU ereje messze meghaladta a többi országét
kialakították a maguk érdekszféráját bipolaris világ

1946.márc. Churchill fultoni beszéde („vasfüggöny”)

Truman-doktrina

Zsdanov-doktrina „két tábor elmélet”

Több évtizedes szembenállás = hidegháború
De! közvetlen összecsapás Ø

2. Katonai tömbök kialakulása:

1949.aug. NSZK NDK

De! Nyugat-Berlin nyugati megszállás alatt
1948-49 Sztálin blokádnál vette – De! léghíd

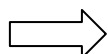
keletnémetek milliói szöktek Nyugatra

1961-aug.13-án egyetlen éjszaka alatt – 120 km-es falat

1949.ápr. NATO

1955 NSZK is

SU létrehozta a Varsói Szerződést

1949 SU – Kína

(Mao Ce-tung) = a hidegháború kiterjedt Ázsiára is

(dominó-elv = az USA nem engedheti, hogy más országokban is kommunista fordulat játszódjon le)

3.Fegyverkezési verseny:

1945 USA – atombomba – 1952 hidrogénbomba

1949 SU – atombomba – 1953 hidrogénbomba

1957 SU – Szputnyik nevű műhold

1961 SU - Gagarin

kölcsönös elrettentés stratégiája
(De! 1963 atomcsend egyezmény
1968. atomsorompó szerződés)

4. Háborús konfliktusok:

1956 Abdel Nasszer egyiptomi elnök államosította a Szezei-csatornát

Ang., Fro., Izrael – De! a SU, ill. az USA követelésére vissza kellett vonulniuk

Egyiptom Izrael

1962 karibi válság:

SU → Kubába

telepített rakétákat → USA blokádnak alá

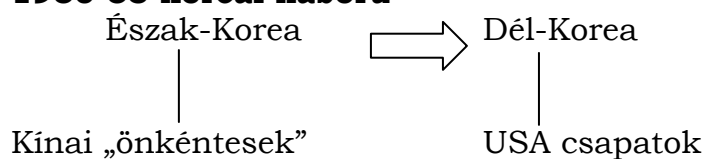
vette Kubát

USA → Törökországba

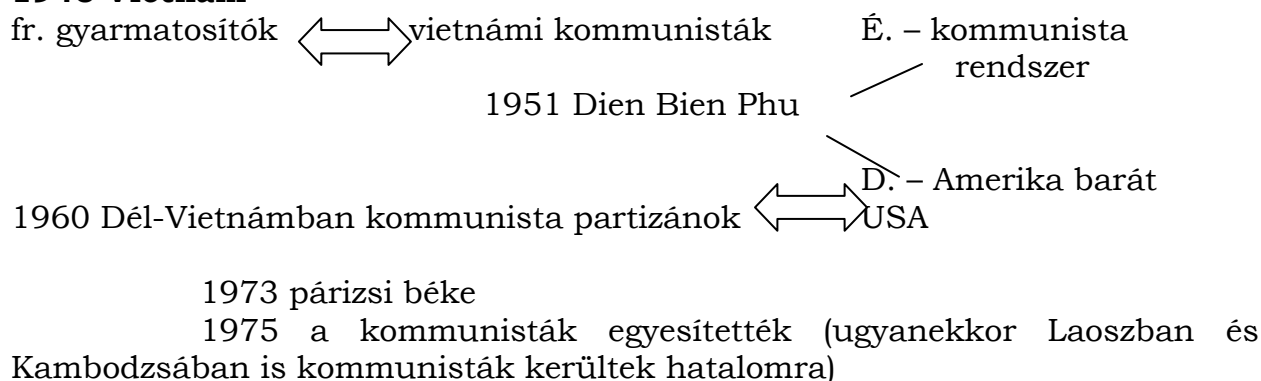

visszavonására

Mindketten ígéretet tettek rakétaik

5. Háborúk:**1950-53 koreai háború**

Hivatalosan még 2000-ben sem kötöttek békét

1946 Vietnám**6. Enyhülés:**

1953 Sztálin Ø

Kína eltávolodott a SU-tól (1972 Mao – Nixon)

H. Kissinger: az USA-nak csak ott kell beavatkoznia, ahol az nem követel túl nagy árat

1969 Willy Brandt

NSZK – szocialista országok

1972 NSZK – NDK kölcsönösen elismerte

1972 SALT-1

1975 Helsink-i záróokmány: (33 európai ország, USA, Kanada)

- államok egyenjogúságának elvét
- területi sérthetlenséget
- viták békés rendezésének elvét
- emberi jogok tiszteletben tartását

De! 1970-es évek végén: SU → afrikai és ázsiai országokban

1979 Afganisztán
(moszkvai olimpia – Los Angeles-i olimpia)

1980

1984

7. A „Nyugati tömb”:

USA – 50-es évek eleje – Joseph McCarthy szenátor

Amerika-ellenes Tevékenységet Vizsgáló Bizottság

A kommunistagyanús emberek elleni „hadjárat”

50-es évek második fele – a fekete bőrűek helyzete (az élet minden területén szegregáció sújtotta őket) 1954 a Legfelsőbb Bíróság fellép a szegregáció ellen

+Martin Luther King ellenállásra buzdította híveit

Elnökök:

(1945-52) Harry Truman

(1952-60) Dwight Eisenhower

(1960-63) John F. Kennedy 1963-ban Ø

(1963-68) Lyndon B. Johnson 1968-ban Robert Kennedyt, Martin Luther Kinget is Ø

gettólázadások + a vietnámi háború elleni tiltakozások

szociális programok kiterjesztése

A nyugat-európai országokban az ötvenes évekre után stabilizálódott a demokrácia

Sőt! mid szorosabbá vált az együttműködés (integrációs folyamat)

NSZK (Konrad Adenauer)

Fro. (Charles de Gaulle)

Anglia (Margaret Thatcher)

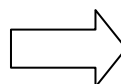
A dél-európai országok egy részében csak a 70-es évek közepére alakult ki demokratikus rendszer

A skandináv jóléti államokban példátlanul magas életszínvonal és széles körű szociális ellátás alakult ki.

A Szovjetunió és a szocialista tábor

1. A szocialista tömb kialakulása:

A szovjet befolyás alá került országokban

politikai menetrend =

1. szovjetbarát kormányok alakítása
2. államosítások, földreform
3. a közigazgatás „megtisztítása”
4. más munkáspártok beolvasztása
5. a hatalom átvétele, a

többspártrendszer Ø

6. a gazdaság átalakítása (közép- és kisüzemek államosítása, tervutasításos rendszer bevezetése, gyorsított

iparosítás, a mezőgazdaság kollektivizálása, fellépés az „osztályidegenek” és az egyházak ellen)

1947 megalakult a Kominform =Sztálin útmutatásai szerint irányította a kommunista pártokat

Valamennyi kommunista országban kialakult a személyi kultusz és koncepciók perekre is sor került.

2. Jugoszlávia:

Joszip Broz Tito vezette kommunista partizánok szabadították fel

1947 után Jugoszlávia „bezzeg-ország” lett

De! 1948 Tito és vezetőtársai megpróbálták Moszkvától független politikát folytatni kiközösítették a szocialista táborból (Tito = „az imperialisták láncos kutyája”, „a nemzetközi munkásmozgalom árulója”)

De! a titói rendszer túlélte a kiközösítést (Tito tekintélye, nyugatiak gazdasági támogatása)

„önigazgató szocializmus”

- dolgozói közösségeknek nagyobb beleszólása volt az üzemek irányításába
- a mg. kollektivizálásának erőltetése abbamaradt
- jugoszlávok százezrei dolgozhattak Nyugat-Európában

Sztálin halála után a szovjetunió is rendezte a kapcsolatait Jugoszláviával.

3. A SU Sztálin halála után:

- életszínvonal-javító intézkedések
- a koncentrációtábor-hálózatot nagyrészt felszámolták

1956 SZKP XX. kongresszusa

- Hruscsov Sztálin hibáiról beszélt

1958-ra megszerezte a hatalmat 1964-ben nyugdíjazták, helyette Leonyid Brezsnyev

4. Elégedetlenségek a keleti blokkban:

1956. júl. Lo. Felkelés – mérsékelt reformok, (De! 1968-ban, 1970-ben is felkelések, 1980-ban sztájkhullám söpört végig Lengyelországon = engedélyezték a „Szolidaritás Független Önigazgató Szakszervezet megalakulását – Lech Walesa)

1956.okt. Mo. – kegyetlenül leverték

1968. „Prágai tavasz” Alekszandr Dubcek: „emberarcú szocializmus”

1968.aug.20-21.SU, NDK, Lo., Mo., Bulg.

(Brezsnyev-doktrina vagy korlátozott szuverenitáselve = a szocialista tömb országai akkor sem választhatják meg saját útjukat, ha azt békésen, a kommunista párt irányításával hajtják végre)

Gazdaság és modernizáció

1945 és 1973 között a gazdasági élet konszolidálódott majd példátlan mértékű fellendülés (de! az 1970-es évek olajárrobbanása lefékezte a növekedést)

USA a legnagyobb gazdasági hatalom De! felzárkózott Nyugat-Európa és Japán is + a „kis tigrisek”(Dél-Korea, Tajvan, Hongkong, Szingapúr)

A harmadik világ legtöbb országának a lemaradása tovább növekedett

A szocialista országok kísérlete: „ellen világgazdaság” létrehozása

1949 KGST

A tőke, a pénz és a piac logikája helyett a politikai vezetés akarata határozta meg a gazdaságot rossz hatékonyságú és pazarló gazdaság alakult ki (+ erőltetett iparosítás)

A 60-as évekig sikeresnek tűnt

A XX. század második felében a modernizáció felgyorsult (De! óriási eltérések az egyes régiók között)

Fogyasztói társadalom

A XX. század második felétől az embereket minél több fogyasztásra igyekeztek rávenni

A vásárlást könnyítő ötletek: hitelre történő vásárlás, hitelkártya

Egyre gyorsuló és elanyagiasodott élet (gyorséttermek, konzervek, mélyhűtött ételek)

A „hippik” ezen egész társadalmi rend, a kultúra rendje, az uralkodó értékrend ellen léptek fel

(De! a szórakoztatóipar üzletté degradálta a lázadásukat, és a hippik legnagyobb része később éppúgy beilleszkedett a társadalomba mint a szüleik)

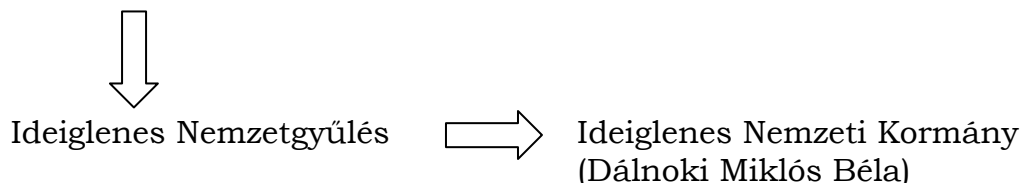
Magyarország, 1945-56

Koalíciós évek

1. Felszabadulás és megszállás:

1944-45-ben a közigazgatás, a politikai, a gazdasági és a társadalmi rendszer is összeomlott

1944.dec.2. Szeged: Magyar Nemzeti Függetlenségi Front (FKGP, SZDP, NPP, MKP, PDP)

1945 jan. Moszkva – fegyverszüneti egyezmény
(1938 előtti határok, hadat üzen, fedezi a szovjet megszállás költségeit, jóvátételt)
a SZEB ellenőrzi

A kormány igazolóbizottságokat
népbíróságokat állított fel
a szélsőjobbaldali szervezeteket feloszlatta

1945.márc. – földreformrendelet – a mezőgazdaságból élők többsége számára kedvező

1945-ös választás: - egyenlő, általános és titkos választójog
(a háborús bűnösöket, a szélsőjobbaldali szervezetek vezetőit, a német nemzetiségűeket, és azokat akiket az igazolóbizottságok nem igazoltak Ø)

FKGP 57%
MKP 16,9% De! Vorosilov marsall ragaszkodott a koalíciós kormányzáshoz
SZDP 17,4% (Tildy Zoltán m.e., a belügy az ÁVO,
a Gazdasági)
PP 6,8% Főtanács, a közlekedési tárca a kommunistáké)

1946.febr.1. kikiáltották a második Magyar Köztársaságot (Tildy Z. k.e.)

A világtörténelem legnagyobb inflációja DE! 1946.aug.1. megszületett a forint

1946 államosították a szénbányákat és a fontosabb nehézipari üzemeket
1947 hároméves terv – a gazdaság talpra állt, de a nehézipari termelés jelentősen növekedett a könnyűipar viszont háttérbe szorult

1947.febr.10. Párizsi béke

- 3 falut
- a SZEB és a megszállás Ø (De! a SU csapatok maradtak)
- hads.= 65 000
- 300 millió dollár jóvátétel

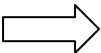
2. Az egypárti diktatúra kiépítése:

„Szalámi taktika”:

a választások után a cél a többi politikai párt megosztása, ill. beolvasztása

MKP+NPP+SZDP = Baloldali Blokk

A kiszegzardapárt ellen támadást indítottak

- követelték, hogy szabaduljon meg „reakciós tagjaitól” képviselőt kizártak 20

- 1947 „köztársaság-ellenes összeesküvést” lepleztek le kiszegzardát letartóztattak több

megvádolták Kovács Bélát is

letartóztatták törvénytörő módon

50 képviselő kilépett a pártból

Nagy Ferenc miniszterelnököt megzsarolták = 1947.máj.30. lemondott

1947 új választásokat írtak ki

„kékcédulás” választások: a Baloldali Blokk 45% (MKP 22,3%) sikerült hatalmon maradni, MFP mandátumait Ø újabb politikusok kényszerültek emigrációba

1948.jún.12. MKP+SZDP = Magyar Dolgozók Pártja

elnöke: Szakasits Árpád

főtitkára: Rákosi Mátyás

1948 – az egyházak megtörése is megkezdődött (Mindszenty József letartóztatása, Pócspetri)

egyházi iskolák államosítása

Az ellenzéki pártok 1948-ra feloszlottak, a szövetséges pártokat pedig beolvasztották a **Magyar Függetlenségi Népfrontba**, amely elfogadta az MDP vezető szerepét.

1949-es választás = a Népfront 96,27%-ot kapott

A Rákosi-rendszer

1. Új alkotmány:

1949. aug. 18. új alkotmány = az egypárti diktatúra törvényesítése
 Magyar Népköztársaság
 Köztársasági elnök intézményét \emptyset helyébe az **Elnöki Tanács**
 - törvényeredetű rendeletei
 (igazából ez a törvényhozó hatalom)

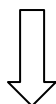
Minisztertanács = kormány
 Tényleges irányító a **párt főtitkára** = Rákosi Mátyás

Háromévente MDP kongresszus \Rightarrow Központi Vezetőség (később: Központi Bizottság)
 Politikai Bizottság = a „párt kormánya”

1949-53 Rákosi – Gerő – Farkas (Révai József)
 Átalakították a közigazgatást, igazságszolgáltatást
 (az önkormányzatokat \emptyset \Rightarrow tanácsok, új bíróságok =
 függetlenségük csak névlegesen érvényesült, a kulturális szervezetek, oktatási intézmények is elvesztették önállóságukat)

2. Terror és erőszakszervezetek:

Tisztogatások („az osztályharc fokozódása”) **Koncepciós perek!**
 1949. máj. Rajk László letartóztatása (korábban belügy-, majd külügyminiszter)
 vád: rendszerellenes összeesküvés, kémkedés

1949. okt. kivégezték
 További koncepciós perek (már a nyilvánosság kizárásával)
 (Szakasits Árpád, Marosán György, Kádár János)
 + a rendszer ellenségeivel is leszámoltak (több százezer ember ellen folyt eljárás, több tízezer ember került börtönbe, internálótáborba, munkatáborba) + kitelepítések

1948 ÁVO \Rightarrow ÁVH
 (közvetlenül Rákosi, ill. a szovjet „tanácsadók” felügyelete alatt)
 1949-től önálló főhatóság (szervezetileg hozzá került: katonai elhárítás, hírszerzés, határőrség)
 50 000 + több tízezer besúgó
 Internálótáborok (1953-ban 100db, internáltak: 44 000)

Hatalmas hadsereg (ált hadkötelezettség 3évre emelkedett, a szárazföldi és a légerő összlétszáma: 250 000, állami költségvetés 25%-át)

3. A gazdaság átalakítása:

Rákosiék: - a legfontosabb cél a gyors iparosítás
- a mezőgazdaság kollektivizálása

Tervutasításos rendszer (ötéves tervek) u.a. mint a SU-ban

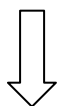
Az ipari termelés nőtt, de az életszínvonal nem érte el a háború előttit sem

(1951-ben újra jegyrendszer)

1948 Rákosi : a mezőgazdaság szocialista átszervezését fel kell gyorsítani !

De! 1953-ban a megművelt földterület 2/3-a még mindig magángazdák kezében

(több százezren felhagytak a gazdálkodással)

Mo. a kenyérgabona és a bor importjára kényszerült
Téeszekbe kényszerítés: - „tagosítás”

- emelt beszolgáltatási kötelezettség
- kulákok megbírságolása
- uszítás, verés, kitelepítések

4. Személyi kultusz:

U.a. mint SU (szobrok, képek, versek, éljenzés, ellentmondás Ø)

Rákosi Mátyás DE! „Sztálin elvtárs legjobb hazai tanítványa”

1952 = 60. születésnapja

Reform és visszalépés

1. Az „új szakasz” politikája:

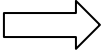
1953 Sztálin halála Moszkvába rendelték a magyar vezetőket

- Rákosit leváltották (De! pártfőtitkár maradt)
- Nagy Imre lett a miniszterelnök

(csökkentette a nehézipari beruházásokat, előirányozta a könnyűipar fejlesztését, az életszínvonal emelését, könnyített a parasztság beszolgáltatási terhein, megszűntek a kitelepítések, internálótáborok, megkezdődött a koncepciók percek felülvizsgálata)

	hatalmi harc	
Nagy Imre	↔	Rákosi Mátyás
- közvélemény pártfunkcionáriusok - reformkommunista értelmiség		- keményvonalas

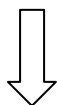
- szovjet vezetők kizárták 1955 Nagy Imrét leváltották, a pártból is

az új miniszterelnök: Hegedüs András (Rákosi embere)

Rákosi nem tudta visszaszerezni 1953 előtti hatalmát
(a perek áldozatai kiszabadultak, pozíciókba kerültek, Rákosi Péter Gáborra próbálta hárítani a felelősséget)

De! a reformkommunista értelmiség aktivizálódott (Irodalmi Újság, Petőfi Kör)

1956 júl. Rákosit menesztették
(DE! a helyére Gerő Ernő)

Az 1956-os forradalom

1956.okt.6. Rajk és társai újratemetése
Egyetemek szervezkedése (MEFESZ)
okt.23. Bp. tüntetés ----- fegyveres felkeléssé (elfoglalták a Rádiót, a Sztálin-szobrot Ø)

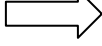
szovjet páncélosok (Gerő kérésére)

okt.23. Nagy Imre újra m.e.
Kádár János főtitkár

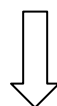
Vidéken is harcok, sortüzek
Munkástanácsok, forradalmi bizottságok alakultak, az 1948-ban felszámolt pártok

Okt.28. Nagy Imre: „nemzeti demokratikus népmozgalom”

- fegyverszünet kihirdetése
- ÁVH feloszlata
- szovjet csapatok kivonása

okt.30. MDP Ø MSZMP
- többpártrendszer visszaállítása csoportok

De! egyes forradalmár

nov.1. Mo. kilépett a Varsói Szerződésből

a Köztársaság téri pártházat

okt.28. a szovjetek elfogadták a fegyverszünetet

De! okt.29. szuezi válság

Okt.31. Hruscsov is a beavatkozás mellett foglalt állást Nov.1.Kádárt
elfogták és Moszkvába vitték, ahol elvállalta a „rendteremtést”

Nov.4. hajnalán SU támadás

Ellenforradalom és konszolidáció

1. Szovjet intervenció, megtorlás:

1956.nov.4. hajnal

budapesti rádió:

Nagy Imre beszéde

szolnoki rádió:

Kádár beszéde

Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány
a szovjet hadsereg segítségét kérte

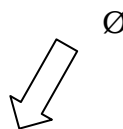

a jugoszláv nagykövetségre menekültek

De! nem volt hajlandó lemondani

(Tito törbe csalta – a Bukarest melletti Snagovba)

De! sztrájkok – Kádár tárgyalásokra kényszerült a Nagy-budapesti Központi
Munkástanáccsal

1956. Dec. eleje: Kádár ellenforradalomnak minősítette
a felkelést

- letartóztatások, sortüzek, első kivégzések

December közepére megtört a társadalom ellenállása

1957 tavaszáig: - 180 000 külföldre

1959 végéig: - 22 000-et elítéltek

- 229-et kivégeztek

- 13 000-et ítélet nélkül internáltak

1958.jún.16. Nagy Imrét is

1957 megszervezték a munkásőrséget

az újjászervezett hadsereg szovjet irányítás alatt (60-70 000 „ideiglenesen
hazánkba állomásozó szovjet katona”)

2. Konszolidáció:

A Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány 1957 elejére megszilárdította a
hatalmát

1958-61 végrehajtották a mezőgazdaság kollektivizálását

hangulatjavító intézkedések (a beszolgáltatást Ø, a béreket
megemelték, az árakat csökkentették)

1961 erőszakos kampány az egyház ellen (de most csak az alsópapságra
korlátozódott)

- de a hatvanas évek közepére rendezték a viszonyukat az egyházakkal

1956 után az ENSZ nem tekintette törvényesnek a Kádár-kormányt
1962 magyar-amerikai megállapodás az amnesztiáról = elismerés

1963-ig több hullámban amnesztiát adtak az 1956-os foglyok többségének
- az internálást Ø
- Kádár eltávolította a keményvonalas sztálinistákat (Pl. Rákosit, Gerőt)

A Kádár-rendszer

1. „Kétfrontos harc”:

Harc a Dogmatizmus (a sztálinista keményvonalasok) ellen
Revizionista mételyezés (reformkommunisták)
A legfontosabb vezetők az 1980-as évek második feléig ugyanabból a szűk személyi körből (a fiatalabb generáció csak a második vonalba emelkedhetett fel)

1956 és 1988 között az MSZMP első titkára **Kádár** (miniszterelnök csak két rövid időszakra lett, az Elnöki Tanácsnak pedig csak „egyszerű tagja” volt)

A politikai rendszer és az uralkodó ideológia nem változott!

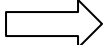
- egypártrendszer
- a parlament szerepe jelentéktelen
- cenzúra
- Szovjetunióhoz fűződő „barátság” határozta meg a külpolitikát

De! a hatalmon lévők stílusa megváltozott!

- Kádár körül személyi kultusz Ø
 - a párt- és állami vezetők kirívó kiváltságai mérséklődtek
 - a terror „csak” a hatvanas évek elejéig volt tömeges
 - az alkalmazkodó állampolgárokat békén hagyták
 - a hétköznapiok átpolitizáltsága is csökkent (nem várták el a lelkesedés tettetését)
 - szabadabbá vált a szellemi élet (öncenzúra)
 - ismét lehetett külföldre utazni
- rákosista korszak szlogenje: **”aki nincs velünk, az ellenünk van”**

kádári szólam: **”aki nincs ellenünk, az velünk van”**

2. A legvidámabb barakk:

Kádár hatalomra jutása abszolút illegitim módon történt hatalmát a jóléttel próbálta

legitimizálni

„gulyáskommunizmus” „frizsider-szocializmus”

Gyakran az ideológiát háttérbe szorító gyakorlatiasság (pl. határozottan végrehajtották a téészesítést, de magántulajdonban hagyták a háztáji földeket)

A hatvanas évekre kialakult egy hallgatóságos közmegegyezés = a rendszer eltűri, hogy az emberek a saját jólétükkel foglalkozzanak, cserébe elfogadják a fennálló hatalmat

3. Pártállam:

MSZMP = nemcsak párt, hanem a legfontosabb államhatalmi szerv is

1957-ben : 350 000 tag

1985-ben : 871 000

1957 KISZ = Kommunista Ifjúsági Szövetség

SZOT = Szakszervezetek Országos Szövetsége – DE! a dolgozók érdekvédelmét
Ø

Kultúrpolitika: „három T” =
- Tűrt
- Támogatott
- Tiltott

Az ellenzéki művészek és értelmiségiek a pályájukon maradhattak
A cenzúra nem leírt szabályok szerint működött

A hetvenes évekre Kádár tekintélyes, népszerű politikussá vált, külpolitikájában igazodott a szovjetek érdekeihez.

Magyarország, 1963-1988**1. Új gazdasági mechanizmus:**

1968.jan. lépett érvénybe

- a mennyiség helyett a minőség, hatékonyság és az eladhatóságot helyezték előtérbe

- mg. = TSZ-ek, és állami gazdaságok + háztáji- és kiegészítő gazdaságok

- hitelfelvétel a nemzetközi pénzpiacra (Mo. külföldi adóssága a tizszeresére nőtt)

1972-74 a dogmatikusok támadása a reform ellen
 (elérték Nyers Rezső leváltását, több tekintélyes értelmiségit kizártak a pártból, sajtópereket indítottak, egyeseket emigrációba kényszerítettek)

Kádár megvédte pozícióit (Biszkú Bélát kiszorította)

Sőt! A hetvenes évek végén újra reformok DE! lényeges politikai változás Ø

DE! olajárrobbanás a SU pedig egyre kevésbé tudta Mo-ot olcsó olajjal ellátni

Cserearány-romlás (világpiaci árakon vett olaj, importált áruk drágulása, a magyar exportcikkek ára alig emelkedett)

beindult az adósságspirál

1981 Mo. belépett a Nemzetközi Valutaalapba és a Világbankba

De! az életszínvonalhoz és a teljes foglalkoztatottsághoz ragaszkodtak = a 80-as évekre a magyar gazdaság újra válságba

2. Az ellenzék a nyolcvanas évek elején:

I. Egy részük korábban marxista, de ekkor már a demokratikus baloldal örököséiként léptek fel

II. Egy másik ellenzéki csoport pedig a népi írók örökösének vallotta magát (Pl. Csoóri Sándor, Csengey Dénes, Csurka István, Lezsák Sándor)

III. A párton belüli reformkommunisták
 - nem elegendő a gazdaság átalakítása!

Ismerték is egymást, de összefogás Ø

3. Politikai válság:

A nyolcvanas évek közepén az MSZMP-ben felerősödött a reformerek hangja + összefogtak velük azok akik hatalmi érdekből akarták leváltani Kádárt (Pl. Grósz)

1988-ban Grósz Károly miniszterelnök megbuktatta Kádárt, s főtitkárrá választotta magát

= a Kádár-korszak végét ért
 (1989 nyarán meg is halt)

Társadalom és életmód a Kádár-korban

1. „Frizsiderszocializmus”:

a mezőgazdaságban és az iparban foglalkoztatottak aránya fokozatosan csökkent, a harmadik szektorban foglalkoztatottaké nőtt

Jelentősen csökkent a szegénység, valamennyi civilizációs mutató emelkedett

DE! a viszonylagos jólét ára: elhanyagolták a távközlés, az úthálózat fejlesztését (nem számoltak a hosszú távú következményekkel)

+ önkiszákmányoló munka a „második gazdaságban” (GMK, csempészet, fusizás)

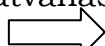
1960-80 között a várható élettartam újra csökkent

A deviáns jelenségek száma nőtt (alkoholizmus, öngyilkosság, válások, gyermekszám csökkenése)

Oktatás: a nyolc ált. elvégzése általánossá vált

De! a felsőoktatásban végzettek száma nagyon alacsony

„Fogyasztói kultúra”:

A hatvanas évektől a nyugati fogyasztói kultúra egyre nagyobb hatást gyakorolt
 megpróbálta a hazai ipar helyettesíteni a nyugati termékeket (csekély eredménnyel)

(Pl. a KGST-n belül csak Mo. gyártott farmert)

bevásárló turizmus = tömeges

csempészet

Magyarországi kisebbségek – magyar kisebbségek, 1945-1988

1. Kollektív felelősségre vonás:

A potsdami megállapodás elrendelte a magyarországi németek kitelepítését.

SZEB előírása 450 000 „sváb” kitelepítését írta elő (nem is volt ennyi!) végül 170 000-et költöztettek ki

Csehszlovákiából a magyarok kitelepítését nem írták elő DE! a csehszlovák kormány kierőszakolta a lakosságcsere-egyezményt

100 000 magyar ----- 73 000 szlovák

beneși dekrétumok:

- állami szempontból megbízhatatlan személyeknek kell tekinteni a magyarokat és németeket
- vagyonukat állami kezelés alá kell venni
- elvesztik állampolgárságukat
- a törvényes időtartamon túl is őrizetben tarthatóak

A magyarországi nemzetiségek száma nagymértékben csökkent – a velük kapcsolatos politikai és társadalmi feszültségek megszűntek.

2. A magyarországi romák:

A XX. sz. második felében váltak a legnagyobb magyarországi kisebbséggé.

Többségük magyar anyanyelvű, kisebb részük romani, illetve beás nyelvet beszél.

A Kádár-korban tagadták, hogy a cigányság nemzetiség lenne \Rightarrow cél: az asszimiláció

- 1964-es párthatározat: a cigánytelepeket \emptyset

- átfogó lakásépítési program

Hagyományos cigány mesterségek megszűnés \Rightarrow főleg a nehéziparban helyezkedtek el

A hetvenes-nyolcvanas évekre a cigányság életszínvonala javult, de a többségi társadalométól még mindig elmaradt ----- az előítéletesség viszont nőtt

3. A határon túl élő magyarok:

Yu. – a legsúlyosabb atrocitások

- az 1942-es újvidéki vérengzés megtorlásaként 20-30 000 magyart \emptyset

Ro. - több száz áldozata volt a megtorlásoknak

SU - 20-30 000 magyart deportáltak Kárpátaljáról

Nemzetiségi jogukat mindenütt csak korlátozottan gyakorolhatták – ez ellen a magyar állam a hetvenes évekig nem emelt szót!

A globális világ felé ***A harmadik világ***

1. Dekolonizáció és hidegháború:

Harmadik világ = a két tömbhöz nem tartozó latin-amerikai, afrikai és ázsiai országok

1955 Bandung – el nem kötelezettek mozgalma (egyenlő távolságot akartak tartani a Nyugattól, ill. a SU-tól De! igazából sosem tudtak függetlenedni a hidegháborús viszonyoktól)

Latin-Amerika országainak politikájába az USA többször is beavatkozott
demokrácia – diktatúra „váltógazdasága” (hadseregek – marxista mozgalmak)

Fekete-Afrika = a Szaharától délre eső területek
A felszabadulást követően a helyi többség vette át a hatalmat
(kivétel Dél-Afrika)

1990-ig

apartheid

északi részét ökológiai katasztrófa is

- terjeszkedik a Szahara
- népességrobbanás

Arab világ = Észak –Afrikától a Perzsa-öbölíig

Közös gondjuk a túlnépesedés, a lassú gazdasági növekedés, az erőszak a politikában

Az olajvagyon sajátos zsákutcás fejlődést alakított ki

India és Pakisztán:

II.vh. előtt Mahatma Gandhi és Dzsaváharlál Nehru vezette erőszakmentes ellenállási mozgalom a brit uralom ellen

1947.aug.15. hindu India és muzulmán Pakisztán függetlenségének a kikiáltása De! áll. viszálykodás

Kelet-Ázsia

1. Kína:

1946 újra polgárháború kommunisták győzelme (a nacionalisták Tajvanra)

1949. okt. 1. Kínai Népköztársaság

Mao Ce-tung

Ötvenes évek második felében: „Nagy Ugrás”-t hirdetett Mao

Néhány év alatt utol akarták érni a fejlett ipari

országokat

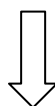
(felgyorsított kollektivizálás: a termelészövetkezeteket népi kommunákká = magántulajdon Ø, háztáji föld Ø, közös étkezés)

éhínség (16 millió áldozat)

1966 Nagy Proletár Kulturális Forradalom

- vörösgárdisták lázadása minden ellen ami régi

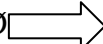

káosz, fegyveres harc

1968 feloszlatták a vörös gárdákat, 15 millió radikálist
vidékre
A kulturális forradalom mérsékeltebben de 1976-ig
folytatódott

2. Kínai külpolitika:

1950 Kína Tibetbe
+ a korai és a vietnámi háborúban is

Sztálin Ø Mao függetlenedett a SU-tól

a hatvanas évekre saját atomfegyver határincidensek a SU-val
és Indiával

„három világ” elmélet = I. USA

II. SU

III. „harmadik világ” fejlődő országai

- képviselik a világproletariátust

- a SU a veszélyesebb, ezért össze lehet fogni az

USA-val

1972 Nixon Kínába látogatott

3. Mao után:

1976 Mao Ø

hatalmi harc: Teng Hsziao-ping
reformokba kezdett

- Pl. a földet bérbe adták a parasztnak

Kína önellátóvá vált élelmiszerekből

(1949-től 540 millióról – 1,3 milliárdra nőtt a népesség)

Ipar:

Új szempontok: - jövedelmezőség
- engedélyezték a magántulajdont
- külföldi tőke bevonása

A XX. század végére rendkívüli gazdasági növekedés

DE! a kommunista párt maradt

(1989-es diákmozgalmat Ø)

1997-ben Kína visszakapta Hongkongot

„egy ország két rendszer”-elv

1999-ben Kína visszakapta Makaót

4. Japán:

1945 után erőteljes demilitarizálás és demokratizálás

(Pl. a nők jogait is)

Hirohito császár a helyén maradhatott (nem tekinti magát istennek)

1951 San Fransiscó-i béke

De! az USA csapatai maradtak (mint szövetségeseik)

„Japán csoda”

- az **iskolázottság** magas szintje
- vendégmunkások helyett automatizálás

Hivatalosan hadserege Ø (Önvédelmi Erő – a költségvetés 1%-át)

Ütőképes hadsereggé fejlődött

Kelet-Ázsia:

Más országok is gyors fejlődésnek indultak

„kis tigrisek” = Dél-Korea, Hongkong, Tajvan, Szingapúr

Oktatás!!!

A közel-keleti kérdés

1. Izrael születése:

1947 ENSZ közgyűlése – Palesztinát arab államra
zsidó

1948.máj.14. Izrael kikiáltása

arab államok (Szíria, Libanon, Transzjordánia, Irak,

Egyiptom)

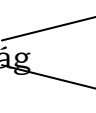
1949 fegyverszünet = Izrael jóval nagyobb területen rendezkedett be

- az arabok többsége elmenekült, vagy elűzték

De! a palesztinok befogadását az arab államok Ø
(menekülttáborokba)

- „Hazatérés törvénye” (több millió zsidó bevándorló)

de! az arab államok nem ismerték el – állandósultak az összecsapások

1956 szuezi válság Egyiptom - SU
Ang., Fro. - Izrael = második arab-izraeli háború
(1957 a nemzetközi tiltakozás hatására kivonultak)

1967 Egyiptom lezárta Izrael vörös-tengeri kijáratát
Harmadik arab-izraeli háború (1967.jún.5-10. = hatnapos háború)

Izrael háromszorosára növelte területét

1973 Anvar Szadat (Egyipt.) és Háfez Asszad (Szíria)
= Jóm kipuri háború
- lélektani győzelem az arabok számára

1978 Camp David-i különbéke – amerikai közvetítéssel arab-izraeli megállapodás

= Egyipt. Kilépett az Izrael-ellenes frontból

2. Az intifáda és a békefolyamat:

Camp David óta Izrael számára a legnagyobb kihívást a palesztinok jelentették
1964 PFSZ (1969 Jasszer Arafat)
- látványos terrorakciók

1987 elkezdődött az első intifáda = palesztin felkelés
1993 oslói egyezmény (Izrael és a PFSZ elismerte egymást)
de! 1995-ben Jichak Rabint Ø

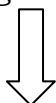
2000 második intifáda

A „szocialista tömb” felbomlása

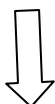
1. A gorbacsovi fordulat:

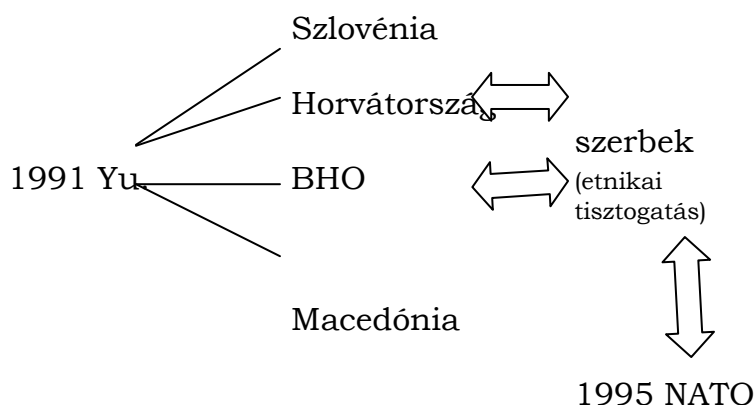
Brezsnyev utolsó évei = „pangás”

A hetvenes évektől a gazdaság fejlődése lemaradt a nyugati országokétól

Jurij Andropov

1995 a daytoni megállapodás lezárta a boszniai háborút
 1995 Horvátország visszafoglalta a szerb lázadóktól területeit

1998 koszovói albánok ↔ szerbek (Koszovó = a szerbek nemzeti bölcsője)

1999 NATO
 - 11 hétig bombázták Szerbiát = a szerb

kormány

kivonult
 Koszovóból

2001 Milosevics bukása
 (2002 hágai nemzetközi

bíróság elé)

Az európai integráció

1. Az integráció kezdete:

1949 Strasbourg – Európa Tanács (Mo. 1990 óta)
 - laza együttműködés

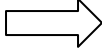
1950 „konkrét lépések politikája” – Robert Schuman francia külügyminiszter

1952 Montánunió (NSZK, Fro., Olo., Holl., Belg., Lux.)
 = Európai Szén- és Acélközösség

1958 Római szerződés (a „hatok” létrehozták)
 - Euratom
 - EGK = „Közös Piac” – célja a vámunió létrehozása

A hatvanas években koordinálták a mezőgazdasági politikájukat is

= a gazdasági együttműködés sikeresnek bizonyult Nagy
Britannia is kifejezte csatlakozási szándékát

De! 1963, 1967 ez ellen De Gaulle fr. köztársasági elnök vétót emelt

2. Az integráció kiszélesítése:

1967-68-ban a Közös Piac Európai Közösségé alakult

De Gaulle visszavonulása óta Fro. sem akadályozta a bővítést

1972 csatlakozott Nagy-Britannia, Dánia, Írország

+ Norvégia (De! 9 hónap múlva népszavazással kiléptek)

1981 Görögo.

1986 Spanyolo., Portugália

 A világ legnagyobb gazdasági egységévé
vált

1991 Maastricht – elfogadták az integráció továbbfejlesztésének programját:

- az európai valuta bevezetése
- közös kül- és biztonságpolitika kialakítása
- egységes vízumpolitika életbeléptetése
- a közös intézmények szerepének a kiszélesítése
- az EK elnevezése Európai Unióvá (EU) változott, jelezve az együttműködés elmélyülését

1995 Ausztria, Finnország, Svédország is

1995 schengeni egyezmény = az unió tagállamai között lebontotta a határokat

2002 12 tagállam megszüntette a saját valutáját

2004 10 állam csatl. (Észto., Letto., Litv., Lo., Cseho., Szlov., Mo., Szlovénia, Cip., Mál.)

2007-re Romániát és Bulgáriát hívták meg

A gazdasági integráció sikeres, a kül- és biztonságpolitikai együttműködés kevésbé

3. Az európai unió felépítése:

Európai Bizottság
(EU kormány)

Európai Parlament
(EU parlamentje)

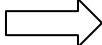
De! a legfontosabb döntéseket az **Európai Tanács** (a tagállamok állam- és kormányfői) évente

3-szor

Illetve az **Európai Unió Tanácsa** (a tagállamok miniszterei)

Az EU belső piacának az alapelve az ún. négy alapszabadság:

- az áruk
- a szolgáltatások szabad mozgása
- a személyek
- a tőke

A tagállamok által befizetett kvótákból közösségi pénzalapok
(kiemelt cél: a régió fejlesztés)

Nemzetközi politika, 1985-2002

1 „Kis hidegháború”:

A hetvenes években

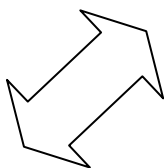
USA politikai elit úgy érezte
Visszaszorultak

SU politikai elit
épp ellenkezőleg

SU:

- Korszerűsítették a szovjet flottát
- Afrikai országokban megjelentek a szovjet „szakértők”
- SS-20-asokat telepítettek Európába
- 1979 bevonultak Afganisztánba

USA:

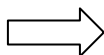
- rakétákat telepített Európába
- támogatta az afgán gerillákat
- 1980 Ronald Reagan keményen szembeszállt a SU-val

2. Szovjet külpolitikai váltás:

1985 Gorbacsov átfogó reformjai

- 1989-re kivonultak Afganisztánból
- 1985-91 között a SU feladta a Brezsnyev-doktrínát, elfogadta a

Varsói Szerz Ø

1989 a berlini fal Ø Gorbacsov beleegyezett a német
 újraegyesítésbe
 1990 szept. 2+4 tárgyalások

1991 a Varsói Szerződés és a KGST Ø = hidegháború és a bipoláris
 világ Ø
 a SU csapatok valamennyi országból Ø

3. Egy új világrend körvonalai:

USA maradt az egyetlen szuperhatalom (az ENSZ és a nemzetközi jog
 elsőbbségét sem hajlandó mindig elfogadni)

Sőt! 1991-es Öböl-háborúban az USA és szövetségesei az ENSZ BT
 felhatalmazásával győzték le Irakot

1990-es években több békefenntartó missziót is

1997 NATO vezetése a szervezet fenntartása mellett döntött

1999 Lo., Cso., Mo.

2002-re újabb 7 tagot hívtak meg

Oroszo. nagyhatalmi súlyát csak az áll. BT tagsága és
 atomfegyverei jelzik

Kína a XXI. században szuperhatalommá válhat!

4. Globalizálódó világ, globális problémák:

A kilencvenes években felgyorsult az eszmék,
 információk, árucikkek és emberek áramlása = **globalizáció**

A világ számos problémája már nem csak államok
 konfliktusa

- környezetszennyezés
- újabb járványok
- tömegpusztító fegyverek ellenőrizhetetlen
 elterjedése
- nemzetközi terrorizmus

Magyarország, 1988-2002

A Harmadik Magyar Köztársaság

1. Átmeneti időszak:

1988 az egypártrendszer megkérdőjelezése

1988 FIDESZ, SZDSZ, MDF, FKGP, MSZDP

1988 MSZMP főtitkára Grósz Károly Németh Miklós miniszterelnök

1989.jan. Pozsgay Imre a Magyar Rádióban: 1956 = népfelkelés
(Grósz távollétében)

Az MSZMP hatalmának a legitimitása Ø
Egyre többen követelték Nagy Imre és társai újratemetését

1989.jún.16.

- három héttel később hivatalosan is rehabilitálták
(ezen a napon Kádár Ø)

2. Rendszerváltás:

1989 elején az MSZMP is elfogadta a többpártrendszert

jún. „Nemzeti Kerekasztal” (MSZMP, „Ellenzéki Kerekasztal”,
Harmadik Oldal)

- először köztársasági elnök-választás, majd országgyűlési

DE! SZDSZ, Fidesz, FKgP, MSZDP népszavazást kezdeményezett

(„négyigenes népszavazás”)

- Munkásórség megszüntetése
- MSZMP vagyonelszámoltatása
- pártszervezetek kitiltása a munkahelyekről
- parlamentválasztás utáni elnökválasztás

1989 okt. MSZMP utolsó kongresszusa

- kimondták a párt megszűnését
- a reformerek megalapították az MSZP-t
- egy kisebb csoport újjáalakította az MSZMP-t (későbbi Munkáspárt)

1989.okt.23. megszűnt a Magyar Népköztársaság és kikiáltották a harmadik Magyar Köztársaságot

1990.márc. megállapodás a SU-val a csapatok kivonásáról

1990.márc.25. szabad választásokat tartottak

Antall József m.e.
(koalíciós kormány: MDF, FKgP, KDNP)

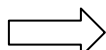
+ bejutott még: SZDSZ, Fidesz, MSZP

1990 MDF-SZDSZ-paktum = konstruktív bizalmatlansági indítvány intézménye

A köztársasági elnököt a parlament = 1990 öt évre Göncz Árpádot

1990-94 Antall József (Boross Péter)	= jobbközép koalíció
1994-98 Horn Gyula	= balközép koalíció
1998-2002 Orbán Viktor	= jobbközép koalíció
2002-2006 Medgyessy Péter (Gyurcsány Ferenc)	= balközép koalíció

3. A gazdaság átalakítása:

1990-es évek

privatizáció!

- a gazdaság túlnyomó része magánkézbe került
- jelentős külföldi tőke érkezett

DE! a GDP visszaesése + tömeges munkanélküliség + infláció

1995 „Bokros-csomag” = stabilizációs program

- a gazdaság növekedése állandósult
- csökkent a külföldi államadósság

Kárpótlás: 1,8 millió kárpótolt a rendszerváltás előtti állami vagyon tizedét kapta meg

Több mint 1,5 millió törpebirtok jelent meg, ugyanakkor a TSZ-ek és állami gazdaságok jelentős része is fennmaradt

1990 Mo. = NATO tag

2002 MO. = EU tag

